Biblioteca Centrală
Regională
Hunedoara-Deva

ZIUA CEA MAI AŞTEPTATĂ
EVOCARE DE HARALAMB ZINCĂ

RADU TUDORAN: „CONFERINŢĂ OCEANICĂ"
LAURENŢIU FULGA: „PIETRE" (povestire)

ELEGIE DE MAI
DE VALERIU RÂPEANU

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul XII Nr. 19 (582) Joi 6 mai 1965 — ORGAN SAPTAMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ — 8 pagini 1 leu

pagina 2:
AUREL MARTIN
Cronica literară

Pagina 7:
Cinci critici despre
„IARNA BĂRBAŢILOR"
de Ştefan Bănulescu

ZIUA INDEPENDENŢEI, ZIUA VICTORIEI

Sînt zile de calendar, pe care istoria le-a marcat atît de puternic, încît îşi pierd semnificaţia lor cotidiană. Ele devin eveniment, epocă, istorie.

Pentru noi, 9 mai nu-i doar o zi de primăvară, ci ziua independenţei noastre ca stat şi ziua Victoriei. Istoria noastră, întovărăşindu-se cu a lumii, am însemnat-o cu două insigne istorice.

Anul 1877 a însemnat pentru noi încununarea prin independenţă a unor lupte seculare, în care chiar luptele lui Ştefan cel Mare au însemnat episoade glorioase într-o uriaşă bătălie de 500 de ani a poporului român. Anul e legendar, eroismul „curcanilor" a trecut în legendă, ziua de 9 mai, proclamarea independenţei de stat a României a trecut în istorie. Enciclopediile, dicţionarele universale, geografia lumii au însemnat-o ca zi de naştere a unui nou stat: România.

Realitatea acelui timp a fost înălţată la simbol şi legendă. Scriitorii şi artiştii au pus în imagini pe acel 1877, scoţîndu-l în afara şirului anilor şi încoronîndu-l ca pe un tablou închipuit de visurile noastre seculare. Alecsandri, Coşbuc, Neculai Grigorescu i-au ridicat slavă, şi au preamărit cum se cuvine vitejia fără seamăn a unui popor setos de libertate, pe care-l ardea sufletul de dorul ei.

Copiii, generaţii după generaţii, le ţin minte şi oamenii în vîrstă le ştiu pe de rost.

Cronica vremii şi scrierile ei de artă au săpat tuturor celor veniţi în timp, de atunci şi pînă azi, numele locurilor sfinţite de eroismul dorobanţilor noştri: Plevna, Rahova, Grivita, Smîrdan... Sînt neuitate de parcă ar fi sate în care ne-am născut. Avem doar acolo mormintele strămoşilor căzuţi. Iar Gheorghe Şonţu, Valter Mărăcineanu, Dumitru Comnea nu vor fi în vecii vecilor uitaţi.

Sărbătoarea zilei de 9 mai, sărbătoarea independenţei noastre ca stat, înseamnă un omagiu pios al poporului nostru liber, adus nu numai eroilor ştiuţi, însemnaţi în cărţile istoriei noastre naţionale, dar şi mulţimilor de anonimi ce au cucerit redutele otomane, cu flintele şi cu vitejia lor. Înseamnă recunoştinţă nestinsă pentru armatele ruse şi patrioţii bulgari, buni tovarăşi de luptă cu care căciularii noştri au simţit umărul.

Azi, ca şi în acea zi, cu conştiinţa şi bucuria independenţei depline, ne vine să strigăm cu aceeaşi tărie cuvintele lui Mihail Kogălniceanu de-atunci, în parlamentul ţării: „Sîntem independenţi, sîntem naţiune de sine stătătoare".

Dar se vede că îndelungile lupte, multele jertfe şi marea victorie finală din 1877 nu au fost să încheie definitiv ciclul strădaniilor noastre istorice. O coaliţie ticăloasă, burghezo-moşierească, în frunte cu monarhia, au veştejit mugurii independenţei noastre, călcaţi în picioare de puteri imperialiste, cu cizmele lor, care de care mai grele.

A trebuit să se ridice clasa muncitoare în frunte cu partidul comunist, pentru a ne salva ţara de sub urgia fascistă, de sub dictatura militară, şi de un destin etern umilitor, de iobagi agricoli. Cu un eroism nemaiîntîlnit în istorie a trebuit să se ridice uriaşa forţă a Uniunii Sovietice, glorioasa sa armată care a avut o contribuţie hotărîtoare în cel de al doilea război mondial; a trebuit ca Partidul Comunist Român să iniţieze şi să organizeze insurecţia armată, să îndrepte armele împotriva hidrei hitleriste să cadă peste 160.000 de ostaşi români pentru ca monstrul fascismului să fie răpus. Mintea omului nu va putea cuprinde niciodată imensa suferinţă, munţii de suferinţă, cu care s-a cîştigat această victorie.

Dar prin ea s-a hotărît calea luminoasă de dezvoltare a lumii.

Lozinca violenţei şi a întunericului din imprecaţia lui Goebels: „cînd aud de cultură, îmi vine să scot pistolul" a rămas ca o inscripţie de infern.

Închipuirea noastră nu vrea să umbrească ziua Victoriei, ziua de 9 mai, cu gîndul a ceea ce ar fi devenit omenirea dacă ar fi învins fascismul în lume. Să lăsăm această viziune apocaliptică. Să ne bucurăm, cu conştiinţa trează de darul acestui 9 mai cu dublă semnificaţie ceea ce a hotărît destinul nostru fericit de popor liber şi independent. Să ne mîndrim de vrednicia poporului nostru care, stăpîn pe destinul său, ridică o ţară nouă, mîndră şi demnă, respectată de popoarele lumii. Şi să aducem încă o dată recunoştinţa noastră fierbinte partidului pentru înţeleapta lui îndrumare, pentru marele său patriotism.

Să nu uităm astăzi nimic: uriaşul efort şi eroismul simplu şi legendar al oştirilor roşii, care au dus pe umerii lor greul lungului război, contribuţia armatelor aliate, lupta glorioasă antifascistă a trupelor române şi participarea lor la eliberarea nu numai a teritoriului nostru dar şi a Ungariei şi Cehoslovaciei. Să nu uităm nici patriotismul poporului nostru solidar cu armatele sale, cu lozinca însufleţitoare: „Totul pentru front, totul pentru victorie".

Steagul roşu înfipt pe ruinele Reichului a fost steagul victoriei lumii noi asupra celei vechi.

Să nu uite nimeni. Ca să nu se mai întîmple ce s-a întîmplat. Să nu cadă nimeni în beţia propriei sale puteri uitînd soarta iremediabilă a violenţei şi a furiei demente născocitoare de iluzii deşarte şi de prăbuşiri reale. Sărbătorirea zilei Victoriei înseamnă întărirea vigilenţei popoarelor, cimentarea hotărîrii lor de a apăra pacea cu atîtea eforturi cucerită.

9 mai e zi de primăvară — zi a vieţii, a reînnoirii, a fericirii şi a păcii.

Ziua făuririi statului român, ziua de renaştere a lumii.

Demostene BOTEZ

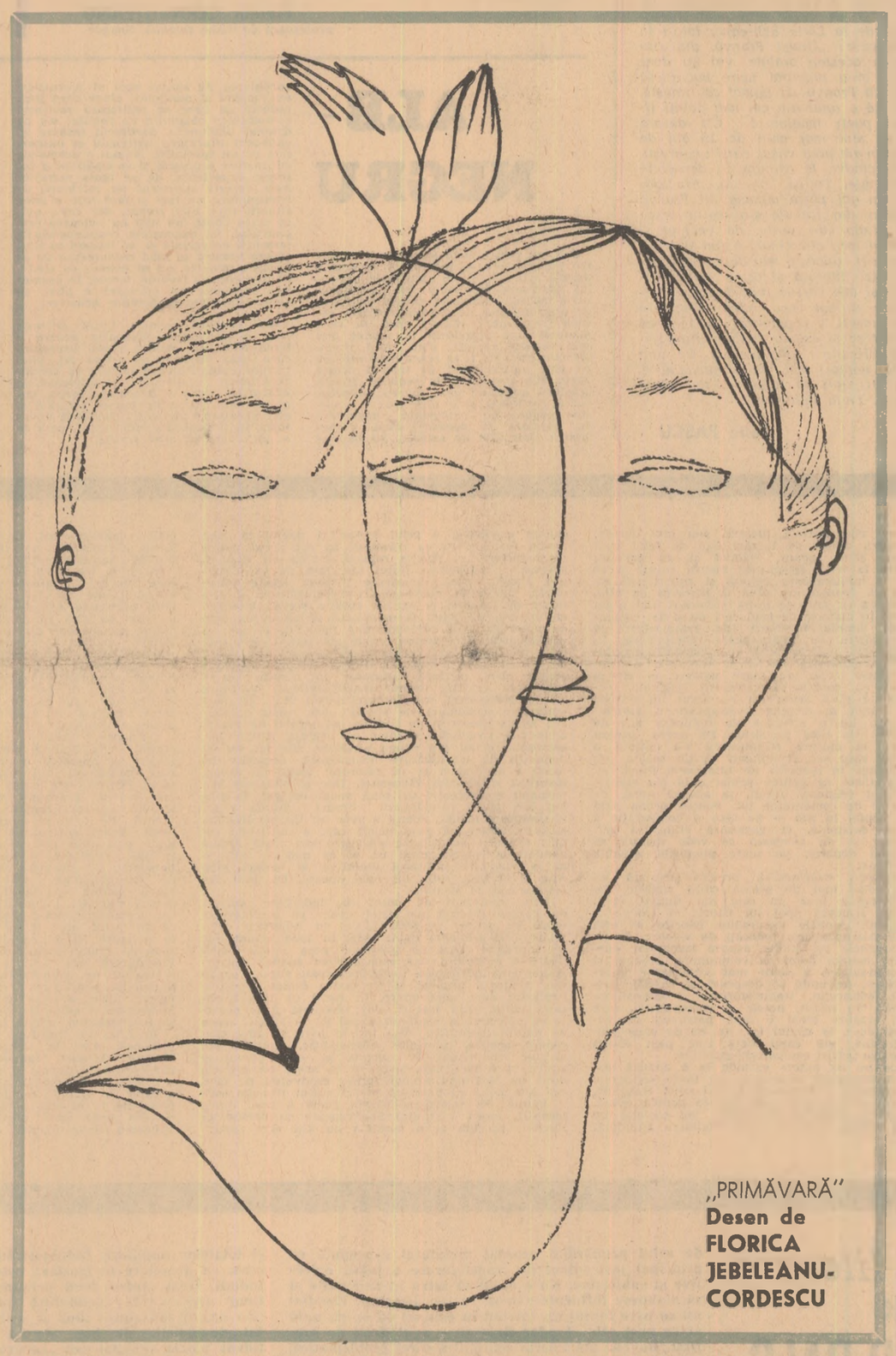

„PRIMĂVARĂ"
Desen de FLORICA JEBELEANU-CORDESCU

Pe o lespede a eroilor

Nimicind pe duşman,
Libertăţii dînd glas, –
Osteniţi pe tăpşan
Noi în glii am rămas.

Pe sub cer mohorît,
Pe sub ploaia de plumb,
Unde-amar ne-am tîrît
Creşte-acuma porumb.

Iar în vale, spre rîu,
Unde-n lupte-am răzbit,
E o mare de grîu
Cu talaz aurit.

Şi e lanul mănos
Şi e spicul bogat
Căci se-nalţă din os
Ciuruit de soldat.

Şi pe-al morţii făgaş
Unde-n brazdă cădeam,
Fericirea, urmaşi,
V-o visam, v-o-mplineam.

În adîncuri, de-atunci
Zac sub holde soldaţi.
Amintiţi-vă, prunci,
Cînd din pîne muşcaţi!

Victor TULBURE

N-AM PREGETAT

Smoală şi pucioasă aprinsă a vărsat monstrul apocaliptic, pîrjolind cîmpurile mănoase. A trebuit încordarea şi jertfa atîtor naţiuni, ca să-i vie de hac. Agresiunea nazistă fusese pregătită de mult, în taină, încetul cu încetul, sub nasul diplomaţilor europeni. Culcaţi pe laurii gloriei trecute, oamenii din cancelariile occidentale nu şi-au dat seama de măcelul care se pregătea. Trăiau în confort şi beatitudine.

La 9 Mai 1945, dată consacrată ca ziua victoriei totale, ca prăbuşirea completă a hoardei — care-şi făcuse o stea polară din crucea încîrligată, omenirea a respirat adînc aerul proaspăt al eliberării din groază.

Armata sovietică a dus pe umerii ei greul războiului şi a avut contribuţia principală la zdrobirea fascismului.

Unul cîte unul au căzut capetele balaurului. Dar dihania tot mai supravieţuia. A trebuit să fie urmărită pînă-n vizuina ei şi răpusă acolo. Se cerea, din partea tuturor forţelor antifasciste, un nou efort, un spirit de sacrificiu continuat pînă la capăt.

Ni s-au cerut şi nouă alte jertfe şi noi n-am pregetat. După ce armata română alături de armatele sovietice a eliberat teritoriul patriei ocupat de fascişti, ea a continuat lupta, participînd activ la dezrobirea popoarelor vecine, ungurii şi cehii. Oastea ţării a ajuns în munţii Tatra şi şi-a făcut datoria pînă la capăt. Sîngele românesc a udat plaiurile maghiare şi boheme, peste o sută de mii de tineri şi de bărbaţi în putere şi-au lăsat oasele pe pămîntul vecinilor noştri, luptînd pentru eliberarea ţărilor oprimate de un inamic comun.

Acum mai bine de o sută de ani, un mare scriitor francez, Jules Michelet, aprecia în cuvinte inspirate virtuţile poporului român. Ele erau elogiul pe care un străin ilustru îl aducea naţiunei de la gurile Dunării.

Actele de vitejie ale ostaşilor români în lupta împotriva fascismului le evocăm astăzi ca o pildă a acestor virtuţi. Continuatoare a tradiţiilor eroice ale trecutului, clasa muncitoare din ţara noastră în frunte cu partidul ei de avangardă a înfruntat urgia fascistă, a condus apoi cu energie şi clarviziune opera de reconstrucţie a ţării, de ridicare a măreţului edificiu al socialismului.

Poporul român se mîndreşte a fi contribuit într-o atît de largă măsură la victoria comună împotriva hoardelor nazisto-fasciste, care au scris o pagină atît de urîtă în istoria omenirii.

Urmele războiului devastator nu se mai cunosc. Prin efortul său economic, prin însufleţirea care a urmat după 23 August 1944, prin înaltul prestigiu cucerit, România înaintează demn spre viitorul ei strălucit.

Victor EFTIMIU

Cîntec de victorie

Unui poet tînăr, căzut în război

Caut în timpul aspru desluşire,
Foile tulburi n-au păstrat
Ceea ce-n mine doar e tînguire.
Cu mîini înfrigurate caut piatra
Însingerată care-a sărutat
Tîmpla poetului căzut pe Tatra.
Soldatul înzăuat în ploi,
Poetul tînăr ce-a rămas
Între pierduţii în război
Pe ape fără de popas.
Cu încruntare caut în amintire
Şi parcă sap în pulberi de pămînt,
Şi parcă sap într-un văzduh de ape.
Din elemente îi adun
Tîmpla curată luminînd.
Fiinţa lui nu o încape
Nici un mormînt.

Sînt zile care nu apun,
Sînt zile care ies din timp,
Temple de sori, coloane azurii.
În ele stau biruitori visînd
Poeţii tineri, pururea copii.

Ei au văzut ce viaţa niciodată
Nu trebuie, nu trebuie să vadă:
Moloh rînjea cu gura-ntunecimii,
Ahriman stăpînea cu braţul crimei.

Pentru ca iarna lumii să se darme
Şi să pornească iarăşi soare-n martie,
Cel ce vorbea graiul iubirii,
Cel neînvăţat să poarte arme,
Cel ce năştea în foşnetul privirii
Pădurile şi pasările patriei
Trecute-n marea patrie a lirei,
S-a înfrăţit cu cei loviţi căzînd,
Cu aspra suferinţă din vîltori
Şi a murit şi-a înviat pe rînd
Cu cei întorşi din morţi, de mii de ori.
S-a înfrăţit cu cei fără de nume
Ca să-i răzbune în destinu-i mare.
Liră aprinsă trece peste lume
Şi cîntecele i le spun popoare.

Emil GIURGIUCA

TRIUMFUL DREPTĂŢII

La 20 de ani de la începutul acestui secol, pe scena istoriei apărea un nou tip de politicieni. Ei se numeau în limbaj parlamentar **duri** şi impresionau mai ales prin limbajul ameninţător, prin promisiunea de a face ordine cu orice chip în viaţa socială burgheză întemeiată pe inegalitate. Rareori demagogia cea mai zgomotoasă se unise cu teatrul cel mai patetic. Un fel de intelectual ratat, adept al uniformelor de operetă care o începuse ca socialist şi căzuse în boala retoricei, promitea Italiei un destin imperial, dorind să refacă statul roman. În faţa unei corupţii din ce în ce mai întinse, făgăduielile oratorului au putut impresiona un număr de creduli. Profesori, oameni de gust chiar credeau într-o renovare spirituală şi ea trebuia adusă de fascism.

Ce-a urmat s-a văzut foarte repede. În locul libertăţii promise, au apărut bîtele şi în locul învîrtiţilor alţi învîrtiţi. Legile au fost suprimate, respectul pentru ele devenind subiect de haz. „Întărirea naţiunii italiene" se făcea cu ajutorul ricinei şi argumentul era înlocuit cu glonţul. Din balcoanele unui oraş de veche cultură cum era Veneţia dogilor se auzeau lătrăturile Ducelui. Cete de haidamaci în cămăşi negre îşi răcneau adoraţia, imitînd un salut vetust.

Peste cîţiva ani, un zugrav austriac, dornic să urce cît mai repede tribuna gloriei îl imita pe Mussolini şi nu trecu mult ca să fie decretat „omul providenţial" al naţiunii germane. Avea o privire fanatică, avea aceeaşi furie a glasului în stare să cutremure conştiinţele puse pe redeşteptări. Noua ordine începea în patria lui Goethe, cu arderea cărţilor, cu scoaterea din case a unor cetăţeni, vinovaţi că nu erau arieni. Parade spectaculoase, cortegii de facle, coruri ce aminteau neantul Walhalei, hale pline de fanatici în cămăşi brune şi iată că în Europa apăruse ceea ce se numea **„singura forţă în stare să frineze bolşevismul"**.

Jurnale cinematografice mai vechi revăzute de curînd mi-au arătat procesul incredibil de fanatizare. O serie de guverne falimentare pregătiseră terenul partidului naţional-socialist. Inflaţia, şomajul, lipsa de locuinţe cereau o revoluţie. Comuniştii germani au fost aruncaţi în laţăre de concentrare. Rivalitatea cu **stînga** se tranşă radical. Ne aflam înaintea erei cuptoarelor, ne aflam în anii cînd cei mai buni fii ai

Eugen BARBU

(Continuare în pagina 2)

● VERSURI DE DUMITRU CORBEA, CICERONE THEODORESCU, URSULA ŞCHIOPU
● BRIGADA DE REPORTAJ A „GAZETEI LITERARE": „PE VALEA ARIEŞULUI"

TRIUMFUL DREPTĂŢII

(Urmare din pagina 1)

Germaniei fugeau dintre hotarele propriei patrii pentru a scăpa de gituirea conştiinţei. Scriitori, medici, savanţi, profesori vorbeau lumii despre fărădelegile noului regim. O democraţie indiferentă, ba chiar fericită la ideea că comunismului avea să i se opună ceva, lăsa acest grup sinistru de oameni condus de Adolf Hitler să arate lumii în mic, ce-o aştepta în mare. Şi într-adevăr n-a trecut mult şi cel de-al III-lea Reich avea să opună civilizaţiei amorţite, dictatele sale violente.

Nu vreau să reamintesc istoria însîngerată a anilor ce-au precedat cel de-al doilea război mondial, ultimul om de pe stradă ştie totul în chestiunea asta. Naţiuni de veche cultură ca Franţa şi Grecia, cu toată împotrivirea lor, au trebuit să simtă umilinţa şi sfidarea, sfidarea tratatelor şi pierderea celor mai buni fii. Oraşele s-au prăbuşit sub bombardamente sălbatice, copii şi femei au fost mutilaţi, tancurile au trecut peste ruinele bibliotecilor. Marşurile vesele ale hoardelor răsunau în toată Europa şi într-o bună parte a Africii. Se pornise marele atac spre India şi chiar spre America. Anglia a stat la un pas de invazie şi nu ştim nici azi dacă ar fi rezistat pe insulă cotropitorului sălbatic. Pofta dementă a generalilor s-a îndreptat însă, spre ghinionul ei, împotriva Uniunii Sovietice. Aici triumfalul drum s-a împotmolit în cel mai groaznic declin suferit de vreo mare armată. Strategia ingenioasă şi forţa de a lovi ale Wehrmachtului s-au izbit de o rezistenţă organizată, de o vitejie încă neîntîlnită. Ceea ce promitea a fi o plăcută escapadă de unde te întorci încărcat de pradă se transformă într-o dezordonată şi plină de primejdii debandadă. Maşinăria perfectă a trufaşei oştiri cunoscu înfrîngere după înfrîngere şi pretutindeni în ţările ocupate, cotropiţii se ridicară la o aspră revanşă. În această uriaşă încleştare, greul luptei a fost dus de ostaşii sovietici care au dat lovitura mortală fascismului.

Anul 1945 îl găsi pe profetul naţional-socialismului în mijlocul sinistrelor ruine ale patriei sale aşteptînd într-un bunker în care-şi găsi moartea alături de o femeie, terminînd banal prin sinucidere, ca la rubrica de fapte diverse, o carieră de împărat. Colegul său întru rele, fusese spînzurat mai înainte lîngă Milano, după un lamentabil prizonierat.

Bilanţul acestei aventuri mondiale e cunoscut. Milioane de morţi, milioane de mutilaţi, milioane de suferinzi. Oraşe puse la pămînt, ţări devastate, crematorii, lagăre, spînzurători, împuşcaţi la zid, dispăruţi în păduri, îngropaţi de vii. Toată oroarea istoriei a fost deşteptată de uneltele fanatismului orb, îngropat la rîndul lui de istorie.

La triumful dreptăţii, greu şi plin de suferinţe, contribuţia României rămîne una dintre cele mai însemnate. Ţara noastră intrase în ciclul alianţelor fireşti şi participa cu un efort admirabil la lichidarea plăgii fascismului. Între faptele de neuitat legate de activitatea armatei române este aceea a eliberării Budapestei, obţinute cu preţul unor pierderi însemnate de vieţi, precum şi-a unor oraşe cehoslovace în care se ridică monumente ale aducerii aminte. Sîngele curs în vechile lupte nu poate fi uitat de către nimeni şi noi, întîii în lume, trebuie s-o spunem cu mîndrie.

Fie ca Ziua Victoriei să amintească tuturor acelora care mai visează la refacerea forţelor negre ale istoriei soarta îngrozitoare a fascismului detestat de întreaga lume.

CALEIDOSCOP

După cele două volume Ne cheamă pămîntul *şi* Cîntece fără ţară *de Octavian Goga, „Biblioteca pentru toţi" se va îmbogăţi cu opera lui Bacovia, prefaţată de Nicolae Manolescu. Aspectul grafic al colecţiei va primi o nouă înfăţişare.*

Tot în Biblioteca pentru toţi *vor apărea:* Jocul de-a vacanţa *de M. Sebastian;* Nuvele *de Liviu Rebreanu;* Teatru *de Dürrenmatt; poeme de Shelley în traducerea lui Petre Solomon etc.*

★

Silabe *se intitulează noul volum al maestrului Tudor Arghezi, sub tipar la Editura pentru literatură.*

★

B. Fundoianu va fi prezent în vitrine cu Poezii.

★

Se află sub tipar şi două volume de Scrieri *ale lui G. Ciprian. Ele cuprind piese de teatru, evocări din lumea scenei, portrete ale unor scriitori dispăruţi, cum e de exemplu Urmuz, bun prieten cu Ciprian.*

★

Nu peste mult se va tipări o nouă culegere din versurile inedite ale lui Lucian Blaga.

★

Revista Utunk *(23 aprilie 1965) publică un lung interviu luat lui Franyó Zoltán. Cu acest prilej se reproduce textul unei scrisori primite în 1923 de cunoscutul poet timişorean de la Liviu Rebreanu. Iată-l în traducere: „Dragă Franyó, din rîndurile acestea grăbite, vei şti doar atît: mi-a procurat mare bucurie să ştiu că Franyó nu numai că trăieşte, dar că e unul din cei mai dotaţi tineri poeţi maghiari! Cît despre mine, sînt mai mult de 15 ani de cînd n-am prea văzut cărţi ungureşti, deşi cîndva le căutam cu deosebită admiraţie. Totuşi, ici-colo, prin ziare am dat peste numele lui Franyó Zoltán, dar trebuie s-o mărturisesc: nu ştiam că-i vorba de vechiul şi iubitul meu conşcolar. Acum sînt curios a-ţi cunoaşte mai de-aproape activitatea literară şi aştept să-mi trimiţi şi mie cărţile tale. Treci cu vederea scrisul meu într-o maghiară cu greşeli şi crede-mă, te rog, că urmăresc şi azi cu pasiune frumuseţile literaturii maghiare... Pe altă dată, noutăţi mai multe, amănunţite. Cu strîngeri de mîini, al tău vechi coleg, Liviu Rebreanu".*

Petre PASCU

DIALOG

Urmărind activitatea unuia dintre cei mai activi critici literari, Silvian Iosifescu, mi s-a părut ciudată lecţia de limbă literară pe care i-o serveşte, cu dezinvoltură, în paginile revistei „Luceafărul", N. Mihăescu, cunoscut în calitate de colaborator la „Informaţia Bucureştiului", dar complet necunoscut ca „autor a opt lucrări", cum îl recomandă Eugen Barbu (anume: autor a două volume de „opere alese" de... Anton Pann şi „autor" încă a cîtorva ediţii de clasici).

Una dintre frazele citate de N. Mihăescu din prezentările lui Silvian Iosifescu pentru cele două volume de „Proză umoristică romînă" mi s-a părut în adevăr deficitară sub raportul exprimării: „Holban a fost un lucid, capabil de atentă observaţie şi de comportare (vol. II, p. 263)". Am deschis volumul la pagina indicată şi am citit: „Holban a fost un lucid, capabil de atentă observaţie analitică şi de comportare". O frază citată greşit şi criticată pentru modul de exprimare pune la îndoială de la început buna-credinţă a autorului.

N-am să mă refer la observaţiile mărunte, privind evidente greşeli de corectură şi de tipar (N. Mihăescu ajunge pînă la a-i reproşa profesorului Silvian Iosifescu că scrie „astă dată" în loc de „astă-dată". Culmea ironiei, „Dicţionarul limbii romîne moderne", p. 215, recomandă exact grafia din volum).

N. Mihăescu se întreabă „ce caută în antologie articolul publicistic, pamfletul, memorialul (ne gîndim, mai ales, la însemnările doctorului Ulieru), de vreme ce în prefaţă se afirmă: «Nu s-au introdus nici paginile de critică literară (...) pentru că ne-am oprit la beletristică».“ Dacă N. Mihăescu ar fi dorit, putea găsi răspuns la uimirea d-sale chiar în continuarea frazei pe care o citează, căci Silvian Iosifescu continuă astfel: „Sarcasmul, pamfletul se află însă pe un teritoriu de mijloc." În culegerile de proză satirică engleză şi franceză „se acordă loc pamfletului numai în măsura în care foloseşte un comic caracterizat. O antologie a prozei noastre trebuie să meargă mai departe. Nu poate ignora formele diverse ale pamfletului de la Heliade Rădulescu la Cocea" (vol. I, p. XV). După N. Mihăescu, „Din carnetul unui medic de plasă" nu intră în sfera literaturii artistice, iar G. Ulieru nu este scriitor. Îmi permit să mă folosesc de cuvintele d-sale: să nu ştie tov. N. Mihăescu ce înseamnă beletristică?

Un alt citat incriminat: „Construit din cîteva trăsături: automatizarea, suficienţa, opacitatea..." (şi comentariul lui N. M.: „e vorba fireşte de automatism căci automatizarea înseamnă cu totul altceva"). În dicţionarul limbii române contemporane, vol. I, p. 170, citim printre sensurile cuvîntului „automatizare": „fig. — automatizarea mişcărilor". A cunoaşte „Dicţionarul limbii române" nu intră în obligaţiile celor ce dau lecţii criticilor literari?

Autorul cu „opt lucrări" la activ nu poate admite nici corectitudinea unor expresii ca: „vindictă socială", „ridicole mărunte", „descris într-un grotesc total", „întretăierea secolelor" etc. numai pentru că nu sînt formule consacrate. Prin aceeaşi suficienţă mi-am explicat incriminarea unor fraze cărora nu li se poate reproşa nimic: „Prezenţa lui Ghica în literatură e una dintre curiozităţile îmbucurătoare ale istoriei literare."

Sau: „Cu excepţia lui «Mitică Popescu» şi a unei piese nepublicate în timpul vieţii, Camil Petrescu n-a scris comedii" (comentariul lui N. Mihăescu la acest pasaj are o logică zdrobitoare: „Dacă dramaturgul amintit e autorul lui «Mitică Popescu» şi al încă unei lucrări de acelaşi gen, nepublicată în timpul vieţii, atunci cum se poate spune despre el că «n-a scris comedii»?").

Despre aşa-zisele contradicţii semnalate, Silvian Iosifescu a spus totul, în cîteva cuvinte, în răspunsul său: nesesizare a „deosebirii dintre contradicţie şi nuanţă" (devine, în adevăr, de prisos orice discuţie, cînd se afirmă că ar fi o contradicţie între aserţiunea „Alecu Russo nu e un umorist" — evident, ca principală trăsătură — şi „tezele latiniste sînt desfiinţate de Alecu Russo prin reducerea la absurd şi elocvenţa reproducerii umoristice de citate aberante"). (...)

Natalia CERNAUŢEANU
profesoară de limba română, Snagov

NON OMNIS MORIAR...

Trecerea atît de grăbită a Floricăi Jebeleanu-Cordescu spre Cîmpiile Elysee este, totuşi, incredibilă. Cel puţin pentru unii dintre noi. Doar acum cîteva zile, patru, nu mai multe admiram proiectul viitoarei sale expoziţii, bănuită a fi numai începutul unui şir întreg de expoziţii deosebite. Le anunţa definitiv explozia neobişnuită de inedit în viziune, în colorit, în puritatea liniei, cu care artista îşi dăruise pînzele şi marile coli albe, devenite opere nepieritoare. Totul respira atîta viaţă, totul vorbea în numele acelui aliaj intim de robusteţe şi delicată sensibilitate, ce-i caracteriza lucrările, încît nici unul dintre noi nu putea să bănuiască pînda neloială a morţii şi gestul necugetat al Parcelor. Nu nu poate fi adevărat că inima Floricăi Cordescu nu ne mai trimite undele-i intense, de bucurie aproape copilărească în faţa lumii, în faţa artei, în faţa a tot ce-i omenesc. Nu, nu totul e muritor, nu totul e perisabil!

Ne rămîne o generoasă, o neasemuită risipă de energie creatoare, întruchipată în imaginile luminoase ori dramatice ale lumii contemporane. Artistă lucidă, însufleţită de idealurile înaintate ale epocii, Florica Jebeleanu-Cordescu a fost mereu în primele rînduri ale artei noastre militante, cu faţa deschisă spre lumea nouă, spre oamenii care o înalţă prin crezul şi munca lor. În numele acestor idealuri, în numele acestor oameni, artista a stigmatizat războiul şi dezumanizarea, lăsîndu-ne memorabile lucrări grafice, în care se constituie universul original al imaginaţiei sale cutezătoare. Lumea multor cărţi de poezie şi proză, proiectată plastic, s-a îmbogăţit prin dimensiunile fanteziei şi prin marea forţă asociativă cu care era înzestrată artista. Expoziţiile sale, unanim apreciate în ţară şi peste hotare, mărturiseau cu prisosinţă aceste virtuţi. Ciclul de lucrări recente, necunoscute încă publicului larg, schimbă virtuţile într-o emblemă.

O înclinaţie specială avea Florica Jebeleanu-Cordescu spre lumea de basm, efervescentă şi candidă, a copilăriei. De ani şi ani, cărţile şi revistele dedicate celor mici le fermecau ochii şi inima prin desenele exuberante, de neuitat, ale regretatei artiste. Sînt sigur că imaginaţia neastîmpărată a copiilor îi va muta numele printre cele familiare din legendele şi basmele dragi.

Cu lacrima lor fierbinte şi pură se amestecă, pe obrazul prietenilor şi admiratorilor, lacrima noastră amară şi îndurerată.

30 aprilie, 1965

Ion BRAD

ALB-NEGRU

● *Ni se pare foarte semnificativ, pentru tendinţele ce-şi fac loc în concepţia despre artă a „tinerei generaţii" articolul lui Vasile Rebreanu din* Luceafărul *nr. 8 intitulat* Rădăcini, *articol conceput ca o profesiune de credinţă. Cităm cîteva fragmente: «Există cărţi în care oamenii sînt prezentaţi în modul „cel mai realist" copiaţi, plaţi, fără nervi. Acestor cărţi nu li se poate oare reproşa că sînt antirealiste? Şi tocmai aceste cărţi, sub pretextul de realism, fireşte „realism exterior" fals, aparent, denaturează realitatea şi o sărăcesc; o realitate bogată, ca niciodată generoasă în idealuri şi realizări, cum e realitatea României de astăzi... Se impune apropierea de sensul real al lucrurilor, un realism al esenţelor, chiar dacă procedeele cu care se realizează şochează comoditatea obişnuită cu fotoliul ori cu drumul bătătorit... Scriitorul trebuie să cunoască literatura naţională şi universală ca un specialist. Numai o asemenea cunoaştere profundă şi în amănunt a întregei experienţe, de pe toate meridianele, fereşte scriitorul de calchieri, de transpunere, cu rost şi fără rost, a unor situaţii care l-au frapat, dar care, vai, ca orice copie, nu mai au valoarea originalului. Să cunoaştem capodoperele literaturii universale şi să tindem ca literatura noastră să aibă monumente de aceeaşi strălucire, nu să semene cu ele!... Pentru aceasta trebuie, tocmai în asemenea momente de afirmare a ţării, să avem conştiinţa rădăcinilor noastre».*

● *În acelaşi număr, Lucia Olteanu face o inteligentă pledoarie pentru o bună literatură pentru copii, literatură care cade victimă, de atîtea ori, unei viziuni vulgarizatoare menite să sterilizeze genul de specificul şi eficienţa lui educativă. Oare o dezbatere largă, angajînd cît mai multe opinii, nu este şi aici necesară? Articolul* Tendinţe novatoare în literatura pentru copii, *pare să o anticipeze în mod fericit.*

● *Numărul 2 al revistei* Steaua *menţine „forma" dobîndită de la o vreme de revista clujeană. Materialele sînt în majoritate remarcabile prin varietatea şi nivelul lor, de la poezie pînă la ultimele notiţe. Remarcăm două postume de Lucian Blaga, traducerile din Rilke şi din Robert Rojdestvenski, o schiţă de Mihai Stoian, un reportaj de Augustin Buzura care reuşeşte să scoată tot ce se putea scoate dintr-o... bujie (dar am fi preferat să lase la o parte capitolul cu înjurăturile şoferilor) şi mai multe contribuţii din sectorul de critică şi teorie literară (în special cele semnate de Al. Philippide, Adrian Marino, Victor Felea, Radu Enescu, Virgil Ardeleanu, precum şi corespondenţa lui Alecsandri către Mistral de la rubrica* Documente*) Interesant şi cu o foarte bună alegere a cugetărilor marelui sculptor român este articolul lui Dumitru Dancu* Brâncuşi despre artă. *Amuzantă e şi înverşunarea lui t.s. împotriva criticii lui Sorescu (*Stilul febrei critice şi urmările lui*). Cititorul citeşte şi... este de acord cu Sorescu.*

● *Un nume pe care-l întîlnim tot mai des însoţind versuri originale şi traduse de calitate şi vădind o înclinare promiţătoare pentru fundamentarea actului de creaţie pe o solidă cultură este al tînărului Petru Popescu. În nr. 23 din 1 iunie 1961 el semna pentru prima oară în* Gazeta literară *continuînd după aceea să publice în* Luceafărul, Gazeta literară, Contemporanul *şi* Viaţa românească. *Remarcăm, în mod deosebit, studiul despre* Poezia lui Robert Frost *(V. r. nr. 1/1965) şi traducerea însoţită de o prezentare, din versurile lui T. S. Eliot (V. r. nr. 3).*

● *Tot în* Viaţa românească *nr. 3 semnalăm substanţialul studiu al prof. Liviu Rusu,* De la resemnare la acţiune creatoare în poezia noastră populară, *precum şi însemnările dense, deşi pe alocuri emendabile, ale lui Petre Gorcea, în problema reconsiderării lui N. Iorga. Recenzia lui Emil Manu la cele trei volume de „Balade populare româneşti" perpetuează o atitudine în contradicţie cu evidenţa documentelor. Ea păcătuieşte şi printr-o de neînţeles minimalizare a contribuţiei unor cercetători ai culturii vechi româneşti şi ai folclorului precum N. Iorga, I. C. Chiţimia şi alţii. Înţelegem că autorul studiului introductiv a avut motivele sale să procedeze astfel. Dar recenzentul?*

Dan ZAMFIRESCU

CĂRŢI

Ultimul „Hamlet" în româneşte

Ni se oferă fericitul prilej de a semnala un autentic eveniment editorial, menit să sporească prestigiul internaţional al culturii noastre. Este vorba de noua versiune a lui *Hamlet*, care merită, desigur, o privire cu mult mai minuţioasă, mai aprofundată şi deci mai convingătoare decît aceea pe care i-o putem consacra noi în împrejurarea de faţă. Textul anglo-român se află „îngrijit şi tradus, cu o Prefaţă, o Introducere, Note şi Comentarii de Vladimir Streinu". Pentru realizarea unei atari iniţiative concertate, numele celui ce şi-a luat sarcina asupră-şi prezintă de la început o garanţie. Într-adevăr, toate operaţiile amintite în jurul lui *Hamlet* — pentru a deveni exhaustive, aşa cum au şi devenit — cer efortul extrem al unei energii cu valenţe multiple; or, Vladimir Streinu, pe de o parte un poet indiscutabil dotat şi o autoritate în materie de gust artistic, iar pe de altă parte, un element de vastă formaţie erudită — literară, lingvistică şi istorică — se arată a fi prin excelenţă omul făcut să aducă la îndeplinire o iniţiativă atît de îndrăzneaţă. Conştiinciozitatea, probitatea ştiinţifică, talentul, precum şi o rară pasiune faţă de obiect au concurat toate la atingerea unei realizări fără precedent în cultura noastră.

Ce aduce nou această lucrare, sau mai curînd, acest complex unitar de lucrări faţă de felul cum s-a tratat pînă acum *Hamlet* şi, în general, Shakespeare la noi? Răspunsul nostru refuză a se asocia cu o minimalizare pripită şi superficială. Ar fi nedrept să spunem că, pînă la lucrarea de faţă, mai cu seamă în anii de după eliberare, noi n-am fi avut, atît în materie de traduceri cît şi de comentarii, decît simple încercări de familiarizare a publicului nostru cu Shakespeare. Dimpotrivă, în vremea aceasta, marele poet şi-a oglindit mesajul în cultura românească atît prin traduceri de valoare — unele chiar de mare valoare — cît şi prin studii cu contribuţii categoric originale. Totuşi, niciodată pînă acum nu s-a fixat un central punct de bătaie al creaţiei shakespeariene, aplicîndu-se asupra lui o ofensivă de luminare atît de vastă şi atît de bine pregătită. De aceea, pentru prima dată în cultura românească s-a obţinut o cucerire, de care vor fi obligaţi să ţie seama toţi shakespearologii în lucrările lor ulterioare. Precizînd, vrem să spunem că pentru prima dată s-a stabilit la noi textul original, urmat, la acelaşi nivel, de traducerea şi de comentarea lui. Pentru prima dată — şi nu numai la noi — se face o comparaţie a traducerilor existente. O garnitură ştiinţifică atît de completă şi de avansată se vede menită să împingă mai departe, pe toate planurile, studiile shakespeariene.

Sub raportul cuprinsului, prefaţa prezintă un istoric al celor mai de seamă ediţii engleze din Hamlet, începînd încă cu cele din timpul vieţii poetului, şi urmează apoi un istoric al traducerilor româneşti. Ambele excursiuni istorice se află însoţite de pătrunzătoare judecăţi de valoare. Introducerea cuprinde un studiu asupra izvoarelor operei, discuţii asupra datei de compunere, precum şi privirea cronologică a celor mai importante interpretări critice, de unde se desprind şi vederile originale ale editorului, traducătorului şi comentatorului român. În sfîrşit, notele şi comentariile, care însumează singure circa o sută patruzeci de pagini, constituiesc, la rîndul lor, un fel de enciclopedie hamletiană, ale cărei date trec prin filiera unei riguroase priviri comparativ-selective.

Deoarece nu ne putem extinde la o analiză sistematică a întregului ansamblu, cu toate sectoarele lui, ne mărginim a desprinde numai două trăsături, care ni se par de un marcat interes pentru operă, una ţinînd de capitolul izvoarelor, iar cealaltă de al privirii critice. Dar, cu toată limitarea anunţată, sîntem constrînşi a privi sumar şi planul la care ne-am restrîns. Prima trăsătură îşi are drept obiectiv caracterul şi poziţia reginei, mama lui Hamlet, precum atitudinea fiului său faţă de ea. Originea acestor două cunoscute motive, legate între olaltă, dezvăluie convergenţa surprinzătoare a trei tipuri de izvoare, şi anume sursele scrise, începînd cu cronica lui Saxo Grammaticus, două evenimente de mare răsunet, contemporane poetului, precum şi coordonatele unei drame intime ale sale. Coincidenţa sau, în orice caz, asemănarea acestor trei specii de izvoare rămîne notabilă. Prima analogie se poate stabili între motivele aflătoare în sursele scrise, anterioare celebrei drame shakespeariene, bunăoară la un Belleforest sau la presupusul Kid, şi două cunoscute scandaluri ale epocii; este vorba de vestita Maria Stuart şi de văduva cavalerului de Essex, amîndouă căsătorite imediat cu ucigaşii soţilor lor, amîndouă avînd din prima căsătorie cîte un fiu cu dispoziţii de interiorizare melancolică, respectiv pe Iacob I al Scoţiei şi pe faimosul conte de Essex, favoritul şi victima Elisabetei. Dar şi obiectele sau termenii coincidenţei de pînă acum coincid, la rîndul lor, cu o răscolitoare dramă intimă a lui Shakespeare însuşi. Poetul a avut un fiu, pe Hamnet (obsesia anticipată a numelui) care a murit de copil; asupră-i proiectează părintele său toată drama hamletiană, presupunînd că el ar mai fi trăit şi ar fi auzit de adulterul incestuos al mamei sale, Ann Hathaway, soţia lui Shakespeare, cu unul din cei doi fraţi ai poetului.

Este interesant de notat că, îndeobşte, sursele de natură diferită ale unei opere se completează unele pe altele, se află, adică, în raporturi complimentare. De astă dată, însă, în mod ciudat, ele se suprapun, fapt ce provoacă acea unică densificare a motivului. Iar surprinderea acestei convergenţe, care îndrituieşte deopotrivă toate sursele amintite, anulează implicit şi rivalitatea dintre diferitele explicaţii date unei opere, în cazul de faţă explicaţia cultă, prin lecturi, cea efectuată prin observarea obiectivă a mediului social şi, în sfîrşit, aceea de natură biografică, deşi ultima pare să aibă precădere asupra celorlalte. Într-adevăr, similitudinea acestor trei tipuri de izvoare, pe care poetul le aduce la convergenţă, pare să le arate pe primele două ca alcătuind numai forma motivului, pe cînd cea din urmă propulsează însuşi suflul frenetic care îl animă. Ea relevă adevărata cheie a unei duble legături, aceea a omului Shakespeare cu personajul Hamlet, precum şi a acestuia cu alţi eroi melancolici shakespearieni, care îl preced sau îi urmează. Totul luminează, deci, filonul cel mai viu al unei atît de strălucite activităţi poetice.

A doua trăsătură ce ne permitem a o semnala, şi care ţine de o originală privire critică, este influenţa exercitată de către Hamlet asupra structurii celorlalte personaje din dramă, chiar şi asupra acelora cu care se află în conflict. În afară de erou, tot restul partenerilor prezintă figuri anodine şi banale. Totuşi, radianţa proiectată asupra lor de către Hamlet, acest „soare negru", care se află în diferite tipuri de contact cu ele, le face pe toate a deveni problematice şi tragice. Văzute analogic ele ar închipui diversele forme ale vieţii, bunăoară ale corolei sau caliciului floral, ce-şi organizează forma radiată în chipul izvorului solar care le decide ecloziunea.

Coroborînd această trăsătură cu prima, se descoperă, prin lumina intersecţiei lor, structura, dispoziţia şi mişcarea celei mai mari şi mai însemnate constelaţii din universul shakespearian. Focarul central este omul Shakespeare, a cărui dramă intimă, articulată şi amplificată de celelalte izvoare, se condensează în Hamlet, personajul său favorit. Pe o linie temporală, de trecut şi viitor, acest focar îşi radiază auroral conţinutul asupra unor personaje ce-l anunţă în operele anterioare, şi lasă o trenă de lucire crepusculară asupra altor personaje din dramele ce vor urma. Iar pe o linie de simultaneitate, soarele hamletian îşi aşterne razele asupra celorlalte personaje din drama ce-i poartă numele. În aceste sensuri, diferit orientate, ale constelaţiei, totul gravitează în jurul lui Hamlet ca în jurul unui uriaş element generator. Lăsînd la o parte toate celelalte contribuţii de o impresionantă erudiţie, cu întemeiate soluţii personale, ale Introducerii sau Notelor, de care nu avem posibilitatea să ne ocupăm în prezent, şi mărginindu-ne numai la conjugarea celor două trăsături menţionate, putem aprecia doar dintr-însele gradul de intensitate şi amploare prin care se stabileşte esenţa şi însemnătatea adînc frămîntatului personaj.

În final ne îngăduim a privi şi tălmăcirea propriu-zisă, dată în textul paralel, stabilit de traducător. Această traducere este cu modestie oferită cititorului numai ca o simplă „experienţă lingvistică" ce-şi propune să acopere, prin natura atît de diferită a limbii române, natura limbii engleze, potenţată la nivelul unei neîntrecute creaţii poetice. Reuşita unei atari experienţe înseamnă, însă, înfrîngerea unor imense dificultăţi. Pe lîngă faptul că termenii lexicali, metaforele şi sintagmele limbii engleze duc la cu totul alte reprezentări decît expresiile morfologice şi stilistice ale limbii române, îngreuind astfel exacta acoperire artistică, mai intervine şi o altă dificultate, pe care am numi-o fundamentală; este vorba de caracterul monosilabic, aproape aglutinant, al englezei, care reclamă un spaţiu cu mult mai restrîns decît cel utilizat de bogat revărsatul nostru idiom romanic. În asemenea condiţii consemnăm ca o performanţă din cele mai grele faptul că translatorul n-a depăşit textul întregii tragedii decît cu cîteva zeci de versuri.

Munca, metodele şi iniţiativele sale izolate, fără să deformeze spiritul limbii noastre şi fără să recurgă la exagerări unilaterale, au reuşit totuşi să selecteze o sumă de cuvinte româneşti mono şi bisilabice, cu care să nu depăşească lungimea versului original. Această căutare a stîrnit unele resurse poetice ale graiului nostru, care, poate, fără rigoarea la care traducătorul l-a supus, n-ar fi fost aflate. Mărginindu-ne doar la cele mai reduse ilustrări cu putinţă, simplul *good night* cu cît sună mai frumos în româneşte prin *somn bun* decît prin *noapte bună*! Utilizînd largile posibilităţi de expresie ale limbii noastre, putem spune că o auzim, pentru prima dată, în traducerea lui Hamlet cu efectul muzical şi emoţional al originalului. La aceasta contribuie şi frecvenţa ultimei silabe accentuate la finalurile de versuri, care le împrumută acea solemnitate concluzivă, după care, pînă la reluarea versului următor, se presupune o tăcere grea de sugestii. Aceeaşi cadenţă vibrantă, dată de accentele de frază, se desprinde şi din pasajele în proză. În general, traducerea se bazează pe studierea laborioasă a sensurilor şi pe compararea celor mai bune interpretări străine, ceea ce face să rezulte atît fidelitatea literală — la nevoie transpoziţională — cît şi aceea a efectului tonal, legate de alegerea cuvîntului sobru, expresiv, cu implicaţii adînci, sugestive, armonizate într-un ansamblu de limbă poetic-concentrată. Cultura noastră înscrie, astfel, pentru prima dată un *Hamlet* pe planul major al traducerilor europene de autoritate.

La toate cele semnalate adăugîndu-se şi excelentele condiţii grafice ale volumului, sîntem îndrituiţi a saluta în opera de editor, de translator şi de comentator a lui Vladimir Streinu una din marile realizări ale politicii noastre culturale din ultimele două decenii.

Edgar PAPU

cronica literară

TEODOR BALŞ

„POARTA SOARELUI"

versuri

Abandonînd formula poemului epic, Teodor Balş se înfăţişează azi, după ani de fructuoase căutări, într-o nouă ipostază şi bucuros, (bănuiesc), că şi-a aflat, în unele dintre versurile ce alcătuiesc Poarta soarelui, **modul de expresie cel mai potrivit structurii sale artistice. Semne că temperamentul său nu se va putea manifesta satisfăcător decît în cîmpul poeziei lirice, se întrezăreau încă în cartea de debut (1907), unde naraţiunea cunoştea ici-colo momente cînd poetul ieşea din tiparele riguroase ale expunerii şi dădea ţipătului de durere sau de mînie al răsculaţilor accente de incontestabilă pregnanţă emoţională. Ele relevau un temperament sensibil la aspectul tragic al existenţei, înclinat spre meditaţie, capabil să confere unui amănunt valoare de semnificaţie şi să imprime evocării vibraţii de indubitabilă autenticitate. Puţine la număr, înăbuşite cîteodată în textura partiturii epice, ele certificau însă însuşiri pe care evoluţia ulterioară a lui Teodor Balş avea să le valorifice progresiv. Desprinderea poetului de sub tutela epicului excesiv (dar şi de sub aceea a manierei folclorice, covîrşitoare şi ea în 1907) a fost favorizată de un factor biografic salutar: contactul cu opera lui Federico García Lorca. Tălmăcind-o, se integra într-un univers, o viziune, o problematică şi o modalitate, mai exact, un complex de modalităţi, apropiate propriei sale structuri artistice. Întîlnirea cu creaţia lui Lorca şi ulterior cu versurile altor poeţi din care avea să traducă periodic, a fost, fără îndoială, utilă, înlesnindu-i o mai curajoasă orientare spre poezia de substanţă riguros lirică, meditativă sau de notaţie, densă şi concisă, chemată să prospecteze stări sufleteşti şi să exprime atitudini nuanţate în marile probleme ale existenţei umane. Altfel spus, întîlnirea aceasta l-a ajutat să se descopere pe sine însuşi. Adîncirea textelor lorchiene nu a rămas, pe de altă parte, fără urmări asupra creaţiei tălmăcitorului însuşi. Cercetătorul de literatură comparată va putea depista, de aceea, în** Poarta soarelui **(fenomenul e caracteristic şi pentru alţi poeţi), ecouri din opera marelui andaluz. Nu mă gîndesc doar la frecvenţa unui motiv ca acela al lunii (sursa poate fi şi populară), ci şi la atracţia particulară simţită de amîndoi poeţii pentru o temă gravă ca aceea a morţii şi a raportului dintre perisabil şi nemuritor. Analogia e uşurată şi de respectul pe care amîndoi îl poartă folclorului, înţeles ca sursă inepuizabilă de inspiraţie, iar pe planul expresiei artistice, de rolul primordial acordat metaforei concepută ca principal instrument de transfigurare a lumii obiective şi subiective. Nu e cazul să intru în amănunte şi să stabilesc influenţe sau să încerc disocieri. Esenţial mi se pare faptul că, intrînd în contact cu opera unui atare poet afin, Teodor Balş nu a avut decît de profitat. Dovadă stă** Poarta soarelui **a cărei problematică, oricîte asociaţii de ordin livresc ar putea stîrni, se circumscrie într-un spaţiu de gîndire original, de o incontestabilă culoare autohtonă.**

Fenomenul e intuibil, sub aspectul viziunii, mai cu seamă în poemele care îmbrăţişează marile teme lirice de totdeauna. Bunăoară, tema morţii. Pentru Balş, moartea nu echivalează cu dispariţia individului în neant sau cu topirea lui într-un timp anihilant. Ca în folclor, ea concretizează doar momentul trecerii într-o altă formă de existenţă a firii (La fîntîna „Mioriţa"**), omul devenind „materie veşnic vibrînd", „abur uşor", „zeu al casei / rămas / între ceaţă şi dor" (**Plecarea tatii**) sau călător prin galaxii, mistuit de nostalgia pămîntului (**Cîntec de absenţă**). Asociată însă de ideea războaielor pustiitoare, ea capătă, răsfrîntă la dimensiunea speciei umane, semnificaţii de răscolitor dramatism, ca în** Cimitirul părăsit, **unde talentul lui Balş cunoaşte moduri de optimă manifestare: „Pieri în sine timpul, fără rost, / şi pietre dorm căzute-n lut ca nişte / meteoriţi pe o planetă moartă. / Aici şi vîntul a-ncetat să mişte, / iar ierbile bizare au cuprins / cu umbre reci aceste roci diforme / în care rădăcinile şi-a-ntins / pecinginea ruginei minerale. / Tăcerea s-a-ntrupat în mii de forme, / în fluiere şi clopote astrale, / şi ţiuie şi dăngăne în gol, / iar liniştea izbită-n pietre sună / cum nesfîrşirea mută de la pol / cînd nopţile îngheaţă pe zăpadă. / Şi ploile prin ceţuri vin s-apună / cu trupul umed, nendrăznind să cadă. / Aici nu-i niciodată noapte, zi, / ci irizare de amurg subţire".**

Balş nu e, precum lesne se vede, poetul gesturilor largi, solemne, al izbucnirilor patetice sau al versului dinamitard. Preferă, dimpotrivă, forţa pe care o poate avea sugestia, şi are vocaţia de a defini nuanţa şi stările sufleteşti aflate la hotarul dintre da şi nu, adică acolo unde ele se sublimează, vaporizîndu-se în inefabil. Mărturie stă un ciclu ca Arcul sărutului, **în care sînt adunate poeziile cu conţinut erotic. Senzuală, telurică, posesivă la alţii, iubirea e la Teodor Balş o variantă tulburătoare a sentimentului de dor. Prin urmare, nu-l duce decît arareori la ţărmul marilor şi totalelor împliniri. Îndrăgostitul e surprins, de aceea, cu deosebire în ipostaza aşteptării şi a incertitudinii, fixat „între două peroane", între „fluviu şi timp" (**Aşteptare**), „pendulînd între sublim şi gol" (**Un drum**) sau „între lună şi soare" (**Inima**), frămîntat „de-ndoieli, / de chin, / de dor", solitar, avînd confident ploaia (**Ploaie**) sau „soborul sonor de clopote enorme" al pădurii (**Clopotele**). Stilistic, împrejurarea e subliniată (formula a fost încetăţenită la noi de Arghezi) prin frecvenţa prepoziţiei „între", a verbelor ce sugerează instabilitatea şi a cuvintelor ce concretizează repere antinomice.**

Ar fi greşit să se deducă însă că Balş ar fi exclusiv cîntăreţul unor asemenea stări. Tematic, Poarta soarelui **ni-l arată ispitit de o problematică larg cuprinzătoare, dornic să se realizeze şi în alte compartimente lirice. Că intenţiile rămîn cîteodată iluzorii ne-o demonstrează o poezie ca** În mai, **unele secvenţe din** Triptic eroic, **piese ca** Lectură după miezul nopţii, **sau** Seceriş, **unde materia e convenţională, sentimentul nu cunoaşte fervoarea incandescenţei, iar ideea artistică nu depăşeşte locul comun. Puterea de transfigurare, remarcabilă în alte secţiuni ale volumului, e aici mediocră, în ciuda vizibilului efort de a folosi metaforele în scopuri funcţionale şi de a menţine ştacheta la niveluri totuşi onorabile. Cînd poetul caută, în schimb, esenţele şi vibrează cu adevărat, rezultatele sînt frumoase, fie că transcrie emoţia simţită în faţa naturii (**Plute de hotar, Cîntecele mării**), fie că evocă Bucureştii de altădată (**Toamnă bucureşteană, Calea Griviţei — 1933**) fie că reinterpretează mituri (**Poarta soarelui**), fie că retrăieşte drama Spaniei contemporane (**Arterele Spaniei**), fie, în fine, că reliefează sensul ascendent al istoriei, văzut în lumina celor mai nobile idealuri ale umanităţii: „Spre comunism îmi lunecă visarea / cum apele / curgînd / visează marea" (**Visez**). Tendinţa e, în majoritatea cazurilor, de a citi în fenomenul contemplat altceva decît citim în chip obişnuit şi de a sugera nuanţe pe care limbajul cotidian le ignoră. Sălciile ce despărţeau cîndva haturile devin, astfel, semne ale însingurării agonizante (**Plute de hotar**); aeroportul e „singurul hotar / cu cosmosul ajuns pînă la zare" (**Zîmbetul**); peninsula iberică e tatuată de sierrele durerii, iar „Guadalquivirul strînge / din venele tăiate / sînge. / sînge" (**Arterele Spaniei**); un simplu număr de telefon, care nu mai răspunde la chemare, telefonul lui Mihu Dragomir, se converteşte în simbol al vieţii şi al morţii (**Cîntec de absenţă**).**

Balş e un metaforic, crezînd probabil, ca şi Marcel Proust, că „singură metafora poate da stilului un fel de eternitate". Că uneori (în Oţelăria viitorului, **de pildă), ea se consumă în gol, că alteori (**Ger marin**) nu izbuteşte să deschidă orizonturi noi, nu e greu de sezisat. Îndeobşte însă, ea (împreună cu comparaţia) rămîne un instrument de care autorul** Porţii soarelui **se foloseşte cu pricepere, impunînd memoriei dacă nu poezii întregi, măcar fragmente de poem. Cîteva exemple vor fi, cred, edificatoare: „în cercul pietrei reci, ascult / mişcarea timpului în oră" (**Poarta soarelui**); „Pleca desculţ oraşul în cîmpie, / spre satele ce nu-ndrăzneau să vie / pîn' la căderea serii / sub ghilotina ridicată-a barierii. / Ca într-un smîrc / oraşul îmbrîncea / în fiecare zare-o mahala" (**Calea Griviţei — 1933**); „Rupt de schije, vîntul / s-a-necat în ape" (**La fîntîna „Mioriţa"**); „Deschideţi marea către vînt / şi-ntoarceţi vîntul depărtării, / acolo-n scoica zării sînt / frumoase cîntecele mării, / căci sună-n strune de eter / opt note din aceeaşi gamă / de vechi planete stinse-n cer / cu lumi ce nu mai sînt şi cheamă" (**Cîntecele mării**); „ca două lebede pe ape / vin umbrele în urma noastră" (**Amurg pe Vltava**); „Ascultă dar cuvintele cum cern / — clepsidre mici — din vers în vers nisipul / acestor clipe, transferindu-ţi chipul / şi gestul nestatornic în etern" (**Iubire**).**

Saltul în Poezie e efectuat însă doar în măsura în care versuri ca acestea, reintegrate în contextul lor, facilitează realmente sporul de cunoaştere urmărit sau concentrează în juru-le un univers de imagini capabil să sugereze, în ansamblul său, ideea poetică de bază. Poeme ca Poarta soarelui, Clopotele, Cimitirul părăsit, Cîntecele mării, **(titlurile înseşi sînt semnificative), gîndite centrifugal, subordonate unei intenţii clare, despovărate de lesturi, aduc, în complexul volumului, dovada că saltul de care vorbeam s-a produs repetat. Faptul e semnificativ, certificînd, în cazul lui Balş, însuşirile cu care acesta e înzestrat. Raportînd atari poeme la altele mai puţin consistente, cititorul va putea trage şi concluzii privitoare la relaţia dintre temperamentul scriitorului şi reuşitele (ori nereuşitele) întruchipate în operă. Pentru că, parcurgînd volumul e imposibil să nu observi inaderenţa poetului la latura idilică a realităţii, iar din perspectivă strict artistică, la descriptivism sau declarativism. Balş pare receptiv mai degrabă (ca şi altădată) la condiţia dramatică a existenţei, la tot ceea ce, pe această linie, e în stare a se constitui ca prilej de meditaţie sau, în altă ordine, la tot ceea ce înseamnă experienţă legată strîns de propria lui biografie sentimentală. În asemenea împrejurări, rîvna de a sezisa esenţe şi de a le comunica în expresii metaforice concludente nu se iroseşte, mişcîndu-se în gol. E, fireşte, şi direcţia în care văd fertilă dezvoltarea viitoare a poeziei lui Balş. Succesele înregistrate în** Poarta soarelui **sînt o chezăşie. Şi, evident, o obligaţie.**

Aurel MARTIN

BRIGADA DE REPORTAJ A „GAZETEI LITERARE"

PE VALEA ARIEȘULUI

AU FĂCUT PARTE DIN BRIGADĂ • UN POET: NEGOIȚĂ IRIMIE • UN PICTOR: ALFRED GRIEB • UN REPORTER: PETRU VINTILĂ

În primele zile ale lunii septembrie 1944 batalionul de marș din regimentul 92 infanterie din Orăștie a primit ordin de plecare în zona de operații. Cel care scrie aceste rînduri era soldat într-o companie de pușcași a batalionului. Coloana s-a îndreptat în marș forțat pe șoseaua Sebeș-Teiuș spre Aiud. Subunități hortiste ajunseseră pînă la Mirăslău. Marșul s-a făcut sub focul aviației fasciste care bombarda și mitralia șoseaua. Ne mai amintim gara Coșlari în flăcări, șoseaua neagră de refugiați și raidurile aeriene ale piraților hitleriști care aruncau asupra șoselei mari ciorchini de grenade. Prin lupte grele, subunitățile batalionului au eliberat satele Mirăslău, Vîntul de Sus, Bădeni, Mihai Viteazu, pătrunzînd astfel în Valea Arieșului în sectorul Moldovenești-Turda. Eram una din unitățile care făceau legătura dintre Armata I-a și Armata a IV-a română. În acele zile ostașii români aveau să se acopere de glorie în zona Iernut-Luduș, iar localități ca Turda, Buru și Iara aveau să se înscrie în șirul unor strălucite locuri de bătălie. Acum, după douăzeci de ani, înarmați doar cu un condei și cu un modest carnet de reporter, ne-am îndreptat spre Valea Arieșului, încercînd să reconstituim și să evocăm atmosfera acelor zile și nopți de front care a umplut cu vuietul luptelor valea străvechiului rîu cu păstrăvi și aur, de la Turda pînă la Sălciua. Am stat de vorbă cu numeroși veterani din războiul antihitlerist. Mărturiile lor constituie — cum este și firesc — partea cea mai importantă a acestui reportaj. Pentru început, ca o privire sinoptică și concentrată, redăm mărturia locotenentului în rezervă Todea Ludovic. Fostul ofițer, om cu părul încărunțit la tîmple și cu ochi de o rară mobilitate, povestește ca și cum poetul, pictorul, și reporterul din fața lui n-ar fi fost decît niște elevi de la școala din Sălciua, cu trăistuțele după gît și cu privirile ațintite spre tablă și catedră, la o lecție de istorie.

AȘA A FOST:

— La 5 septembrie 1944 divizia a 7-a de infanterie hortystă a atacat pe direcția Vlaha, Săvădisla, Hășdate și Iara, izbutind să pătrundă în Valea Arieșului la Buru. De aci unitățile acestei divizii au continuat infiltrarea pe defileu în sus, ajungînd pînă la locul unde rîul Poșaga se varsă în Arieș, nu departe de Sălciua. Eu eram mobilizat în cadrul unui batalion fix, alcătuit din rezerviști și tineri slab înarmați, cu arme vechi de tip Mosin-Nagant, cu o singură pușcă mitralieră de fiecare pluton și cu branduri mici, de 60 mm. Pînă la sosirea trupelor noastre, care afluau, conform planului de operații, spre zona de contact cu inamicul, plutoanelor batalionului fix le revenea sarcina de a opri infiltrarea fasciștilor. Rînd pe rînd, după lupte grele, au căzut în mîinile dușmanului comunele Buru, Ocolișel, Vidolm, dar pînă la urmă, inamicul a fost înfrînt locului la Valea Poșaga. La aceste lupte au luat parte toți locuitorii satelor, bătrîni, femei și copii, urmașii moților lui Horia și Iancu, muncitori feroviari de pe linia Turda-Abrud și mineri de la Baia de Arieș. Nici tancurile și tunurile autopropulsoare, nici mitralierele și numărul covîrșitor al dușmanilor nu i-au putut înfrînge pe moți. În numeroase locuri din defileu, coloanele inamice s-au trezit cu o grindină de stînci prăvălite asupra lor ca-n vechile lupte de la Posada și Podul Înalt. Minerii de la Baia de Arieș au dislocat atunci prin explozii cu dinamită, sute de tone de stînci. Așa au făcut la Valea Poșaga, unde au blocat șoseaua cu un zid de stînci, ridicînd o baricadă de peretele căreia și-au zdrobit carcasele coloanele blindate fasciste. Chiar satele ocupate vremelnic, inamicul nu le putea considera cucerite, pentru că localnicii, ascunși în munți și păduri, duceau zi și noapte o curajoasă luptă de hărțuire. Pămîntul moțesc ardea ca fierul topit sub cizmele cotropitorilor încolțiți din toate părțile. Mecanicul feroviar Dejeu Ștefan a pus în fața locomotivei un vagon-platformă cu o pușcă mitralieră și cu aruncătoare de 50 mm, acest tren a pătruns pînă în gara Ocolișu în adîncul dispozitivului inamic. Pe dealul Seci, pe înălțimea Colțul roșu și în alte locuri, încercuiți de inamic, au luptat și au rezistat zile întregi grupuri de soldați din batalionul fix și țărani localnici. Ele au fost despresurate de contraofensiva trupelor din divizia 2 Munte care a dus la alungarea trupelor fasciste din Valea Arieșului.

SOLDAT LA 14 ANI

Iancu Laurențiu avea 14 ani în 1944. E din Sălciua de Jos. Copil, păștea vitele. Luni de zile el privise cu mîndrie și curiozitate temele de instrucție pe care plutoanele batalionului fix le făceau pe dealurile din jurul satului.

— Eram copil și ca toți copiii, priveam cu plăcere instrucția militară. I-am văzut pe rezviștii din sat executînd trageri, aruncînd grenade, prăvălindu-se — ca la o joacă de copii — în atacuri imaginare. Le aduceam apă de băut și uneori mă lăsau chiar să trag și eu cu arma. Rideau de mine cu un aer protector și-mi spuneau: „Măi copile, ai patrusprezece ani, ești aproape un ostaș adevărat. Făr'numai că n-ai mustață".

În septembrie 1944, cînd au început luptele, tatăl meu, care era mecanic de locomotivă, s-a prezentat cu mine la batalionul fix și a zis: „Vedeți? Mi-am adus și flăcăul. Trebuie să lupte și el. Vă rog să nu-l respingeți". Cea dintîi misiune care mi s-a încredințat a fost să trec dincolo de linia frontului și să aduc informații cu privire la forțele hortyste. Sînt moț și cunosc locurile ca-n palmă. M-am dus prin pădure în hotarul comunei Lunca Arieșului, prin locurile numite „Usoiul de Sus", și „Pe sub piatră". Aci am întîlnit mulți locuitori fugiți din sat. Era și Miclea Vasile, tot de vîrsta mea, adică de 14 ani. L-am luat cu mine mai departe. Am descoperit că postul de observație al hortyștilor era instalat pe piscul cel mai înalt, numit „Măgulicea de Sus". Am aflat ce forțe de luptă și ce armament aveau fasciștii. În clădirea primăriei din Lunca se aflau arestați peste o sută de țărani localnici care urmau să fie împușcați. M-am întors apoi la comandamentul batalionului fix și am raportat cele văzute.

După aceea am mai primit o însărcinare asemănătoare și, împreună cu Miclea Vasile, ne-am strecurat din nou în zona ocupată de hitleriști. De data asta am fost surprinși de inamic. Eu am fost împușcat în picior, dar am reușit să fug. Pe Miclea Vasile l-au luat prizonier și l-au coborît în sat la Lunca, închizîndu-l în localul primăriei. Cu toate că eram împușcat în picior, rana fiind pansată cum s-a putut, cu fîșii de cămeașă, am continuat să îndeplinesc sarcina ce-o aveam. Între altele, trebuia să iau legătura cu grupul de soldați și țărani care luptau izolați pe muntele Colțul Roșu, în hotarul comunei Vidolm. Comandantul lor, un ofițer rezervist, a desenat pe o hîrtie harta locurilor, însemnînd linia trupelor inamice. Această schiță și toate celelalte informații aflate le-am dus îndărăt la batalionul fix trecînd din nou peste front...

Ana-Praja Ghioghiu

„MI-AM RUPT CĂMAȘA"...

O emoționantă revelație ne-a fost prilejuită de întîlnirea în Sălciua cu bătrîna Ana Praja Ghioghiu. Ea a fost în 1944 femeie de servici la dispensarul din Sălciua de Jos. Pe acolo au trecut, aduși cu ambulanțele, sute de ostași români răniți în luptele de pe Valea Arieșului. Rar ne-a fost dat să vedem o bătrînă cu un aer atît de delicat și generos, cu o blindețe și sfiiclune atît de cuceritoare prin puritatea lor. În timp ce pictorul Grieb o desena, ea a început să povestească:

— Au fost mulți răniți. Mi-am rupt și cămașa de pe mine, că nu mai aveam fețe pentru pansat. Una după alta veneau mașinile pline cu răniți. Copilul meu era mic pe-atunci, numai o dată a intrat într-o ambulanță și cînd a ieșit de-acolo era alb ca varul. Rămașii erau așezați în odăile astea, pe paturi și pe fîn. Nu stăteau mult la noi, că veneau alte ambulanțe și-i duceau în spitalele militare din Cîmpeni și Abrud. Era un rănit, nu-l mai uit toată viața, a avut noaptea vărsare mare de sînge. Abia i-am oprit sîngele. Avea în buzunare o fotografie de la o fată și m-a rugat să o scot din buzunar, că pătrunsese sînge mult și acolo. Zicea să nu-l lăsăm să moară, că are logodnică. N-am vrut să mă arăt, dar plîngeam de soarta lui. Pe urmă l-au dus la spitalul din Abrud. Am aflat că se făcuse pînă la urmă bine. M-am bucurat ca pentru copilul meu...

Povestind, îi spune lui Grieb, care o desena de zor:

— Să nu mă pictați, că se sparie cine mă vede.

În clipa cînd i s-a arătat desenul, a exclamat: „Vai, ce babă urîtă!"

Ca s-o alintăm, ne-am îngăduit o întrebare:

— Ai fost frumoasă, tînără?

— Tînără am fost, dar frumoasă nu.

Ne-a arătat apoi, scoțînd din sîn, legitimația nr. 66.106, în care se atestă că „tov. Praja Ghioghiu I. Ana este veteran din războiul antihitlerist". Ieșind din clădirea dispensarului, am făcut o scurtă investigație de reporter prin sat, am vizitat școala nouă construită chiar lîngă monumentul ridicat în memoria ostașilor căzuți în războiul antihitlerist. Sălciua, ca toate celelalte sate de pe valea Arieșului, este așezată într-un peisaj alpestru. Pretutindeni vezi numai stînci, pădure și înălțimi abrupte.

În defileu Arieșul fierbe înspumat. Parcă oferindu-se anume reporterilor, zăresc în centrul satului cu fața spre șosea, un panou cît calcanul unei case, pe care sînt consemnate realizările anilor noștri, în ordinea în care ele s-au ivit aci: o școală de opt ani și două școli de patru ani, o casă de nașteri, un cinematograf, un pod peste Arieș, două grajduri comunale, o adăpătoare pentru vite pe muntele Bedeleu, 9500 pomi fructiferi plantați în masiv, un baraj de beton, electrificarea comunei, 250 case noi, 100 hectare redate agriculturii, bibliotecă (8000 volume), magazin universal. Acest text telegrafic, scris fără nici o ostentație literară, fără vocația și vibrația poeziei, ni se înfățișează totuși ca un vers concentrat, sau ca o inscripție lapidară pe soclul unui monument.

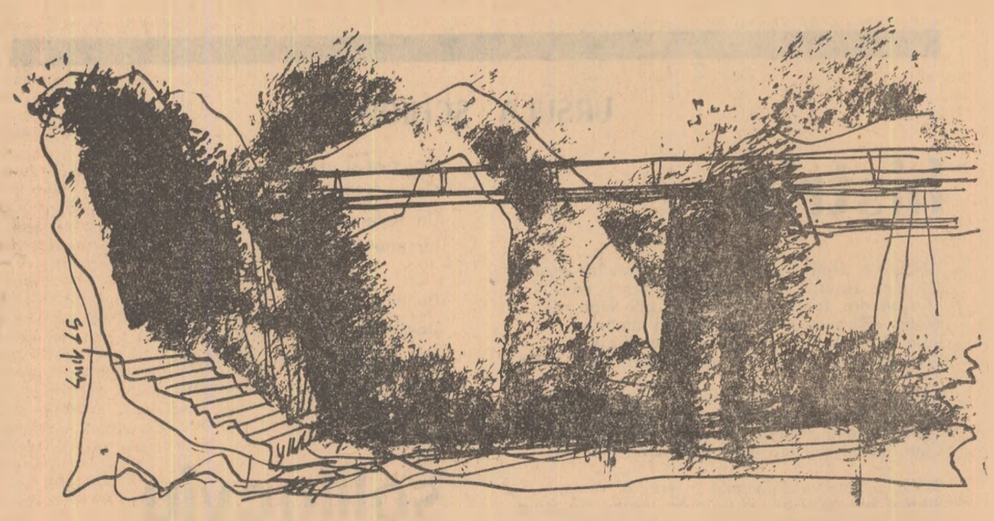

Podul de la Valea Poșaga

DUPĂ DOUĂZECI DE ANI

Satele acestea au avut odinioară aima tristă a unei sărăcii extreme. Opulența bogatelor așezări din cîmpiile cu cernoziom era aici un vis îndepărtat și hieratic ca o fată morgana. Stîncile sînt aspre și cenușii, iar mocănița, care-i cel mai mic tren din țară, trece vitează și semeață prin defileul unde Arieșul cîntă cu gura plină de apă învolburată, ca dintr-un tulnic fantastic de o sută de kilometri lungime. La Baia de Arieș, minerii care în septembrie 1944 au prăvălit cu dinamita uriașe baricade de stînci în calea trupelor hortyste, lucrează în mina de aur și granulele metalului prețios strălucesc în agregatele modernei flotații, întocmai ca păstrăvii ce se zbat într-o vîrșe de mari dimensiuni. Baia de Arieș, care era odinioară un cătun tocmai bine de acoperit cu un clop de pale, a devenit un orășel cu numeroase blocuri și edificii noi, cu magazine, club, cinematograf, școală medie și dispensar. Pe văile rîurilor care se varsă în Arieș (Iara, Poșaga, Valea Morilor, Lunca Largă, Valea Sălciuței) s-au construit numeroase baraje și rezervații de păstrăvi. Pe Valea Sălciuței — de pildă — reporterii cu lansetă găsesc „peștele curcubeu", o raritate a faunei din țara noastră. Șoseaua de pe Valea Arieșului se asfaltează și fîșia de beton a și ajuns la Moldovenești, urmînd să ajungă pînă la Brad. De la Turda pînă la Baia de Arieș toate comunele au fost electrificate în anii nostri și ele s-au împodobit cu școli noi.

Ne uităm la munți și la coastele împădurite. La podul de la Valea Poșaga ne oprim îndelung. Pe aci a trecut învăluit în fum și aburi micul tren de recunoaștere condus de mecanicul Dejeu Ștefan, pe aci au răsunat munții de ecoul rafalelor de mitralieră trase de pe vagonul-platformă și tot aci un munte întreg a fost prăvălit cu dinamita de către minerii artificieri de la Baia de Arieș, blocînd șoseaua în calea trupelor fasciste. Totul are aura unui basm, a unei balade eroice. Făt Frumos a aruncat în urmă-i un piepten și ia răsărit o pădure. O pădure de trunchi a blocat și această vale în toamna anului 1944.

La Turda, unul din vechile coșuri ale fabricii de ciment, sfîrtecat de o bombă de la jumătate, mai stă încă sub ochii trecătorilor ca o relicvă de muzeu în aer liber. Orașul atît de distrus de război a renăscut din propria-i cenușă. Cît ciment s-a fabricat aci în ultimii douăzeci de ani? Un inginer ne spune o cifră ce ni se pare astronomică, echivalentă cu o autostradă care ar înconjura pămîntul de cîteva ori.

Pe valea Arieșului, pe această străveche și glorioasă arteră în care pătrunzi în Țara Moților, ca într-un ținut de basm vitejesc, piatra este un element primordial al vieții. Concasată și arsă în cuptoarele fabricii de ciment ea devine beton armat în construcțiile uzinelor și podurilor, în fundațiile blocurilor de locuințe ca și în pereții barajelor. Piatra este la Turda cea mai căutată și prestigioasă materie primă. Cărămizile refractare și produsele de ceramică pentru electrotehnie, sticla, cimentul și varul sînt ipostazele industriale multiple pe care piatra le ia în aceste locuri unde Cheile Turzii, ca o scoică uriașă, pare să păstreze încă ecoul grozavelor tunete de artilerie care au răsunat aci în toamna anului 1944. Ni s-a spus că monumentul ridicat la Sălciua în cinstea soldaților români căzuți în luptele împotriva cotropitorilor fasciști, poartă în temelia sa bolovani din fostele baricade de la Poșaga. Ni s-a spus că atunci cînd s-au săpat temeliile sectorului zootehnic al cooperativei agricole de producție din comuna Mihai Viteazu, constructorii au scos din pămînt tuburi de obuze și de cartușe, căști germane sfărîmate și ruginite. Nu e palmă de pămînt, aci, să nu fie stropită de sîngele ostașilor care în 1944 au luptat pentru alungarea hoardelor fasciste și care au ajuns umăr la umăr cu armatele sovietice pe un drum acoperit de glorie, la Bratislava și Zvolen, aproape de Praga și pînă dincolo de Pădurea vieneză.

ECOU ÎN ȚARA MOȚILOR

Pe umeri de piatră,
În inima muntelui,
Se deapănă amintirile sumbre;
Strigătul vechi al răniților
Se-neacă în undele reci
În apa Arieșului de aur.

Îngrijind de fiecare,
Aplecată, bătrîna părea
O salcie plîngătoare.

Gemetele răniților,
Întinși pe paturi, pe podele, pe fîn,
Ecouri închise în pietre rămîn.

DUMITRU CORBEA

ELIXIR

Aștept să beau vin din via
Pe care am răsădit-o în grădină,
Să stau pe banca de lemn
Și să sorb mireasma florilor de sulfină
Vreau să număr anii mărului rotat
Pe crengile căruia m-am legănat
Ca pe niște brațe bune și calde,
Pe care copilăria mea le-a aflat.

Cărarea care duce la cimitir
E năpădită de șerpi și de catini;
E ca o rană în pămînt, sîngerindă,
Presărată cu lacrimi amare și patimi.
Cimbrul a dispărut de pe deal și coline,
Opustul s-a rupt, pîrîul a secat,
Iar pădurea tot mai mult s-a rărit
Și mierla s-a dus, s-a mutat...

Aștept toamna, mustul și strugurii.
Voi bea vin din două ulcele de lut:
Una pentru ce am fost și alta pentru ce voi fi.
Ca pe două iubite am să le sărut
Și am să le rog să-mi cînte
Un cîntec pe care nu l-au mai cîntat,
Un cîntec al vieții și iubirii
După care sufletul meu e-nsetat.

1953

LA SPITAL

Pe șoră și pe medic îi văd ca printr-o ceață.
Din ușă îi oprește privirea mea de gheață.
Întreaga lor putere nimica nu mai poate:
Ori moartea mă răpune, ori eu mă scap de moarte.

Cernita își trimite, în grabă, barcagiul
Să fure minții gîndul, să fure cărnii viul.
Încep călătoria cea lungă spre Hecate,
Spre porțile tăcerii, pustii și ferecate.

Dar s-a-ntîmplat minunea, cum doctorii o spun:
În mine era leacul și-n neamul meu străbun
Trăit în aer liber, de stîna lor legați,
Oieri din „Miorița", născuți lîngă Carpați.

1954

ELEGIE DE MAI

— 10 ANI DE LA MOARTEA LUI GEORGE ENESCU —

Pentru multe generații, numele lui Enescu a aparținut mai întîi legendei și mitului. Înainte de a-i înțelege opera, înainte de-a cunoaște adevăratele dimensiuni ale personalității sale originale și copleșitoare, am fost vrăjiți de ceea ce ni se povestea despre copilul minune care la cinci ani și-a întrecut profesorul, la cincisprezece era cunoscut în țări străine și la douăzeci cucerise faima pe meleaguri îndepărtate! Era pentru mulți din noi asemeni unui Făt-Frumos din basme și de aceea ori de cîte ori auzeam vorbindu-se despre el nu ne miram dacă aflam o nouă faptă ieșită din comun, fascinantă. Nimic din ceea ce se spunea despre el nu părea exagerat: și memoria lui extraordinară, și posibilitatea de a învăța instantaneu o partitură, și colosala lui putere de muncă, și triumful pe cele mai mari scene ale lumii, — totul era adevărat și totul părea țesut în firul de aur și de vrajă al basmului. Așa ne-am apropiat de Enescu pe care imaginația noastră îl asemuia chipului de tînăr zeu al celuilalt mare moldovean: Eminescu. Dar Enescu trăia, era printre noi și nu odată omul care pentru cei mai mulți descindea de pe tărîmuri fermecate, intra în torentul existenței comune, se contopea cu acea modestie specifică spiritelor mari în viața cea de toate zilele.

Îl ascultam la radio, auzeam vești despre el din ziare, cu vioara lui știam că a ajuns nu numai peste mări și țări, ci că poposește și aici la noi în tîrguri și orașe mărunte, neînsemnate. Era un om neobișnuit, pentru că asemeni voinicului din poveste, făcea într-o zi cît altul în șapte, și un om ca toți oamenii pentru că minunile lui nu se desprindeau de acest tărîm și că oricum și oricînd de aici izvorau și aici se reîntorceau.

Am încercat cu toții acest sentiment ascultîndu-i *Rapsodiile* ce i-au purtat mai înainte de toate faima și i-au deschis porțile spre nemurire. Steaua sa a început să strălucească la un deceniu de cînd se cufundase în nemărginire viața pămîntească a înaintașului său Eminescu. Atunci, în 1898, romînii au simțit că un nou geniu s-a ridicat dintre ei și că el va duce tezaurul nostru popular pe culmi nebănuite. Duiliu Zamfirescu, salutînd pe „d-nul Gheorghe Enescu", îl vedea „chemat a ridica melodia națională la înălțimile sublime ale muzicii clasice".

Rapsodiile neîntrecute și neimitabile au dus numele lui Enescu în toate colțurile țării, l-au făcut să treacă multe hotare. În acordurile lor noi ne-am recunoscut deopotrivă durerea, bucuria, nădejdea. Ele sînt acea expresie integrală a sufletului unui popor, acea sinteză desăvîrșită a tot ceea ce gîndește și simte el în momentele hotărîtoare ale existenței lui. Ele rămîn etape de răscruce în istoria unei culturi. Dacă *Miorița* culeasă de Alecsandri ne-a relevat virtuțile artistice ale poporului romîn, *Rapsodiile* au constituit etapa următoare, definitivă, a plasării pe orbita universalității.

De atunci, geniul lui Enescu s-a răsfrînt în mai toate principalele domenii ale artei interpretative: violonist, pianist, dirijor, el a călătorit în Europa și America, a acompaniat sau a fost partenerul numelor celor mai ilustre timp de aproape cinci decenii. Într-o vreme cînd eram puțin, deloc sau rău cunoscuți, Enescu a arătat lumii întregi că un fiu al poporului romîn este întruchiparea însăși a muzicii. Așa l-au văzut marii artiști ai lumii, așa l-a înțeles la noi George Călinescu. Faima interpretului virtuos, dotat cu posibilități uimitoare, a umbrit întru cîtva în timpul vieții pe cea a compozitorului, exigent cu sine pînă la avariție, mereu nemulțumit și mereu obsedat de idealul perfecțiunii. A compus puțin, dar prin cele mai multe din lucrările sale și-a depășit timpul. A vrut să pună și pe acest tărîm pecetea desăvîrșirii. Și a izbutit. De aceea, ciudat, deși a fost aclamat, deși a fost așteptat, deși a cules lauri, deși succesul nu s-a lăsat așteptat, totuși Enescu a trăit cu sentimentul chinuitor al omului neînțeles, care nu e receptat prin ceea ce are mai plin ființa lui. Adevărata imagine asupra creatorului abia în anii din urmă am început s-o avem. Mai multe generații au refăcut deci drumul cunoașterii lui Enescu pornind de la mit și ajungînd la realitate. Dar cînd l-am cunoscut în adevărata lui lumină, cînd am auzit tot ce a produs el mai înalt și mai sublim, cînd opera lui ni s-a relevat întreagă, ne-am dat seama că dimensiunile personalității lui Enescu sînt mult mai copleșitoare decît făurise legenda.

Această revelație am avut-o în timpul primului deceniu postum al lui Enescu cînd, alături de virtuosul desăvîrșit și de interpretul miraculos, am cunoscut un compozitor de o extraordinară profunzime, un gînditor din cei mai înzestrați ai acestui popor, ca Eminescu, Iorga, Pîrvan, Arghezi, Blaga, un creator de opere nemuritoare. Acum, în timpul acestui deceniu ce-a trecut din seara cînd Enescu a închis pentru totdeauna ochii, noi ne-am dat seama că „Oedip" și simfoniile sale, că „Vox maris" și muzica sa de cameră reprezintă expresiile sublimate ale unui suflet profund interiorizat, ce-a meditat cu o neobișnuită acuitate la toate marile întrebări ale vieții. Nici una din ipostazele existenței omenești nu l-au fost străine operei lui Enescu: bucuria de-a trăi, nostalgia, lupta împotriva destinului, moartea. Olimpian și senin Enescu n-a fost niciodată. Chiar exuberanta primei rapsodii pusă sub semnul întrebării astăzi de unii critici nu este expresia unui suflet radios și jovial, ci a unei inimi frămîntate căreia viața i s a arătat încă din tinerețe în toată adînca, complexa și dramatica ei înfățișare. Tragismul din „Vox maris", din „Oedip" și din Simfonia III-a este continut în cele două rapsodii, pentru că pe adevăratul Enescu îl aflăm în fiecare din compozițiile lui și în întreaga lui operă atît de unitară în expresia ei filozofică.

Primul deceniu postum al lui Enescu ne-a prilejuit întîlnirea cu un compozitor cum lumea contemporană n a avut mulți. Personalitatea lui luminoasă de artist patriot, de om dăruit cu cel mai nobil dezinteres artei, ne este astăzi mai aproape ca oricînd, iar opera lui strălucește în nemurire cu toate reflexele pe care el le-a șlefuit într-o viață de muncă, într-o viață închinată frumosului, oamenilor și țării sale.

Valeriu RĂPEANU

RADU TUDORAN

conferință oceanică

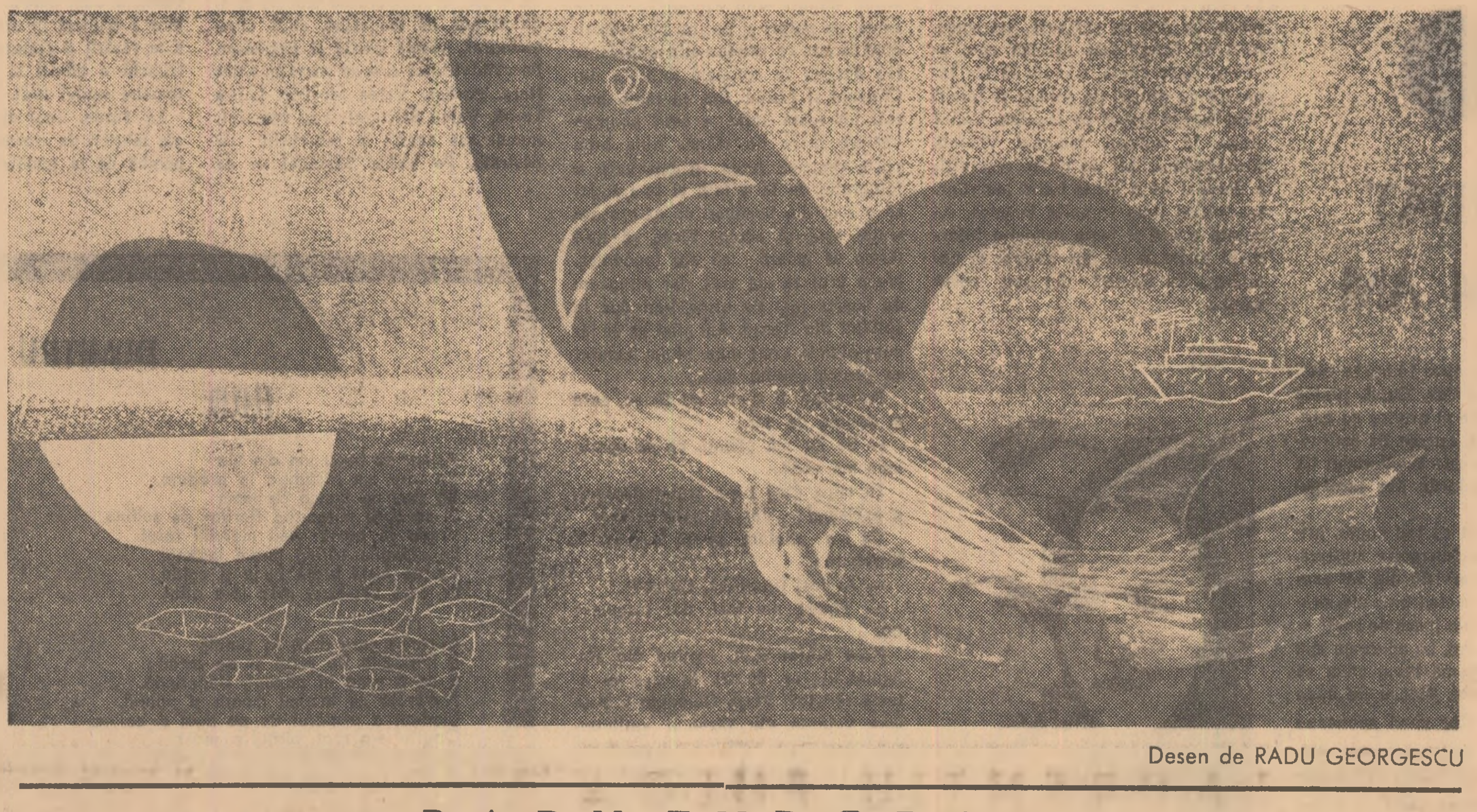

Desen de RADU GEORGESCU

transcriu aici doar un început de mărturie, o sugestie mai degrabă, despre prezența țării noastre în lumea care se străduiește să uite războiul. Plecînd cu primele noastre vase de pescuit oceanic în Atlanticul unde sper că se potolește astăzi chiar și hula veche rămasă de pe urma războiului, am fost încredințat că ducem cu noi un mesaj de pace — și încredintarea și-a găsit pe drum toate confirmările. Prin munca destoinică a echipajelor noastre, am spus un cuvînt elocvent la conferința mondială de pe întinsul oceanului. În afară de încărcătura vaselor, am adus cu noi stima tuturora.

19 IANUARIE —
DIFERENȚE DE TEMPERAMENT

Apar din ce în ce mai multe vase în jur, atrase de noi (rămași credincioși zonei) sau de peștele care a revenit și pe care probabil îl urmăresc din depărtare. De azi dimineață a venit aici și „Galați", iar după amiază s-a apropiat atît de mult de noi că ne-am fi putut auzi unii pe alții dacă am fi strigat tare.

La un moment dat, pe la ora 15, fiind la o milă în prova noastră, a manevrat așa de îndrăzneț în babordul unui trauler străin care venea din față, încît (după spusele alor noștri aflați atunci la puntea de comandă) i-a aruncat peste etravă valurile stîrnite de elice. Eram mai jos, pe puntea ancorelor, și de acolo nu mi-am dat seama dacă a fost chiar așa; poate este o exagerare. Fapt sigur rămîne că, în comparație cu noi, ei se mișcă pe ocean cu mai puțină sfială.

Au trecut apoi pe alături, la cel mult două cabluri — și traulerul străin, probabil contrariat, venea în pupa lui, mai în tribord, gîfîind (după fumul pe care îl scoteau pe coș țevile de eșapament) ca să i-o ia înainte, pedepsindu-i astfel îndrăzneala. Însă n-a izbutit, iar acum (ora 18,15) după ce au făcut amîndouă rondoul prin pupa noastră, traulează împreună, de un ceas și jumătate, în linie de șir cu noi, în tribordul nostru — și se pare că în condițiuni pașnice.

I-am urmărit o oră — sînt destul de aproape — și așa cum merge cu valurile din pupa „Galați" pare un fel de mînz cam zburdalnic, dar cu mult haz și foarte simpatic.

MIERCURI 20 —
PEȘTELE CEL MARE...

Ultimul traul, aseară, scos pe la 19,30, n-a adus decît două tone și jumătate. Pe urmă am plecat la fund mic, dar n-am ajuns în locul de ancorare decît la ora 22. Luna, deși în descreștere, îmbrăca oceanul într-o lumină cam opacă și puțin cam aspră .Era nu știu ce tristețe în aer, dar nu deprimantă. Am rămas mult timp pe puntea de comandă, într-o beatitudine incipientă, mulțumit deci, — și totuși cu fruntea încruntată, cu ochii îndreptați în vag — și percepînd totuși peisajul ; continuă să mă tulbure coasta Saharei pe care o bănuiesc nu foarte departe...

M-am trezit cu un cer înnourat, cu oceanul cenușiu ; atmosferă de toamnă, melancolică și odihnitoare; mi-a stîrnit iarăși îngîndurări grele, dar calme, aproape agreabile, dacă așa ceva se poate.

Primul traul, de la care am lipsit, a scos zece tone de scrumbie. Al doilea, la prînz, cel puțin douăzeci. Al treilea, la 16, iarși vreo zece tone. E mulțumitor — și cum urma să vină și al cincilea, mai bogat de obicei seara, ziua s-ar fi terminat cu speranțele refăcute. Dar al cincilea traul, la ora 18, s-a rupt net, și s-a pierdut — pagubă importantă, totuși uneori inevitabilă. Au ieșit numai panourile; restul : cabluri, aripi, bobineți, pungă, flotoare, au rămas pe fundul oceanului, plin probabil cu pește, care nu-i destul de deștept ca să scape.

Chiar m-am întrebat ce dramă s-o petrece acolo, sub apă, în punga aceea uriașă. Conform dictonului, presupun că peștii cei mici vor fi mîncați de cei mari, într-o succesiune care va face ca la sfîrșit să rămînă numai unul, cel mai mare, ghiftuit și umflat, cît o balenă.

JOI 21 —
ÎNTÎMPLĂRI FĂRĂ EXPLICAȚIE

Am telegrafiat în țară, prietenilor, s-a telegrafiat la Thorshavn și Reykjavik să ni se îndrumeze corespondența la Gibraltar. Alaltăeri seară ni s-a anunțat oficial că „Galați" va ridica și scrisorile noastre. Sînt mulți dintre noi care n-au primit nici o veste în Faeroe, fiindcă intrarea noastră acolo era anunțată pentru sfîrșitul anului și împrejurările au făcut să intrăm mult mai devreme. Acum toți s-au grăbit să telegrafieze acasă ca să anunțe adresa; Cornel a avut de lucru ore în șir — și a făcut treaba cu bunăvoința și buna lui stare de suflet dintotdeauna.

Așadar așteptam cu toții ca „Galați" să plece la Gibraltar, peste o săptămînă să se întoarcă; mai rămînea să se nimerească și o zi bună ca să putem lansa barca la apă... Cred că fiecare fierbea în sufletul lui de emoție, de neliniște, de nerăbdare. Au toți familie, au și îndoieli poate, ca oamenii care nu știu nimic din cele ce se întîmplă acasă.

Ieri încă „Galați" a mai primit instrucțiuni din țară, cu privire la aprovizionări, la monedă și altele. Iar azi a picat telegrama care îi anunță să intre... la Dakar — fără nici o explicație deocamdată.

S-au dus scrisorile noastre!...

VINERI 29 IANUARIE —
HULĂ

...Oare încotro ne ducem ? Travers pe val, în orice caz, fiindcă vasul se bandează adînc și violent, ca pe furtună. Mai adineaori a fost o clipă cînd, în careu, au zburat de pe masă toate farfuriile; am auzit zgomotul pe care îl cunosc destul de bine, din nord unde oceanul ne zgîlțîia toată ziua. Aici fenomenul, pe care credeam că-l uitasem mi se pare ciudat.

Ei, dar încotro mergem ?

Hulă și mai grea toată ziua... De unde vine? La masă trebuie să ții farfuria în mînă ; altfel se varsă, în cazul cel mai bun; în cazul mai rău zboară — și tocmai azi Marinescu a pus față de masă curată. (E o predilecție, am observat și alteori, s-o schimbe exact atunci cînd e marea mai montată).

MARȚI 2 FEBRUARIE —
CEAȚĂ

Nu știu cine de pe „Galați" ne-a dat informația de ieri care a risipit marasmul. A fost o eroare amară: nu, cu toate telegramele date în grabă la Gibraltar, corespondența noastră n-a sosit la Dakar pînă la plecarea lor de acolo — nici cea reexpediată din Faeroe, nici din Islanda... E o dezamăgire pe care n-o merita nici unul din noi și fiecare o suportă cum poate...

Odată cu știrea aceasta, ca și cum ar fi fost o sincronizare în scop de pedeapsă, vîntul care de dimineață începuse să bată blînd de la nord-vest a căzut dintr-o dată și a pornit altul, de la est, pe neașteptate, aducînd pe fața oceanului valuri grele și dense de ceață. Acum e ora 17 și de la prînz orbecăim cu radarul, printre vasele care traulează în apropierea noastră, fără să se vadă; am impresia că ne aflăm în mijlocul unui deșert și că numai noi sîntem vii și ne mișcăm în lumea asta de vată. Sus însă ceața e străvezie, chiar se topește cîteodată și soarele rămîne vizibil tot timpul, cu luminozitate, ba chiar și arde. Mi l-am luat drept consolare și am stat pînă mai adineaori pe puntea compasului. Fluierul însă, aflat la aceeași înălțime și numai la zece metri distanță mi-a chinuit urechile, dînd din minut în minut semnale de ceață. Deși e neînchipuit de brutal m-am obișnuit și cu el, cum te obișnuiești cu toate. In schimb porumbeii, care și-au stabilit sediul de zi aici, pe puntea compasului, au coborît speriați o punte mai jos și stau zburliți lîngă un perete, neînțelegînd ce înseamnă teroarea aceasta.

MIERCURI 3 FEBRUARIE —
ESCADRA

Iată ce s-a întîmplat cu pescuitul astăzi : oceanul de dimineață era aproape pustiu ; abia dacă se zărea ici-colo cîte un vas la orizont. Cînd și unde dispăruseră nu se știe.

Am lucrat singuri, și la primul traul am scos 8—9 tone de scrumbrie. Al doilea traul a fost și mai bun : 15 tone, poate chiar 17 — peste amestecat, dar destulă scrumbie pentru a acoperi capacitatea noastră de congelare.

Puțin timp după aceea, cînd mă urcasem din nou pe puntea compasului, a venit doctorul și privind oceanul a spus:

— Asta dă apă la moară adversarilor teoriei cu pescuitul în grup !

Recunosc că așa e, dar, ca totdeauna, o excepție, sau două, sau nouă într-o sută de zile nu răstoarnă regula.

Pe cînd gîndeam astfel, în tribordul nostru a apărut, venind de la nord, un vas care a ridicat traulul chiar lîngă noi: era plin ! Indată Cornel l-a auzit la radio comunicînd (ai fi zis văzduhului, alte vase nefiind în jur !) că a scos 16 tone...

Trecuse poate o oră de la această întîmplare și toropeam sub dogoarea soarelui, cînd doctorul a venit din nou, cu un aer misterios și mi-a făcut semne să privesc în prova.

— Ce este ? am întrebat.

— Cel de adineaori a fost iscoada lor. I-a chemat pe toți.

Am ridicat capul și am privit : întreg orizontul era împînzit de traulere care veneau spre noi, în escadră... Acum sîntem înconjurați, toți pescuiesc aici.

SÎMBĂTĂ 6 FEBRUARIE —
LUMEA, LUMILE.

Două cargouri au trecut pe lîngă noi, unul după altul, mergînd către sud; privindu-le cum despicau valurile cu etrava, ridicînd de o parte și de alta mustăți albe în vreme ce noi abia ne mișcam, tîrînd plasa pe fundul oceanului, m-a cuprins, aproape ca o foame rebelă, dorința călătoriei.

Sînt în călătorie, s-ar putea spune, numai că de aproape patruzeci de zile ne învîrtim în aceeași zonă, de 50—60 de mile, fără să zărim măcar coasta Africii, deși, în etalon marin, se află „prin apropiere", Și totuși accept cu seninătate, ba chiar cu un fel de mulțumire ceea ce este static în această călătorie ; consumi atîtea mile, urmărești cum trec săptămînile, lunile — și nu vezi lumea. In schimb sîntem noi „o lume !"

Seara m-am dus să văd un film numai fiindcă m-au tîrît vecinii ; altminteri mă simțeam bine în cabină, cu gîndurile mele, care sînt totdeauna bogate și calme la sfîrșitul zilei. De altfel n-am mai văzut nici un film de la Reykjavik; nici nu se mai dau decît rar, acum cînd pescuitul merge așa de bine.

Am văzut o comedioară fără vreo semnificație demnă de luat în seamă, cu o fetișcană destul de vioaie care o imită (poate fără să știe) pe Brigitte Bardot și care chiar în această eventuală intenție nu e catastrofală.

Oamenii se amuzau, ba chiar și nechezau, fiindcă domnișoara, ce-i drept ispititoare, își arăta adesea picioarele, apărea destul de mult în costum de baie și puțin lipsea, în unele scene, să nu apară în pielea goală.

Singurul gînd pe care mi l-a trezit acest mic spectacol, plăcut la urma urmelor, a fost că în afară de noi, cei aflați pentru multă vreme în mijlocul oceanului, mai există și-o altă lume — și ea poate fi grozav de ispititoare.

Pentru mine nu-i totul aici, nu-i totul acolo. Din păcate, într-o singură viață nu poți descoperi toate lumile !

JOI 18 FEBRUARIE —
RECHINUL ȘI OAMENII

Astă noapte pe la ora 4, după ce adormisem greu, preocupat de apropiata legătură cu lumea, Pațe timonierul a venit să mă scoale ca să văd nu știu ce — n-am înțeles în prima clipă. Am crezut că e vorba de vreun fenomen ceresc; venea adesea în nord să mă cheme cînd se vedea aurora boreală, și chiar cînd nu se vedea ! — știind că apoi rămîn să le țin de urît pe puntea de comandă pînă la ziuă.

Dar în nord, unde ziua dura foarte puțin și prea rar se vedea soarele o clipă, două, nu-mi duceam viața după oră. Dormeam cînd mi se făcea somn, ziua sau noaptea, fiind o noapte aproape continuă. Era o harababură la care azi mă gîndesc cu plăcere și cu un ușor regret, ca la ceva ce știi că a fost inedit și poate niciodată n-o să mai fie. Nu de puține ori mi s-a întîmplat atunci să mă culc seara la opt, să mă scol odihnit la zece și apoi să lucrez pînă la ziuă (ziua prezumtivă).

Acum însă caut să nu mă culc prea tîrziu seara, ca dimineața să mă trezesc devreme, să mă bucur de lumina (și de căldura) soarelui. Nu pot să spun totuși că m-a mulțumit apelul acesta nocturn ; programul zilei decurgea prea ordonat în ultima vreme.

Mă chema nu să văd cerul, ci să vin la buncăr, fiindcă s-a scos un rechin neobișnuit... Prindem rechini cu sutele și de toate soiurile, dar numai pui, de un metru cel mult, încît te întrebi din ce s-au născut; n-am văzut pînă azi un rechin adult. Sau trăiesc în alte zone și la alte adîncimi, lăsîndu-și aici pe platou doar puii, pînă devin maturi, sau se feresc din calea traulului, mai prevăzători decît cei mici. Uneori mă întrebam dacă nu cumva au și dispărut, iar ceea ce prindeam noi n-ar fi cumva o specie degenerată și neprimejdioasă...

...Spre surpriza noastră dihania ocupa o treime din lungimea buncărului. Zăcea cu burta în sus, cenușiu-albicioasă, și abia mai mișca din cînd în cînd, fără vlagă. Probabil intrase în traul de mult și se epuizase încercînd să scape. I-am căscat falca de jos cu cîrligul: putea să te-nfioare! Gura era plină de scrumbii pe care nu izbutise să le înghită sau care poate intraseră acolo numai întîmplător; nu cred că în prizonieratul de două ceasuri rechinul, oricît de hrăpăreț, mai avusese intenția să se și hrănească.

Oamenii l-au întors cu spinarea în sus: brun închis, aproape negru. Odată sau de două ori a izbit cu coada lată în peretele buncărului, dîndu-ne o idee de dezastrul pe care ar fi putut să-l provoace asemenea izbitură dacă ar fi avut mai multă viață.

Din cînd în cînd respira adînc, ca oamenii vlăguiți. Stătea cu ochii deschiși, ochii roșiatici și parcă opaci, care ai fi zis că nu mai văd nimic — și totuși *priveau* intens, adînc, dușmănos și deznădăjduit. Mi se pare că privirile ni s-au întîlnit și ne-am uitat unul la altul mult timp, fără să clipim, pînă ce mi s-a înfiorat carnea pe trup.

Spun unii că foarte puțini rechini atacă pe om, și numai uneori, iar dacă te aperi, amenințînd, gesticulînd, se dau învinși și fac stînga împrejur. Nu cred, împotriva oricărei mărturii. Să-l fi întîlnit în apele lui pe cel de aici, nimeni n-ar fi scăpat viu. Am citit rapacitatea nu în gura cît un lighean, plină de dinți mărunți, ca de bonfaier, ci în ochiul roșu, pe jumătate mort, dar cumplit.

Așa cum zăcea, în parte încovoiat, avea trei metri și jumătate lungime; întins ar fi avut desigur mai mult.

Am plecat de acolo înfiorat. M-am dus pe punte la prova să văd Crucea Sudului. Puntea era plină de apă ca după ploaie. Mergeam spre sud, sud-vest (210 grade) și Crucea Sudului trebuia să fie puțin în stînga etravei. Era însă prea multă lumină, de la lună, iar la orizont, jos, plutea pîclă, astfel că n-am văzut decît două puncte din constelație.

M-am uitat la oceanul atît de pașnic în a cărui deplină intimitate trăiesc de patru luni cîte se împlinesc zilele următoare, cu care mă simt în prietenie veche și trainică, de care nu m-am temut niciodată, pe care am dorit să-l văd chiar și altfel decît astăzi, mai rău decît a fost în nordul cu furtună, viscol sau ceață, să-l văd în oricare deplinătate a lui, oricît de sălbatică...

De data asta, cînd fremăta blînd și se albăstrea prevestind dimineața, m-am uitat cu coada ochiului la el, parcă neîndrăznind să-l privesc în față. Mi-am închipuit monstrul din buncăr recăpătîndu-și viața și strecurîndu-se printre ape... Dar nu trebuia să învie el și să scape, fiindcă desigur în jurul nostru erau alții...

Puțin mai tîrziu, la orizont, în stînga, am zărit luminile a două vase, lumini de lucru nu de navigație — traule care pescuiau noaptea. Ar fi putut să fie „Galați" și „Granik" ; de existența altora n-am mai auzit zilele din urmă prin părțile noastre. („Granik" e un mic trauler polonez cu al cărui echipaj ne-am împrietenit inițial de la distanță, prin telegrafie).

În pustietatea oceanului mi-am dat seama că acolo sînt niște oameni, veghind și muncind, că sînt niște insule de viață — și deodată am simțit în suflet o explozie de bucurie, de căldură, pentru oricine ar fi fost ei, oricum i-ar fi chemat, oricum le-ar fi arătat fața. Și mi s-a părut că nicăieri nu-ți poți da seama mai bine ca pe ocean cît îți este de frate *omul* celălalt, de aproape sau de departe.

Crezusem că emoția de a desecoperi viața undeva, în pustiu și în noapte, o cunoscusem altădată. Mergeam într-o seară, după căderea amurgului, pe un cîmp unde se terminase secerișul grîului, la marginea mării, pe o faleză înaltă. Vara crepusculul e scurt pe latitudinea noastră ; pe negîndite s-a lăsat întunericul și pînă să se arate stelele, pe cîmp nu s-au mai văzut decît mogîldețe cenușii — stogurile, iar în fund o lizieră de salcîmi, închizînd orizontul și parcă drumul de înapoiere spre lume, deși era acolo un sat pe care-l cunoșteam foarte bine.

Totul pe acel cîmp părea atunci pustiu, părea că aici nu umblase niciodată cineva viu, și că a doua zi și în zilele următoare n-avea să vină nimeni. Așa s-a înfățișat închipuirii mele ideea izolării și a părăsirii — și fără să-mi fie frică de ceva am simțit tristețe în suflet și frig în inimă.

Dar deodată pe liziera salcîmilor a pîlpîit o lumină, ca o steluță gălbuie, în vreme ce încă nu se arătaseră stelele adevărate la orizont, ci numai primele, în înaltul cerului. Curînd s-a aprins a doua, — lumini la casele oamenilor.

Cunoscînd și casele și oamenii de acolo n-a fost nevoie de închipuire ca să știu cum se desfășoară viața la ora aceea, cum se aprinde focul pe vatră, cum se pregătește cina, cum strănută caii cu botul în paie, la gardul dinspre grădină, cum cîrîie orătăniile la începutul somnului, cum se gudură cîinele pe lîngă gospodină, cum omul venit de la cîmp se spală pe întuneric la fîntînă, cum... Dar știe oricine cum e o seară în bătătura unei case de țară, în mijlocul verii.

Am mers pe cîmpul pustiu, privind fascinat luminile acelea, fără să mă uit unde pun piciorul, încălzit deodată pînă în fundul inimii și purtînd în suflet o bucurie ciudată — fiindcă doar nu eram poftit și nu mă duceam la cina oamenilor de acolo. Dar eram bucuros că au aprins lumina, că se pregătesc să cineze, că sînt vii și lumea nu-i pustie.

E mult mai adîncă, mai vibrantă, tulburarea pe care am simțit-o astă noapte, spre ziuă, cînd am văzut lumina vapoarelor. Fiindcă oceanul e o vastă pustietate aievea, nu o năzăreală trecătoare a închipuirii, iar un semn de viață venit dinspre oameni se propagă pe un alt fel de lungime de undă, și într-o tăcere așa de deplină cum n-o pot avea decît înălțimile și întinderile mari de apă, dîndu-ți simțămîntul că oamenii nu fug unii de alții, ci se caută și doresc să se vadă...

Iarăși muzică spaniolă cît am stat la soare — cîntece pe care le știu din adolescență, altfel orchestrate, îmbogățite, sonorizate pînă la limita imaginației, cu instrumentele acestea noi, electrice, care, cu o tehnică nouă, scot sunete inedite, petrecute unele printre altele, născocind parcă vibrații necunoscute și insinuîndu-se invincibil în urechea cea mai rafinată.

Puțin mai tîrziu același post de radio din Las Palmas, care într-o jumătate de oră trece grabnic de la una la alta, nu fără o anumită îndemînare, a transmis un scurt concert pentru două piane ; n-am înțeles al cui și de cine cîntat, și nici n-am putut să-mi dau seama decît că aparține școlilor celor mai moderne. Foarte distinct fiecare sunet, foarte timbrat, foarte frumoasă narațiune.

După muzica dinainte — da, e drept, încîntătoare — trebuie să spun că e cu totul altceva ! Putem să rămînem multă vreme la pianul de astăzi, înainte de a-l face electronic...

MIERCURI 24 FEBRUARIE —
SCHIȚĂ PENTRU UN ALT MURILLO

...A venit iarăși lîngă noi micul pescador „Cristo de la Expiracion", singur de astă dată. Ne-a urmărit de pe la zece și jumătate așteptînd să ridicăm traulul la ora pe care o cunoaște. Nu m-a mai interesat să văd ce se întîmplă — simt ceva supărător — e greu să-i refuzi, e rușinos să le tot dai. Probabil însă că lor nici nu le pasă, cerșitul e o îndeletnicire veche în Spania — iat-o extinsă și pe apă .. Lipsește un penel, să le prindă trăsăturile — „înfrigurata nepăsare" (paradoxul îmi aparține dar îmi asum răspunderea) cu care urmăresc scoaterea plasei pe care totuși o așteaptă, fiindcă altfel n-ar fi venit încoace.

Nu știu ce au căpătat ; am zărit mai pe urmă o saulă întinsă de la ei la noi, dar am întors spatele.

JOI 25 FEBRUARIE —
COCORII

...Deunăzi, în timpul prînzului, am văzut zburînd spre nord un cîrd de păsări care după formă, după mărime și culoare, după formația triunghiulară și... după coincidența calendarului n-ar putea să fie decît cocori care se întorc „din țările calde".

I-am urmărit cu emoție gîndindu-mă că poate vor ajunge în nordul Dunării, vestind primăvara.

Mă întreb însă din ce „țară caldă" porniseră, dacă zburau pe deasupra oceanului ? Pe longitudinea noastră singurul pămînt la sud sînt insulele Capului Verde. De acolo să fi plecat oare ? Dar chiar și așa, de ce nu s-au abătut spre țărm, unde ar fi putut să găsească loc de odihnă și hrană ?

Nu cunosc obiceiurile cocorilor și n-avem aici o carte de ornitologie... Nu știu deci de ce zburau în largul oceanului ; poate în călătoria lor lungă nu au nevoie nici de odihnă nici de hrană, și pe apă îi întîmpină primejdii mai puține. Dacă ornitologii susțin altfel, înseamnă că erau altfel de păsări călătoare...

În amintirea mea însă nu las să se amestece nimeni. La 23 februarie, ora 12, am văzut zburînd spre nord un cîrd de cocori ,la 30 de mile de coasta Africii. „Mergeți cu bine — le-am spus în gînd — și duceți cu voi o primăvară timpurie !".

JOI 4 MARTIE —
NE PLEACĂ UN PRIETEN

...A sosit în sfîrșit și „Granik" de dimineață, dar abia la ora 14, conform înțelegerii cu noi, au trimis barca să-și ia omul pe care l-am găzduit, să ia și oaspeții, pe cel care ar vrea să se mai ducă în vizită la ei încă o dată.

Era secundul în barcă, distins și simpatic — mi-a făcut plăcere să-l salut, de la balustradă, ca pe o cunoștință de care mă leagă amintiri afectuoase.

Sînt mulțumit că am trimis prin ei cîteva scrisori. Mîine seară vor fi în Las Palmas..

Noi rămînem aici, cei mai vechi — cu comandantul cel mai bătrîn — în acest colț de ocean !

SÎMBĂTĂ 6 MARTIE —
MEMORII

...După „Memoriile" lui Berlioz, terminate ieri, am trecut intenționat la o viață a lui Enescu, carte în care am sperat că am să găsesc informația. Autorul, poate documentat, n-are duh nici vervă, nici căldură, și pentru o informație certă trebuie să citesc două pagini de comentarii plate. Deși cu un număr modest de pagini, n-am putut s-o termin astăzi. Gîndul de a mă întoarce la ea mă crispează.

M-au deprimat fotografiile, o suită care-l înfățișează pe Enescu la diferite „praguri", din copilărie pînă pe patul de moarte, încheiată cu imaginea pietrei funerare de la Pere Lachaise.

Mă întreb cu revoltă și oroare : era nevoie de această sinistră ilustrare a declinului ? La data istovirii lui fizice îmi ajungea, îmi umplea inima, însenind-o, spiritul — și n-aveam nevoie de acele imagini denaturante și demoralizatoare.

Aș fi vrut ca el să-mi rămînă în minte cum îl văzusem ultima oară ; era bătrîn desigur și nu mai avea prea mulți ani pînă a se sfîrși, dar dirija, îl simțeam viu și umerii lui nu păreau prăbușiți. În fața orchestrei ai fi zis că e doar împovărat, ca un Atlas, de muzica lumii pe care o purta în sine și o restituia ascultătorilor cu o putere zeiască și cu o modestie fără seamăn. Ultima oară cînd l-am văzut avea gesticulația așa de reținută și de sumară încît cred că dirija cu privirile, „cu ochii lui blînzi și triști, de căprioară..."

MIERCURI 10 MARTIE —
CURENȚII GALVANICI !

...Aseară pe la 22,30 eram în fumoar singur, cum am obiceiul să stau cîteodată, înainte de culcare, ca să mai schimb decorul, cabina pe care o cunosc pe dinafară.

A trecut nostromul ; era de cart și se ducea la puntea de comandă. Văzînd că sînt singur și bănuind că mă plictisesc m-a îmbiat să merg sus, să mai stăm de vorbă. Am refuzat invitația și atunci, deși era de cart, s-a așezat și a început să sporovăiască. După un timp, aplecîndu-se spre mine iscoditor, m-a întrebat pe neașteptate :

— E greu ?

Se referea la viața de ocean și întrebarea era determinată de chipul meu mai posomorît ca altădată.

— E greu ! i-am răspus cu fermitate. Dar nu pentru mine, pentru oameni !

A rămas cu gura puțin cam căscată și a renunțat să mă mai iscodească.

— Vezi dumneata — mi-a spus, luînd un ton blînd, pentru a-mi da dreptate — e greu din cauza curenților galvanici !

— Ce-i asta ?

— Da, da, așa e ! Pe vapor se nasc curenți galvanici, care intră în corpul oamenilor și-i apasă, îi enervează. De-aia trebuie să coboare din cînd în cînd pe pămînt, ca să se descarce electricitatea.

Deoarece sînt convins că după optzeci de zile de ocean oamenii simt nevoia uscatului, am încuviințat, fără să mai pun în discuție teoria curenților galvanici.

DUMINICĂ 14 MARTIE —
VELIERELE ȘI MOTORUL

...Armatanul, nu violent dar sîcîitor, continuă să bată și astăzi. Privit printre pleoape, cu nisipul care plutește în straturi compacte, oceanul pare un șes, pe secetă, o bucată de pustă unde praful stîrnit de întoarcerea carelor și vitelor seara nu se liniștește uneori nici pînă a doua zi dimineața.

„Galați" nu se vede și legătura cu ei a redevenit sporadică...

Astăzi după-amiază, prima oară în călătoria noastră, am întîlnit un vas cu pînze ; surpriza a fost așa de mare încît la început mi s-a părut că visez sau că mă aflu în altă parte.

A trecut pe lîngă noi, la cîteva cabluri, calm și maiestuos, — fostul stăpîn legitim al oceanului — și-i recunosc dreptul de a se socoti fost stăpîn și pe vînt, și pe cerul mărilor, și pe ape.

Era un „ketch" de vreo 18 metri lungime (cred că în jur de 50 de tone) cu velatura aurică, demodată astăzi, deși a avut deceniile ei de glorie. Avea ridicate trei focuri, apoi vela artimon și vela mare, cu săgeata care întregește așa de elegant triunghiul dintre catarg și pic și elimină din punct de vedere estetic neajunsul velei aurice.

Mi-a bătut inima cu încîntare, cu bucurie și cu durere, fiindcă, în afara dimensiunilor mai mari, era întocmai vasul la care am lucrat ani de zile, punînd în el tot ce aveam și mult din ce nu aveam, cu gîndul să-mi devină locuință unică și să colindăm împreună mările...

Mergea spre est, cu vîntul strîns în babord, „cu murele în tribord" cum spun marinarii care mai știu ceva din vechea marinărie.

Dacă ar fi fost un iacht nu m-ar fi mirat prezența lui aici, fiindcă mai sînt mulți oameni în lume care iubesc velierele. Dar, cu toată forma lui destul de elegantă, cum avea velele cam murdare și cum ducea două bărci la remorcă, bănuiesc că era un vas de pescuit, sau un mic cabotier de pe coasta africană, fapt care m-a umplut de uimire. În partea aceasta a Atlanticului, ca și în multe alte mări și oceane, motorul, simplu, economic, a înlocuit aproape în întregime velierele, care cer echipagii mai numeroase și mai îndemînatice — și sînt în voia vîntului la urma urmelor. A le păstra și a le mai da întrebuințare nu e atît o dovadă de sărăcie, cît de dragoste pentru vechile forme ale marinăriei, o dragoste cu cît mai desuetă, cu atît mai mișcătoare.

L-am urmărit mult timp cum își purta, ca un bătrîn rege Lear orb și dezmoștenit dar plin încă de măreție, velele cenușii pe cerul pîclos — parcă de pîcla vremurilor — pînă ce s-a șters treptat-treptat, fîlfîind și destrămîndu-se în vălurile armatanului...

Cu rare întreruperi nesimultane, și nici una mai lungă de cîteva ore, motoarele noastre merg — pot să spun incontinuu — de o sută treizeci și șase de zile !

URSULA ȘCHIOPU

histria

Volbura-a prins trupul rotund al statuilor sparte,
Un melc se urcă pe coapsa lui Nike și cade
Prin amfore, fantastici șerpi scot pui după pui,
Păsări sălbatice ciugulesc licheni amărui.
Bate vîntul printre inscripții nedescifrate
Și crește pir argintiu, pir scitic, sărac, peste toate.

Cîndva pe aici a trecut cavalerul trac viforos
Stîrnind nisip, învolburînd apele grele de jos,
Fosforescentă, marea-n refluxuri reci fierbea
Cînd, ca un zeu localnic, ușor sărea din șea...

Sulița lui avea vîrf înmuiat în vrăji și venin,
Stîrnea hohote stranii și uragane țîșnind din senin,
Într-o seară de-opal a străpuns, trecînd prin portic,
Inima nopții, steaua polară și Carul mic.
S-au crispat valuri cu pești și meduze-n adînc,
Cu ochi speriați, luceferii parcă și astăzi mai plîng...

biografie

Îmi trec prin inimă, rănind-o,
Bătrînii drumărind șirag,
Încovoiați sub coviltire,
Printre ciubarele de fag.

Mai simt și azi prin vremi durerea
Ce-am plîns-o lîngă-acel gorun...
Un frate mi-a fost tras pe roată,
Iar altul a murit nebun.

Cu chipul palid tac în mine
De-atuncea triști și uriași,
Dar din făptura lor de flăcări
Mă-nalț în mine și-n urmași.

solilocviu

Țîșnește-n muguri must și clorofilă,
La capătul cerului
Umbrele serii le-nnod,
Trupul pămîntului să-l prind, să-l descînt,
Mi-e palma plină de grîu și gîndul de rod...

Aud de departe vînturi cu puls nestatornic,
Cară polenuri stranii, lumină și culoare,
Humele grele se pleacă-n cumpăna zării
Și brazdele gem de beții solare.

versuri de

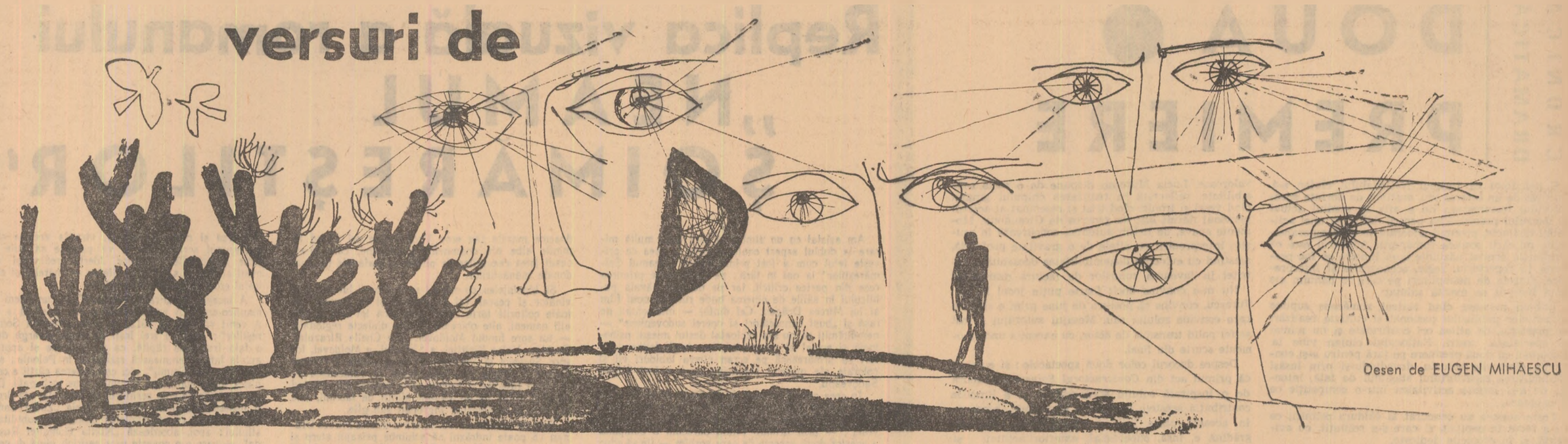

Desen de EUGEN MIHĂESCU

CICERONE THEODORESCU

cuvîntul viu...

Cuvîntul ce-a tăiat cu dalta-n timp,
Întruchipări dînd timpului și nimb,
Va dăinui în oameni mai departe
Poruncă și-amintire fără moarte...

Tîlhar bătea călăul lumii, tunul
– Era-n Noembrie patruzeci și unu –
Atunci cînd ne-a venit, din închisoare
Din Caransebeș, tainică scrisoare

Din zarea sumbră în cealaltă zare,
O silnică pe-atunci sperietoare
Sta „Neue Ordnung", teapănă de-orgoliu,
Bătînd aripi de zvastici și de doliu.

Bătu mai tare arzătorul gînd
„Că nu departe este ziua cînd
Această fortă monstruoasă, toată
Va fi, pe totdeauna, sfărîmată..."

Chemare, călăuză, profeție,
Conducător și reazem să ne fie,
Cuvîntul viu ca jarurile-n pîlcuri
Din om în om trezi lumini și tîlcuri

Chemîndu-l să rămînă în durată
Posteritatea dreaptă și curată,
Pateticu-i ecou de stînci culcîndu-și
În epocă, profil săpat el însuși,

Cuvîntul viu, înscris cu dalta-n timp,
Dădu-ntrupare timpului și nimb!
...El va trăi în oameni mai departe
Poruncă și-amintire fără moarte.

gheorghe hamzu

Munții Tatra. Ociova. O cruce:
„Gheorghe Hamzu, sublocotenent".
...La apel doar gîndu-l mai aduce,
Pentru totdeauna-acum absent.

Tînăr ram, abia-i mijea altoiul...
Cerul lumii se-ncrunta din nou.
El glumea, cînd a-nceput războiul:
„„Poate am noroc.... s-ajung erou!"

Triști erau ai lui. Nu vrea să știe:
„Hai zîmbește-mi, mamă... Ce-ai de gînd?
Vrei să-i faci lui Hitler bucurie?
Bine-atunci: petrece-mă plîngînd!"

Disprețuitor era de moarte.
Printre cei dintîi era la greu.
Ochii lui ardeau privind departe,
Veșnic surîzînd, glumind mereu:

„Vine-n toate și sfîrșitul logic –
Fie ei dictători, împărați,
Soarta lor: muzeul zoologic...
O să-i studiem. Dar împăiați!"

...Patruzeci și cinci. Sfîrșit de Marte.
L-auzeai: „Ei s-anunțau stăpîni
Pe milenii, șefii-acestor hoarde!
Ce-i așteaptă-acuma? Săptămîni..

Lumea lor – o comică spoială.
Fercheși domni cu-odraslele-lălii!
De copil m-au înșelat, din școală:
Mi-au furat într-una premiu-ntîi.

Hei, dar astăzi... (făr-a-și pierde hazul
Le spunea prietenilor lui:)
N-o să capăt eu, **Mihai Viteazul?**
Nu voi dobori dușmani destui?"

...Legămînt al inimii alese,
Împlinit destin înflăcărat!
Totu-a fost așa precum spusese.
Tot ce-a spus a fost adevărat

Iar cînd neguri îi umbriră fața
Și-a căzut, șoptind în clipa grea
„Patria e mai presus ca viața!...
Am simțit, atunci, că nu glumea

Tineresc izvor de vitejie
Și prin vreme sclipitor torent!
Viu, pe tespedea-amintirii scrie:
„Gheorghe Hamzu, sublocotenent".

moartea bătrînului soldat

Era-n spatele frontului... Zîmbetul lui
Îi primea pe feciori totdeauna
Cînd, în larma gamelelor sclipitoare ca luna,
L-auzeai, bun pe rană să-l pui:

„De-atît abur din cazan
Părul mi-a ajuns bălan.
Coliliu de cînd mă știu,
Geaba: tot flăcău mă țiu.
Ninsoriu, dar tot flăcău,
Că-s din luna lui Ningău...

Hai că frige polonicu!
Dați gamela la tăticu."

Încruntarea, zicea, că aduce belea.
Nu-i plăcea cînd ostașul se-ncruntă.
Bucătarilor staroste, te primea ca la nuntă
Și ghiduș, numa-n șotii vorbea:

„Ca ostaș cu numele,
Mai împușc – cu glumele...
Luați de colea tăitei,
Măi fruntași cu trei tulei,
Nu știți voi ce am pe foc:
Patru rațe... și-un boboc...

Hai, că frige polonicu!
Dați gamela la tăticu."

Colea-n spatele frontului, vesel ecou
I-aștepta pe feciori totdeauna!
Și-n ajunul Victoriei – nu trecuse furtuna –
Mulți ostași l-auziră din nou:

„Stiuca aia de pe sus
Ce mai icre mi-a adus..
Mi-a trîntit de la dușman
Din văzduhuri, și-un crăpcean.
Și-o codiță de purcel
Guițînd ca un șrapnel...

Hai, că frige polonicu!
Nu vă lasă el, tăticu."

Pîn-la capătul luptelor, nu ne-a lăsat...
Și știam că, la greu, nu ne lasă!
Și simțeam cum alăturea, lîngă noi, curajoasă,
Bate inima lui de soldat:

„Tot îmi vin aerian
Alimente, năpristan...
C-or fi schije, măi ostaș,
Fac din ele un rîntas.
Că-l obuz, cît un vițel,
Scot o ciorbă și din el..

Hai, că frige polonicu!
Nu vă lasă el, tăticu."

Totdeauna-l crezurăm: cuvînt de soldat!
...Și-a uitat de cuvînt doar odată, –
În ajunul Victoriei; ca o glumă, ciudată.
Hei, tăticu ghiduș!... Ne-a lăsat.

întîlnire pe un fost cîmp de luptă

– Prin scoarța ta ca un obraz bătrîn,
Au sfredelit cumva ciocănitori?
Sau răni te ciuruiră, că rămîn
Pe gînduri, lîngă tine, deseori?
De ce, în orice frunză, văd o stea?
Ce-mi spui, din rădăcină fremătînd?

– Ți-am dat curaj, popas ți-am fost cîndva.
Mă știi de mult: prietenul tău sînt...

– De trunchiul tău mă reazem ca de-un frate
Mai tînăr parcă și mai mîndru încă.
Și-un murmur cald de șoapte-adînci străbate
Coroana ta, cît țara de adîncă!
Ce foșnet dă putere tihnei mele
Și-n umbra ta mă simt la adăpost?

– Ți-am fost de ajutor în zile grele
Și-ndemnul, în restriște, eu ți-am fost...

– Copacule viteaz ca un soldat,
Ce scumpe zburătoare-ascunzi la sîn?
Le-aud cîntînd. Și mult au de cîntat,
Mult mă răsfeți copacule bătrîn!
De ce, cînd văd un ciot de creangă ruptă,
Începe-ndată inima să-mi bată?

– Lipit de mine-ai stat, la greu, în luptă,
Și-ai străbătut prin gloanțe altădată...

LAURENȚIU FULGA

PIETRE

Desen de NICĂ PETRE

Fusese un atac greu, poate cel mai greu din ultima vreme. Împotriva unui inamic disperat, poate mai disperat ca niciodată. Tocmai fiindcă nu mai avea ce pierde, pierduse tot. Între conștiința dezastrului și curajul de a-l suporta, prefera să ucidă cîți mai putea ucide.

Astfel că dintr-ai noștri căzuseră destui în acel atac, căzuse și ultimul ofițer subaltern al batalionului. Nici comandantul nu scăpase nevătămat, doar că Filip își dădu seama de asta abia după sfîrșitul luptei. Fierberea lăuntrică durase exact cît durase și lupta, abia după aceea simți arsura din braț. Dar numai ca pe o senzație de neliniște greu de explicat; și-o explică descoperind adevărul. Și nu scrîșni decît din cauza cămășii, îmbibată de sînge, care se lipise de carnea crudă. Altfel rana, cu o gaură mică într-o parte cît bobul de linte, cu spărtura din cealaltă parte (pe unde ieșise glontele) crestată simetric, asemeni unui mugure care a explodat spre o eflorescență violent de roșie, n-arăta prea grozavă. Cu atît mai mult Filip o privi zîmbind, puțin emoționat că după atîtea bătălii (unele chiar mai sălbatice decît aceasta de pe urmă) își înfipsese și moartea colții în carnea lui. Se obloji ca vai de lume, singur, nici sanitari nu mai avea batalionul, și-și legă mîna de gît într-o eșarfă ruptă din propria-i cămașă.

Apoi ordonă telefonistului:

— Raportează la regiment situația: unde am ajuns, ce pierderi avem. Precizează c-am rămas fără nici un ofițer, toate companiile acum le comandă sergenții. Nu uita să raportezi că și eu...

Firesc ar fi fost să fie evacuat, să i se trimită om în loc. Dar Filip șovăi, rămase pe gînduri cîteva clipe, reluă oftînd:

— Nu, despre mine să nu raportezi nimic!

E sigur însă că la regiment se și aflase, cine știe care dintre ultimii răniți, ajunși acolo, dusese vestea. Dacă nu cumva chiar telefonistul, profitînd de faptul că Filip se refugiase la adăpost sub o stîncă, îi ignorase ordinul și anunțase ceea ce el, telefonistul socotea necesar să se știe numaidecît.

Cert este că, după vreun ceas, Filip se trezi cu însuși comandantul regimentului alături.

— Ce faci, bătrîne?

— Cuget! șopti Filip, nu fără oarecare mulțime în glas, dar bucuros totuși de a-l vedea lîngă el. Tu ai venit în inspecție?

— Am aflat că te-au luat nemții la ochi.

— Se mai întîmplă.

— Grav?

— Floare la ureche.

— De-adevărat?

— Fier rău, băiete, nu scapi tu așa ușor de mine.

— Ți-am adus niște întăritură, îl informă comandantul.

— Zău?! păru a nu crede Filip.

— Coniac, preciză celălalt. Nu prea mare lucru, dar e veritabil. Pradă de război.

— Așa comandant de regiment mai zic și eu... Așază-te aici, pe rănița asta!

Aveau amîndoi gradul de căpitan, erau de-aceeași vîrstă. Se născuseră în același sat de pe apa Prahovei și copilăriseră împreună. Făcuseră împreună liceul și școala militară, fuseseră ani de-a rîndul colegi de bancă. În bună măsură și după aceea, adeseori, viața unuia se împletise cu viața celuilalt. Pînă și războiul îi adusese pe aceeași matcă, doar ciurul și dirmonul războiului (care măcinase destule vieți ofițerești din același val cu el) îl săltase pe unul spre comanda regimentului, îl lăsase pe Filip și pe mai departe în contact nemijlocit cu moartea. Dar distanțarea obiectivă, dictată de legi și regulamente, aveau amîndoi grijă s-o desființeze de cum se terminau luptele, cînd porneau aproape simultan unul spre altul, bucuroși că se revăd ca după o despărțire lungă, să-l rîdă morții în obraz și să-și împrumute reciproc din furia și speranța că vor rezista pînă la capăt.

La fel și acum. Își treceau unul altuia, frățește, șipul de coniac. Era o sticlă cu pîntecul plat, lată cît o făptură de calcan, tocmai bună de păstrat în căldura buzunarului de la piept, să soarbă coniacul căldura din trup ca să i-o dea trupului înapoi, pînă ce trupul va începe să ardă cuprins de iluzii.

Se înnoptase, pe deasupra munților Moraviei trecea luna plină, parcă beată de-atîta strălucire, dar noaptea continua să fie rece. Astfel că bruma de coniac se dovedi foarte prielnic trupurilor prea crispate din cauza luptei, pătrunzînd pînă-n țesuturile cele mai ascunse ca o infuzie făcătoare de minuni.

Într-un tîrziu comandantul spuse:

— N-am adus doctorul cu mine. Era prins pînă peste cap cu răniții de azi.

— Mă vindec eu și fără doctorul tău, șopti Filip.

— Dar nici de evacuat, n-o să admit să te evacuezi.

— Parcă ți-am cerut eu să mă evacuezi?

— Și nici ofițer subaltern, pentru vreuna din companii, n-am să-ți dau.

— Mă rog, ridică din umeri Filip, eu mă supun.

— Adevărul e că nu pot să-ți dau.

— Tu ești comandant de regiment, îți cunoști situația mai bine.

— Nu mă-ntrebi de ce nu pot să-ți dau?

— Dacă vrei...

Comandantul înșurubă mai întîi capacul sticlei de coniac (o clătină în lumina lunei, mai era ceva pe fund) și vîrî sticla în buzunarul de la piept.

— Deocamdată ajunge, spuse el. Să ne mai rămînă și pentru mîine.

— Bine! acceptă Filip.

— În primul rînd, reluă aproape imediat comandantul, n-am de unde să-ți dau. Toate batalioanele au suferit pierderi mari. Și la ceilalți, companiile, tot sergenții le comandă. Singurul disponibil aș fi eu, crede-mă, ăsta e adevărul, dar eu nu mă pot tăia în șapte ca să mulțumesc pe toată lumea.

— E limpede, se resemnă Filip.

— În al doilea rînd, continuă pe nerăsuflate comandantul, chiar dacă mi-ar cădea vreun ofițer din cer, tot n-aș vrea să-i determin eu soarta. Mai ales acum, cînd ne-apropiem de sfîrșit. Rușii au intrat în Berlin, nemții de-aici se zbat ca șoarecii pe jar, poate că mîine-poimîine dăm și noi ultimul atac. De ce mi-aș încărca tocmai acum sufletul cu viața nu știu cui?

Filip izbucni în ris, deși părea mai degrabă intrigat decît amuzat de reflecțiile comandantului.

— Dar e curată superstiție ce susții tu! În război, oamenii scapă sau mor potrivit altor legi.

— Știu, conveni comandantul. Acel absurd...

— Exact! îi întări Filip gîndul. Acel absurd care face ca pe traiectoria unui glonte să se afle, într-o anumită mîine de clipă, soldatul X și nu ofițerul Y. Ce poate să determine, sau ce nu poate să determine, într-o situație ca asta, comandantul?

— Probabilitatea infinitezimală.

— Fie! rîse din nou Filip. Zi-i și-așa, sună frumos. Dar și probabilitatea asta, cum îi spui tu, tot de legile absurdului ține.

— Și dacă conștiința mea nu vrea să cedeze la presiunea absurdului? întrebă cu vehemență comandantul.

— S-ar zice că tu ai ceva pe suflet, tresări Filip.

— Nu, băiete, nu te teme, n-am nimic! și comandantul își încleștă mîna pe brațul prietenului său, ceea ce îl făcu pe acesta să scoată un țipăt scurt. Ce este?

— Vezi să nu mă ai pe conștiință chiar pe mine.

— E brațul rănit?

— Ihî!

— Iartă-mă, te doare?

— Pînă la nuntă îmi trece, încercă Filip să glumească. Știi ceva? reluă apoi cu alt glas. Eu nu ți-am cerut nici un ofițer subaltern, tu nu te simți obligat să-mi dai pe nimeni. Poate că ai dreptate: mai ales acum să nu determinăm soarta nimănui... Ți-e somn?

— Nu.

— Sau poate vrei să te-ntorci la regiment?

— Nu. Dacă o să fie ceva, le-am spus să mă caute aici.

— Atunci să nu mai vorbim despre asta, da?

— Bine, să nu mai vorbim.

Stăteau rezemați de peretele stîncii și fumau țigări groase din tutun soldățesc. Noaptea continua să fie rece și era liniște. S-auzea doar freamătul pădurii și vag, aproape ireal, țipătul cîte unei păsări trezite pesemne din somn de vreun vis urît.

După un timp veni telefonistul să-i raporteze lui Filip că-n linia întîi toate-s în regulă, s-a servit masa și oamenii se odihnesc, de la inamic nici un semn. Linia întîi se afla cu vreo sută de metri mai sus, pe creste, după care se cobora în „țara nimănui" ca într-o căldare, iar nemții ocupau cealaltă muche de munte, aflată cu a noastră față în față, ca două mistere la pîndă. Căldarea aceea a nimănui vor încerca s-o treacă mîine sau poimîine, la ordin, prin baraje de foc și rafale de mitralieră, ca să ajungă pe înălțimile acelui mister de piatră inamic, amenințător și trufaș totodată, dar menit dezlegării, osîndit adică la moarte.

Sau poate că nu va mai fi nevoie să se treacă prin nici un foc, totul se va sfîrși aci, în noaptea asta?

Comandantul se mișcă pe locul său, nemaisuportînd pesemne atîta liniște, și întrebă:

— Ioane, dormi?

— Nu.

— La ce te gîndeai?

— Ai să rîzi, dar *eram* acasă.

— *Erai?*

— Da. Vreau să spun că visam cu ochii deschiși, *plecasem* de-aici. Mă găseam la noi pe Prahova, aveam zece ani, era foarte cald și eu mă scăldam în Prahova.

— Nu cumva ai febră?

— Nu cred, mă simt foarte bine. Rana nu mă doare deloc.

— Ciudat e că și eu visam cu ochii deschiși, mărturisi la rîndu-i comandantul. Tot la ale noastre de-acasă.

— Poate că tu ai febră, atunci?

— Nu, mă simt și eu foarte bine.

Astfel începură să le smulgă pe toate cîte fuseseră, de sub stratul gros de praf și uitare, cu o plăcere simplă și naivă dar care-i îmbăta mai tare ca un alcool. Nu sfîrșea unul o evocare, că se și repezea celălalt asupra alteia, dezghiocîndu-le pe rînd ca pe niște scoici miraculoase, fiecare ascunzînd între capacele ei cîte o perlă...

Pățaniile din copilărie și necazurile din școală, farsele puse la cale împotriva vreunui profesor mai docil și tristețile duminicilor petrecute la consemn în internat, telegramele mincinoase prin care cereau bani părinților și peripețiile de pomină cînd izbuteau să fugă noaptea din școală, cărțile pe care le citiseră împreună și vacanțele petrecute laolaltă, fetele care sclipiseră pentru cîte o clipă în viața lor de adolescenți și care pieriseră în abisul memoriei ca niște stele căzătoare...

— De Liza îți mai aduci aminte?

— Liza?! șopti Filip, ca inundat de o apă fierbinte. A, da! reluă apoi, zîmbind. Liza...

Cum stăteau lipiți de peretele stîncii și priveau țintă în întunericul dinaintea lor, o lumină parcă fulgeră în aceeași clipă, despicînd întunericul în două, și amîndorura li se ivi deopotrivă, ca într-o pulbere de aur, conturată neverosimil pînă la cel mai mic amănunt, făptura și frumusețea Lizei. Pe aceasta, singura dintre toate cîte vor mai fi fost, n-aveau s-o uite niciodată. Fiindcă le fusese la amîndoi cea dintîi și cea mai statornică dintre iubiri, dar și cea mai dureroasă...

Uniforma albastră care nu izbutea să tăinuiască fascinația trupului prea din vreme afirmat, sînii gata să rupă bluza oferindu-se prin sugestie și mai ostentativ decît aievea, buzele așteptînd parcă să fie mușcate dar împietrindute în același timp cu un zîmbet de ucigătoare ironie, ispita asta plămădită parcă numai din șerpi și văpăi — care pătrundea prin ziduri pînă lîngă paturile lor de internat și care le preschimbase de-atîtea ori somnul în coșmar...

— *Ce e cu tine, Liza? Te-am așteptat aseară mai bine de o oră.*

— *Iartă-mă, n-am putut să vin.*

— *Mi-ai promis, totuși.*

— *Dacă n-am putut să vin!*

— *Te-ai întîlnit, cumva, cu Mihai?*

— *Nu.*

— *Știi că și Mihai te iubește?*

— *Mi-a spus.*

— *Mie nu mi-ar părea rău dac-ar fi ceva între voi.*

— *Același lucru mi l-a spus și Mihai, despre tine și mine, că nu t-ar părea rău dacă...*

— *Atunci, cu el te-ai văzut aseară?*

— *Nu.*

— *Cu altcineva?*

— *Da.*

— *Și crezi că niciodată eu sau Mihai...?*

— *Nu pot să mai vorbesc. A venit mama.*

— *Liza!*

— *Niciodată...*

Imaginea pîlpîi ce mai pîlpîi și se stinse. Întunericul își recăpătă culoarea și densitatea. Comandantul oftă:

— Pe unde o mai fi acum Liza noastră?

— Cine știe! S-o fi măritat desigur, o fi avînd copii...

— Eu tot îi mai duc dorul. Și tu?

— Uneori, conveni Filip.

Tăcură din nou. Reversul medaliei n-avea de ce să-i fascineze. Iar ca să-ntoarcă din nou medalia pe față, cu fața ei dulce și ispititoare, simțeau că nu mai e cu putință.

— La urma urmei, izbucni deodată comandantul cu o mînie inexplicabilă, de ce a fost nevoie să ne-aducem aminte de toate astea? Prahova, școala, profesorii, Liza...

— Fiindcă totuși rădăcinile noastre sînt acasă, răspunse Filip calm. Sînt în România.

— Niciodată n-am simțit nevoia să vorbesc atît de mult despre ele ca-n noaptea asta, mărturisi comandantul.

— Fiindcă pînă acum ne-a acaparat războiul, explică Filip.

— Și crezi că asta-i ca o presimțire a întoarcerii acasă?

— Mai mult ca sigur.

— Tu, Ioane, te gîndești vreodată la cei care n-au să se mai întoarcă?

Filip șovăi să răspundă, nu-i plăcea întrebarea. Doar mai era pînă la ziua finală, sfîrșitul părea încă destul de incert, torpilat de-atîtea neprevăzuturi — cine știe cîți se vor mai adăuga la cîți căzuseră pînă atunci? Dacă nu cumva și el, sau ei amîndoi...

Refuză cu înverșunare gîndul, se grăbi să răspundă:

— Mă gîndesc, firește. Doar mulți dintre ei ne-au fost camarazi și frați, mulți au căzut chiar sub ochii noștri. Dar nu mă gîndesc la ei, cum să spun, cu tristețe sau resemnare. Dimpotrivă, cu un sentiment grav, solemn aș zice. E tare greu s-accepți că n-au să se mai întoarcă. Noi avem în față toată viața, pe cînd ei... Mă-nțelegi, Mihai?

— Te-nțeleg.

— De cîte ori mă gîndesc la ei, îi văd ca pe niște semne ale trecerii noastre prin Ungaria și Cehoslovacia. O să ți se pară nu știu cum, dar mi-ar fi plăcut, dacă treaba asta ar fi fost posibilă, ca pe toți morții noștri să-i fi îngropat în picioare.

— În picioare?! se miră comandantul.

— Da! Și, dac-ar fi fost posibil, ziditi în piatră, vreau să spun cu chipurile lor întipărite în piatră. Timpul să nu macine pietrele astea niciodată. Iar oamenii de cîte ori ar trece pe lîngă aceste pietre, să-i *vadă* mereu pe cei care au murit pentru ei... Crezi că n-ar fi meritat?

— Ba da, ar fi meritat.

Din nou se despică întunericul în două, și fulgerele închipuirii luminară de-aievea tot drumul înapoi, din munții Tatra pînă la granița de apus a României. Drum însemnat cu puzderie de pietre în picioare, ale unuia sau altuia, cu numele lor, sau simple pietre anonime. Și puzderie de chipuri împietrite, ofițeri și soldați de-ai noștri, cum priveau din adîncul neantului, fără cuvînt și fără soris, pe munții unde alți camarazi de-ai lor așteptau să se preschimbe la rîndu-le în pietre.

Comandantul nu se dovedi în stare să suporte această nouă vedenie și spuse:

— Știi ceva Ioane: hai și-om dormi măcar un ceas!

— Bine, să dormim.

Dar nu mai apucară să pună geană peste geană, telefonistul veni să-i raporteze comandantului că-l cheamă divizia la telefon. Iar divizia ordona regimentului să se pregătească de atac. Se presupunea că acela va fi ultimul atac din războiul cu nemții. Mai precis, oamenii să coboare încă pe întuneric în cazanul dintre munți, să urce ca șerpii versantul celuilalt munte pînă-n buza poziției nemțești și să aștepte acolo ora din zori pentru debușarea la asalt, dintr-un salt să dea buzna în linia dușmană, pulberea să se-aleagă de nemții care se vor mai găsi vii acolo.

— Atunci să ne luăm rămas bun, spuse Filip.

— Nu! replică însă comandantul. Merg cu tine.

— Poftim?!

— Merg cu tine, am zis.

— Nu te-nțeleg, făcu uimit Filip. Mai adineauri reluzai să determini soarta oricui, și-acum ești hotărît să ți-o determini chiar pe-a ta, de ce?

— E datoria mea. Ai rămas fără nici un ofițer subaltern la companii, n-am pe cine altul să-ți dau, singurul disponibil sînt eu, iar eu mă ofer voluntar. Și-așa greul, în atacul de mîine, tot pe batalionul tău o să cadă. Vreau să mergem împreună la ultimul atac, e limpede?

— Cum să spun... mai încercă Filip.

— Nu spune nimic, îl întrerupse însă comandantul. Am comunicat la regiment ce au de făcut, șeful de stat major e un băiat deștept, eu am datoria să fiu prezent acolo unde socotesc că-i mai greu... Ai ceva împotrivă?

Nu mai era nimic de făcut, sorții căzuseră. Chiar căzuseră de-adevărat sorții, sau moartea mai putea fi învinsă? Aceeași întrebare și-o puneau amîndoi, dar răspuns n-aveau să capete decît în zori la ora șase, în dimineața acelei ultime zile de război. Mai precis, răspunsul aveau să-l înregistreze alții, supraviețuitorii. Fiindcă aceștia, căpitanul Filip Ion și căpitanul Dudu Mihai, căzură amîndoi cam în aceeași clipă, răpus fiecare de rafala altei mitraliere.

Sînt îngropați sub aceeași iarbă moale ca mătasea, alături, în cimitirul militar de la Zvolen, în Cehoslovacia. Iar pietrele lor, în picioare, se aliniază alături, albe, printre alte (numai aici), unsprezece mii de pietre românești...

CRONICA DRAMATICĂ

DOUĂ ● PREMIERE

E neîndoios că turneul Naţionalului clujan s-a bucurat de un interes viu, susţinut de dorinţa spectatorului bucureştean de a afla în stadiul actual al teatrului preocuparea pentru definirea unei activităţi distincte, profund ancorată în contemporaneitatea mişcării scenice româneşti. Adevărul este că tendinţele acestei năzuinţe spre înnoire se fac prezente în repertoriu, regie, scenografie şi interpretare, dincolo de neîmpliniri pe care le bănuim ale unui început ce merită salutat.

Într-un moment cînd teatrul românesc supune exigenţelor publicului pasionat şi cultivat realizări de prestigiu, de atîtea ori confirmate şi nu numai de specialiştii noştri, Naţionalul clujan vine la Bucureşti cu două premiere pe ţară pentru a-şi confrunta eforturile actuale, dovedindu-şi prin însăşi configurarea repertoriului stagiunii de faţă, intenţia de a-şi înscrie activitatea într-o competiţie ce îl onorează.

Toate acestea au concurat la căldura primirii ce i s-a făcut în capitală şi care s-a resimţit, cu evidenţă, şi în cronicile dedicate.

Sigur este că montarea remarcabilei drame simbolice *Constructorul Solness* a fost, de la început, întîmpinată favorabil, şi pe bună dreptate, cu atît mai mult cu cît solida operă ibseniană oferă din plin premizele unui spectacol modern. E ceea ce a şi intenţionat regia lui Vlad Mugur care şi-a îndreptat atenţia toemai spre integrarea dezbaterii propuse de celebrul dramaturg nordic în circuitul şi accepţia contemporană a problematicii respective. Neliniştea vigurosului Solness în faţa tinerei generaţii, care se anunţă, pentru egoismul său exacerbat — şi în contextul raporturilor inechitabile dominante în lumea acelui timp — primejdioasă; tulburătoarea frămîntare a conştiinţei lui chinuite de amintirea întîmplărilor tragice care au prezidat succesul carierei sale, în sfîrşit: puternicul sentiment de eliberare pe care îl trăieşte, odată cu înţelegerea nobleţei actului uman şi dialectic de a-şi apropia rosturile existenţei sale de aspiraţiile celor care vin să întruchipeze ziua de mîine, — toate acestea sînt exprimate în textul ibsenian printr-o simbolistică ce face, adesea, obscure anume determinări şi sensuri. Dar nu e mai puţin adevărat, aşa cum s-a mai observat, de altfel, că imaginea creată de dramaturg are darul de a lumina şi generaliza realist, concluzii morale preţioase, apte de a face şi mai pregnantă, prin contrast, justeţea soluţiilor oferite, în vremea şi în orînduirea noastră, raporturilor dintre generaţii. Acest punct de vedere cu privire la drama ibseniană constituie şi datele pozitive ale spectacolului, în ciuda faptului că interpretarea propusă de Vlad Mugur universului ibsenian mulţumeşte mai puţin. Accentul sentimental pus de regizor în desfăşurarea acţiunii, care spre final alunecă în melodramatic, mi se pare discutabil, poate şi pentru că vine în contrast cu datele caracterologice, de un realism adesea dur, ce compun profilul protagonistului. Acesta din urmă, în interpretarea lui Septimiu Sever, apare copleşit, în special în ultimul act, de tendinţele unei lamentări sentimental-melodramatice, vizibil subliniate. Prezenţa plină de forţă a eroului la intrarea sa în scenă, cînd actorul dă sensurilor textului expresia scenică cea mai potrivită, încărcînd atmosfera de tensiunea unei trăiri autentice, se îndulceşte sentimental în continuare, conducînd acţiunea spre o anume atenuare a gravităţii chemată să dimensioneze drama. Fireşte însă că virtuţile actorului convergeau spre desenarea personajului pe coordonatele exclusiv dramatice ale textului şi distribuirea sa se justifică evident. Aici nu facem decît să discutăm punctul de vedere regizoral.

Cu farmecul scenic binecunoscut, Silvia Popovici reliefează din nou talentul său robust, oferindu-ne imaginea plină de puritate şi elan romantic a Hildei Wangel, înzestrîndu-şi eroina cu o reală capacitate de convingere, element esenţial pentru realizarea rolului. Actriţa ilustrează preocuparea pentru sublinierea nuanţată, plină de culoare a partiturii, făcînd să vibreze cuceritor sentimentul de dăruire generoasă care însufleţeşte explozia de juvenilitate a eroinei. La acestea se adaugă — în ciuda unor momente cînd actriţa pare surprinsă şi ea de atmosfera sentimentală în care e scăldat actul ultim — un frumos exemplu de rostire scenică.

Reţinem, apoi, simplitatea cu care Melania Ursu ştie să evoce zbuciumul personajului, dramatismul reţinut al jocului înzestratei actriţe înscriindu-se pozitiv spectacolului.

În sfîrşit, mă simt dator şi sînt bucuros să relev *lecţia de teatru* pe care o oferă artistul poporului Ştefan Braborescu, continuînd pe scena teatrului clujan o mare şi ilustră tradiţie actoricească.

In viziunea Marietei Sadova, *Ondine* se revendică mai ales de la basmul lui Matte Fouqué. Spectacolul valorifică îndeosebi lirismul operei scrisă de romanticul german pe cînd noi ne-am fi aşteptat să întîlnim în primul rînd verva acid-ironică a dramaturgului şi romancierului francez care, aşa cum sesizează şi cronicarul *Contemporanului*, a păstrat din original ţesătura basmului ca pe un fundal pentru interpretarea sa nouă şi foarte galică. Aşa se face că spectacolul e mai degrabă o feerie — în genul *Inşir'te mărgărite* — şi mai puţin expresia vervei strălucitoare a unui *dramaturg-filozof*, cum a şi fost tratată piesa în interpretările care au făcut-o cunoscută.

Din distribuţia bogată, în îndrumarea căreia se văd efectele atenţiei acordate de regie fiecărui personaj în parte în vederea realizării omogenităţii, se detaşează interpreta Ondinei, Lucia Mureşan. Dacă în primul act actriţa face eforturi vizibile să răspundă coloraturii bogate a partiturii, în actele II şi III ea izbuteşte să afirme resurse scenice valoroase. Lucia Mureşan dispune de o reală sensibilitate, reflectată în realizarea chipului gingaş, cînd vesel şi ironic, cînd trist şi resemnat al acestui personaj dăruit atît de generos de Giraudoux. Momente suave, de lirism autentic, concurează în reuşita interpretării cu altele de o gravitate profundă, atestînd cu evidenţă disponibilitatea deosebită a actriţei în favoarea rolurilor de factură dramatică.

Nu m-a convins decît foarte puţin jocul lui Al. Jurăscu, convins că postura de june prim e singura care convine rolului său. Mesajul autorului a fost astfel palid transmis de actor, cu excepţia unor momente scurte din final.

Despre decorul celor două spectacole: şi eu cred că primul act din *Constructorul Solness* se bucură de o inspirată soluţie scenografică, şi e limpede contribuţia acesteia la crearea atmosferei ibseniene în această parte întîi a spectacolului. Decorul-grădină e, însă, superficial, exterior acţiunii şi convenţional.

La *Ondine* rezolvările scenografice servesc ideea de basm, cu o fantezie destul de puţin solicitată totuşi.

Însemnările de faţă ar putea părea aspre, dacă ar fi judecate în sine. Ele izvorăsc, însă, din convingerea că, aşa cum se vede şi din repertoriul propus, la Teatrul Naţional din Cluj există toate premizele unei activităţi care să dovedească, în peisajul nostru artistic, valoarea acestei scene.

Şi în *Constructorul Solness*, mai ales, şi în *Ondine*, sînt sesizabile eforturile unui colectiv care înţelege să-şi desfăşoare activitatea la un nivel artistic superior.

Aceasta şi permite discutarea riguroasă şi exigentă a realizărilor capabilului colectiv, serios angajat într-o competiţie care invită la continuu progres.

Au apărut în cele două spectacole ca şi în *Fii cuminte Cristofor!* actori cunoscuţi şi preţuiţi, — care confirmă prin talentul şi realizările lor, încrederea şi interesul acordate primei scene ardelene.

Dinu SĂRARU

Replica vizuală a romanului „NEAMUL ŞOIMĂREŞTILOR"

Am asistat cu un zîmbet şi fără prea multă mirare la dublul aspect contradictoriu în ceea ce priveşte felul cum a fost primit filmul „Neamul Şoimăreştilor" la noi în ţară; pe de o parte primirea rece din partea criticii, iar pe de alta năvala publicului în sălile de cinema unde rulează noul film al lui Mircea Drăgan. Cei dintăi — intelectuali de rasă şi „buni cunoscători ai operei sadoveniene" — nemulţămiţi că nu s-a exploatat destul miezul psihologic şi social al romanului, cei de-al doilea doritori să urmărească pe ecran cîteva tablouri vii şi colorate ale marelui plastician care a fost Mihail Sadoveanu.

În ceea ce mă priveşte, fără să mă erijez în critic şi în acelaşi timp fiind unul din spectatorii entuziaşti ai „Umbrelelor din Cherbourg" şi ai „Parisului vesel", — prin urmare ţinînd oarecum o cumpănă a acestor două aspecte de care vorbim — ţin să aduc cîteva lămuriri documentare şi prin asta să umplu unele goluri ale criticii scrise — goluri în care, în speţă, se înscriu unele din cele mai preţioase însuşiri ale filmului de care vorbim.

Este evident că orice lector al paginilor sadoveniene a luat cunoştinţă de marea iubire a scriitorului pentru frumuseţile naturii patriei noastre, pentru monumentele istorice şi pentru orice reprezintă valoare plastică specifică neamului nostru: sculptură, pictură şi frescă, ornament. Oricare lector al lui Mihail Sadoveanu — chiar cei care au rămas doar la „Şoimii" şi „Neamul Şoimăreştilor" (şi, din păcate, sînt destui dintr-aceştia) a înţeles ori a intuit că marea orchestraţie de care avea nevoie prozatorul moldovean, pentru a-şi înveli lait-motivele sociale, era alcătuită din acest fundal plastic-colorat al peisajului românesc căruia i s-au adăugat prin secole de restrişte şi durere giuvaeruri stropite cu sîngele pămîntenilor.

Eu, însă, care am stat de mic copil tovarăş, ba, chiar aş îndrăzni să spun prietin, alături de scriitor, vă pot spune că sîngurele lacrimi, pe care le-am văzut vreodată aburind tăişul albastru al ochilor săi, au fost în faţa siluetei mărete a bătrînului Ceahlău, în ceasurile cînd asculta pe Costache-a-Lupoaiei „zicînd" o baladă veche populară, în faţa frescelor de pe-o mănăstire clădită de Ştefan-cel-Mare, într-un cimitir rural cu cruci cioplite stîngaci, aplecat pe lespedea de la Putna, sub care doarme marele său erou Vodă-Ştefan ori visînd la mîinile albe ale doamnelor moldovene, care şi-au cusut jalea ceasurilor de plîtis în diafanele ţesături donate mănăstirilor.

Şi, bineînţeles, că oricît l-au dus paşii lui de mare vînător şi pescar (şi la propriu şi la figurat) în toate colţurile ţării, ca să cunoască tot alte locuri, alţi oameni, alte obiceiuri şi alte dialecte regionale, — tot spre fundul Moldovei, spre Cheile Bicazului, Ceahlău, Valea Bistriţei, a Siretului, a Moldovei, tot spre Suceava şi Voroneţ, tot spre Putna şi Vatra-Dornei îl trăgea mai ales inima să rătăcească — aşa cum rătăcise şi Eminescu la vremea lui, călcînd cu paşi sfioşi pe un pămînt sfinţit de lacrimi, jale şi sînge al strămoşilor îngropaţi sub glie.

Prin ce intuiţie extraordinară a înţeles Mircea Drăgan că poate îndrăzni să schimbe peisajul sterp şi plat descris în „Neamul Şoimăreştilor" cu acest colţ de ţară aşa de scump inimii scriitorului moldovean? Nu numai că a făcut bine, dar îndrăznesc să spun, ca una ce simt la fel cu părintele meu, că numai etalînd ochiului şi inimii spectatorului aceste frumuseţi nepreţuite ale ţării s-a putut astfel reda poezia şi arta sadoveniană într-un film, unde cu totul alte mijloace trebuie să înlocuiască vorbele şi lirismul unui text. Iar arta cu care au fost etalate aceste frumuseţi constituie, fără îndoială, o culme a încîntării pentru spectator şi nu cred că există cineva care să fi vizionat filmul şi care să nege această valoare cu totul excepţională. Numai genericul şi, după părerea mea, e destul ca să se dea acestei pelicule o notă de mare ţinută artistică. În ce mă priveşte, îl felicit pe Mircea Drăgan pentru ideea originală şi atît de delicată care ne introduce dintr-o dată în inima creaţiei sadoveniene, mai direct şi mai adînc decît ar fi făcut orice vorbe şi oricare fel de argumentare.

Dar mai cu seamă ţineam să aduc la cunoştinţa acelora care citesc aceste rînduri că în loc să mă sperie şi să mă nemulţămească faptul că „Neamul Şoimăreştilor" ar fi un film de aventuri — din contra, mă bucură.

De ce? Pentru că, după cum am mai spus şi-n multe note documentare despre opera lui Sadoveanu, încă de la optsprezece ani, romanticul vlăstar moldovenesc, pasionat lector al lui Alexandru Dumas-tatăl (ca şi mine, de altfel), visa la vremea cînd meşteşugul scriitoricesc îi va permite să puie pe hîrtie „aventurile" Fraţilor Jderi, credincioşi oameni ai Măriei sale Vodă Ştefan — măreţul şi centralul erou al operei sadoveniene.

A început cu „Fraţii Petcoavă", — un poem romantico-eroic. A considerat-o o operă slabă a sa. A venit vremea, în 1912, să scrie „Neamul Şoimăreştilor"; aici, cei trei fraţi de arme aleargă după o fată frumoasă răpită, ca s-o salveze şi apoi se avîntă într-o nebunească escapadă în Polonia; spre deosebire de „Şoimii", aici compunerea cărţii e complexă, stilul maturizat, fabulaţia bine închegată. Dar, pînă la ceea ce voia scriitorul să facă mai era drum; îi lipsesc încă multe atribute. Scrie „Zodia Cancerului", ca să capete supleţea dialogului, subtilitatea stilului; apoi, abordează „Nunta Domniţei Ruxanda", — care e o poveste uşor satirică, plină de vervă şi de umor.

Ei, acum e necesară fixarea figurii centrale: Ştefan-cel-Mare şi cadrul istoric în care se vor mişca Jderii. Scrie, în 1934, „Viaţa lui Ştefan cel-Mare"; şi, în sfîrşit, socotind că posedă tot arsenalul necesar şi meşteşugul care-i trebuie pentru o „aventură" atît de primejdioasă, abordează trilogia „Fraţilor Jderi".

După cum e adevărat că orice poet cearcă toată viaţa să-şi scrie „poezia" lui, orice pictor să-şi picteze „pînza" lui, tot aşa şi Sadoveanu şi-a făcut mîna printre altele şi cu „Neamul Şoimăreştilor", pe care, fără îndoială, că l-ar fi scris mult mai aventuros decît a făcut, dacă ar fi îndrăznit la acea perioadă a formării sale artistice. Sînt sigură că l-ar fi vrut pe Tudor Şoimaru asemănător unui erou al lui Walter Scott şi aventurile de „cape et d'épée" echivalente, în limitele specificului românesc, cu cele din „Cei trei muşchetari".

Departe de a fi o greşală ori ceva de ruşine, consider că epitetul de western pe care îl dă critica e o laudă adusă filmului şi pe mine mă bucură din toată inima. Şi sînt sigură că acelaşi sentiment l-ar fi avut şi Mihail Sadoveanu urmărind filmul pe ecran.

Profira SADOVEANU

DISCUŢII

OBIECTIV ● OBIECTIV

Cităm din cronica cinematografică a „Tribunei", semnată de Eugen Munteanu: „Muzica lui Mălineanu, regia lui Vitanidis, imaginile lui Girardi, completează creaţia scenariştilor şi a interpreţilor, contribuind cu succes la rotunjirea unui film apreciabil (deşi cu scăderi de ordinul nivelării, în construcţie), frumos şi constructiv, care în acelaşi timp este o certă promisiune a tinerei noastre cinematografii". Numai din această frază aflăm o seamă de lucruri demne de relevat: odată cu muzica şi imaginea, regia „completează" creaţia scenariştilor şi interpreţilor. Ştiam pînă acum că rolul regizorului este mai însemnat în realizarea unui film alegîndu-şi chiar şi interpreţii. Că doar nu se string actorii şi asemenea personajelor lui Pirandello pornesc în căutarea unui autor (aici doi) şi a unui regizor.

★

3 × 100. Iată rezultatul unor realizări ale Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra". O sută de spectacole pe care le împlinesc trei din premierele actualei stagiuni: „Opera de trei parale" de Brecht — regia Liviu Ciulei, „Fii cuminte Cristofor!" de Baranga — regia V. Moisescu, „Dragă mincinosule" de Kilty — regia Moni Ghelerter. Nu puteau ura decît succes!

Andriana FIANU

SCRIITORII DESENEAZĂ

LEWIS CARROL
Ilustraţie la „Alice în Ţara Minunilor"

TEXT ŞI VIZIUNE REGIZORALĂ

Fac parte din acei care admit cea mai deplină libertate în ecranizările de opere literare. Cu condiţia ca schimbările să fie de bună calitate. Să vedem ce a păstrat şi ce n-a păstrat din romanul lui Sadoveanu Mircea Drăgan, regizorul filmului şi autorul de fapt al scenariului final.

Tudor Şoimaru, fecior de răzeşi asupriţi, pribegeşte prin lumea largă. Meşteşugul armelor, experienţa şi obiceiul primejdiilor, călătoriile prin ţările nemţeşti, italieneşti, franţuzeşti, cunoaşterea atîtor soiuri de oameni, contactul cu persoane cultivate, învăţarea şi vorbirea mai multor limbi, toate acestea l-au „civilizat" într-un timp record. Şoimaru s-a „subţiat" fără ca să fi pierdut nimic din noblţea naturală a omului din popor. Aceste calităţi au sedus-o pe mîndra, trufaşa, ambiţioasa, autoritara, rafinata domniţă Magda Orheianu.

Magda, ca şi Tudor, făcuse şi ea un „salt calitativ" în civilizaţie. Averea imensă a lui taică-su, rudeniile apusene ale mamei sale i-au permis să se cultive, să vînture ţări civilizate, să devină o adevărată celebritate mondenă în cercurile aristocrate leşeşti şi nemţeşti. „Cine n-o cunoaşte pe fermecătoarea Magda Orheianu!?", spune nobilul şi bogatul Ieah Zubowski. Dar ea are şi alte calităţi (sau, dacă vrei, cusururi). Este lucidă, îşi dă seama că toţi gentilomii seci şi prefăcuţi pe care-i frecventează sînt vrednici de dispreţ. Îi e scîrbă de ei. Dar vai, ambiţiile sale ariviste şi în general mentalitatea aristocratică o urmăresc ca un blestem. De această lume abjectă ea niciodată nu se va putea despărţi. Întîlnirea cu primul om „adevărat", cu un om a cărui valoare să fie vrednică de enorma valoare a dumneaei Magdei Orheianu, întîlnirea cu un om pe care să-l poată admira pentru eleganţa lui morală, a făcut-o să se îndrăgostească de Tudor Şoimaru, şi să-i cadă imediat în braţe, ştiind totuşi cu amărăciune şi cinism, că nu-l va mai revedea niciodată.

Toată povestea lui Sadoveanu este axată pe acest amor imposibil, desfăşurat în mijlocul urei de clasă, al vrajbei de familii, al adversităţii dintre ţăranii liberi şi „cloncanii" mari boiereşti. Ca un alt Montagu, şi ca şi dînsul sperînd utopic că iubirea va aduce împăcare între taberele duşmane, Tudor Şoimaru merge orbeşte înainte pe drumul croit de dragoste. El va părăsi ţara, domn, carieră, neamuri nerăzbunate, va părăsi totul şi va pleca înfruntînd teribile primejdii, va pleca în lumea largă după fiica celui care i-a jefuit pe ai săi, a celui care cu mîna lui i-a ucis tatăl. Şi chiar după purtarea ei nelelă şi umilitoare din Polonia, Tudor tot o mai iubeşte, tot n-o poate uita.

Filmul n-a urmat această linie. În film Magda este o mică ciocoaică superficială, o gîsculiţă răsfăţată şi banală, care cu ocazia unei călătorii se distrează flirtînd cu un băiat frumos. Iar la sfîrşitul poveştii, pe acelaşi om pe care îl trimisese cu cinism la moarte, ea îl întreabă, cochet: „Tot mai eşti supărat pe mine? N-ai înţeles... hm... împrejurarea?" (că adică situaţia ei mondenă o obligase să-l trimită la spînzurătoare după o prealabilă schingiuire). Cu alte cuvinte: „Tot mai faci pe bosumflatul, uriciosule mic?" Şi ca să arate cît e de „fată bună", adaugă: „Hai, fugi, că tata vrea să te ucidă". Drăguţ din partea ei, nu-i aşa?

Iată acum aceeaşi scenă compusă, de astă dată, de Sadoveanu.

Magda nu încetase o clipă a-l iubi pe Tudor. Cu toată ticăloşia ei, nu se putuse opri să-l caute, ca să-l implore să se păzească de uneltirile tatălui ei şi să-şi salveze viaţa. Cu toată ticăloşia ei, cu toată trufia ei, nu se putuse opri să-i spună, ba chiar de faţă cu martori, că l-a iubit, că numai pe el îl va iubi cîte zile va trăi. Aici Sadoveanu pune în gura lui Şoimaru o vorbă teribilă. Cînd Magda, emoţionată, îl întreabă pe Tudor: „M-ai iertat?" el îi răspunde că a făcut mult mai mult decît asta: *a uitat-o*. Această vorbă, de două ori sfîşietoare, fiindcă e totodată tăioasă şi dezolantă, această vorbă cuprinde laolaltă intenţie de dispreţ, paradă de indulgenţă, dar mai ales laşitate şi minciună. Tudor înşală — şi chiar încearcă să se înşele pe sine. Tudor nu o poate uita pe Magda. De aceea a ales el acest răspuns. Cuvînt care aci capătă înţelesul său cel mai urît, acela de *negare a ceea ce nu ai putere să rezolvi*.

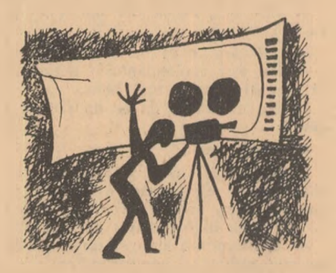

Ce-a făcut filmul din acest zbucium dureros lăuntric? Cînd Magda întreabă drăguţ: „Tot mai eşti supărat?" Tudor răspunde, drăguţ: „Am uitat". Ca să se vadă că şi el ştie să fie „băiat bun". Recunosc însă că filmul a izbutit ceea ce-şi propusese. S-a vrut supraproducţie? Supraproducţie s-a făcut. Panoramico-istorico-istmancoloro-cecilbedemilo supraproducţie. Îmi vine în minte o vorbă franţuzească: „et de son coup d'essai il fit un coup de maître". Prima încercare de a filma à la Cecil B. de Mille s-a tradus printr-un film de o iscusinţă cu totul remarcabilă. Desigur, aceste vaste cromografii nu prea sînt preţuite ca opere de artă. Dar filmul va plăcea. Publicul îi va acorda un dublu premiu, exprimat: fizic prin coadă, psihic: prin „aveţi un bilet în plus".

Dar iată şi un alt aspect pozitiv al lucrării lui Drăgan. Un punct unde ecranizarea a respectat cu fidelitate şi succes intenţia autorului. În film, ca şi în roman, povestea se desfăşoară în cadrul unei înverşunate lupte sociale. Boierul, duşmanul răzăşului, mai avea uneori şi un alt duşman: pe domn, mai ales pe candidatul la domnie al partidei rivale. Iată de cîţi adeseori, noul pretendent era ajutat de cavaleria răzăşească. Uneori chiar preferînd-o oştilor de mercenari, cum a fost cazul lui Ştefan sau al lui Ioan Vodă. Tomşa se bucură şi el de simpatia răzăşimei, precum şi de antipatia boierilor. Filmul lui Drăgan a făcut bine să amplifice şi să sublinieze disensiunea dintre boieri şi domn atunci cînd Tudor şi Mihu Şoimaru amintesc lui Vodă, în plin divan, că uneori şi-au făcut dreptate singuri. Boierii acolo de faţă sînt scandalizaţi, dar Tomşa îi ignoră şi face dreptate Şoimăreştilor mai mult chiar decît ei-înşişi se aşteptau. De asemenea, ecranizarea exploziei sociale de la sfîrşit, atacul conacului şi incendierea lui, toate acestea-s corect făcute. În fine, în loc de a termina filmul convenţional apoteotic, ultimul cadru ni-i arată pe răzeşi încălecînd iar şi pornind din nou la o luptă cu rezultat necunoscut. Este şi veridic şi artistic aşa.

Iată însă cîteva detalii de natură a stîrni ceva mai puţin entuziasm. De pildă pelerinele de crepe-georgette roz-bonbon şi nădragii de atlaz bleu-pastel sau ciclamen ale fiilor stepelor din Buceag, apoi ciubotelele perfect văcsuite ale leşurilor de leşi după două luni de marşuri prin noroaiele Podoliei, apoi spilcuiţii ţărani oşteni proaspăt debarcaţi de la Muzeul Satului; apoi acel dans curios de la palatul lui Coribut, aşa de înduioşător asemănător cu o coadă la meci; sau acel dans de cadine, care nu mai sînt planturoase ca pe vremea bunicăi, ci au siluetă modernă şi fac „danse du ventre" fără pic de „ventre", transformînd ritualul de odaliscă în striptiz de scobitori. Ca o delicată atenţie pentru amatorii de lupte călări, acestor scene li s-a acordat o durată de două ori mai mare decît cea obişnuită. Cît despre atmosfera de învălmăşeală, de încăierare, de încleştare, ea a fost aşa de bine redată, că nici nu mai deosebeai pe oştenii lui Tomşa de ai Moviloaiei.

Cu privire la interpretare: Avem aci o imensă mulţime de actori buni care joacă exact aşa cum se juca „Despot Vodă" la Naţional în 1905. Cu cîteva rare excepţii: Amza Pelea, de exemplu. Şi bineînţeles, Dem Rădulescu, ba chiar şi Boghiţă. Desigur, mongoloid-umilăţica sa figură nu prea seamănă cu trăsăturile sculpturale, cu profilul de medalie, cu căutătura vulturească a adevăratului Tudor Şoimaru. Dar făptura sa fizică e, la urma urmei, suportabilă, iar vorbirea, bine dublată de Oancea, e mai naturală decît a altora.

Spectatorul, pe de altă parte, va afla cu plăcere cum practicau străbunii kidnapajul de femei. Răpitorul nu-şi brutaliza victima, ci o dădea gata cu nişte exhibiţii de djighitofcă, cu căciule ridicate de pe jos cu dinţii în goana calului şi alte asemenea „kunststück"-uri la care o „damă bine" nu poate rezista.

Spectatorul — recte auditorul — a putut de asemenea remarca acompaniamentul muzical în scenele de bătălie: urlete de pacient în plină extracţie de măsea contrapunctează un monocord du-te-vino de scîrţîit de fierăstrău, simbolizînd onomatopeic interminabilele tăieri în carne vie.

Vreau însă să termin cu o apreciere serios, sincer admirativă. Surpriza cea mare, încîntarea cea mare a fost Ioana Drăgan. Juca pentru prima oară film în viaţa ei. Şi a jucat mai bine decît toţi colegii. Cu o spontaneitate, cu un farmec, cu o neînchipuită graţie. Vă rog să observaţi reacţiile publicului din sală la scena de dragoste dintre Tudor şi Anila, cea mai naturală din tot filmul. Veţi auzi în staluri o rumoare, o respiraţie colectivă, asemenea suspinului de satisfacţie cînd eşti însetat şi ai băut o băutură bună. A fost un interesant succes. Ba chiar şi un mic succes al meu personal, căci de mult tot spun că nu-i de-ajuns să ai frumusete şi talent: mai trebuie să ai şi norocul de a nu fi călcat în viaţa ta într-un conservator de declamaţie

D. I. SUCHIANU

SPORT

3—0, dar...

Spre a nu fi (în continuare) taxat drept negativist, citez din relatarea unui alt cronicar sportiv: „fără îndoială, victoria noastră nu poate fi pusă la îndoială".

De acord: am învins fără drept de apel. Îmi permit, însă, o singură întrebare (sînt convins că va fi răstălmăcită): ce se întîmpla dacă meciul începea în minutul 2?

E de neconceput (ah!) ca tot eu să dau răspuns la această întrebare. Viitorul — şi sper să nu fie negru — va decide.

Am învins Turcia, pe terenul nostru, de noi îngrijit, de noi supravegheat, cu 3:0. După părerea mea (umilă) scorul putea să fie de 7:0 — şi sper (eu, federaţia) în continuare, să învingem Portugalia şi Cehoslovacia.

Bine! Ascultaţi ce spune antrenorul Cehoslovaciei: „aşa cum a jucat, echipa română nu are nici (absolut!) nici o şansă în faţa Cehoslovaciei la Bucureşti".

Să sperăm că omul se înşeală. Se mai întîmplă. Şi s-au mai văzut asemenea chestiuni şi pe la noi. Eu, însă, zic că vom învinge şi de acum înainte pe oricine ne va ieşi în cale. Dar — şi mă întreb cu durere — cui foloseşte faptul că noi am jucat fotbal numai vreo 15 minute? Pentru că adevărul (adevărat) e că noi am jucat fotbal — şi o spun cu mîna pe inimă — vreo 15—16 minute. În acest sens n-am înţeles cum cronicarii „Sportului popular", oameni de meserie, curajoşi şi clarvăzători, judicioşi altcîndva (mai ales judicioşi) au putut să insereze în paginile cotidianului (în sfîrşit, cotidian) de specialitate aprecieri elogioase, pe alocuri ultraelogioase la adresa jucătorilor noştri.

Noi — şi zic asta cu larghete — am jucat mai bine decît turcii. În primul rînd pentru că aveam avantajul terenului. În al doilea rînd pentru că am fost totdeauna mai buni decît ei. Prin urmare, gloria ne aparţine (sau ne covîrşeşte) prin tradiţie. Meciul, ca să fim sinceri, a fost unul de slabă factură. Nu înseamnă asta că subapreciez, fie măcar şi formal, aportul (mai cu seamă în ceea ce priveşte spectaculozitatea) unui Mateianu, Pîrcălab sau Greavu. Cei trei sînt. inconestabil, jucători de talie europeană. Mateianu a fost, de data aceasta, cel mai bun, cel mai lucid jucător al nostru. Pîrcălab (omul care n-a stat o singură zi în cantonament, omul care nu suportă spiritul de: „n-aveţi voie să jucaţi nici şah, pentru că şahul oboseşte mintea"!) a entuziasmat întreaga galerie (nota 10, după părerea mea) şi a demonstrat, în pofida lui Mazilu, că e puţin mai bun decît Sfîrlogea. Greavu, notat de colegii şi prietenii mei reporteri drept cel mai bun om al **întîlnirii**, s-a comportat excelent. (Totuşi, puţin mai jos decît Mateianu şi Pîrcălab). Incredibil, deci, faptul că el ar fi fost omul nostru numărul 1. Am stat (adică am jucat) mai bine în apărare (prezent chiar şi Dan Coe) decît în atac. Punctele moarte au fost Ion Ionescu şi Creiniceanu.

Ionescu acuză întindere la, auzi!, la ambele **picere!** — Creiniceanu, mai neinspirat, tace.

Eu zic: amîndoi, I. Ionescu şi Creiniceanu, au fost groparii echipei. (Intră în discuţie vechea melodie: deschide, deschide gropare mormîntul). I-au urmat, în ordine (e drept, numai în repriza a doua) N. Georgescu şi Ghergheli.

Mulţumesc pentru 3:0. Dar mi-e frică de îngîmfarea (n-ar fi pentru prima oară) pe care sîntem în stare s-o afişăm în zilele şi, mai ales, în săptămînile următoare.

Trebuie să fim realişti. Ştim atît şi atît şi nimic mai mult... Ştim atît cît să-i batem pe turci. Bravo!...

Pentru pesimişti:

1) Portughezii i-au învins pe cehi jucînd doar în 10 oameni. Noi i-am învins pe turci jucînd în nouă oameni (nu mă siliţi să-i număr pe Creiniceanu şi Ionescu).

2) Echipa B a României a învins cu 5:1 echipa de juniori a Turciei şi nu echipa B (declaraţia mai multor ziarişti turci veniţi la Bucureşti).

3) Formaţia trimisă în turneu de consolare în Italia (avem bani, slavă Domnului!) cuprinde şase epave care-au mai fost zărite şi prin porturile Japoniei.

În încheiere: să fim cinstiţi, meciul cu Turcia a fost un meci slab, indiferent că vreo cîţiva băieţi ai noştri şi-au demonstrat clasa continentală.

Dar numai cu Mateianu, Pîrcălab, Greavu, Hălmăgeanu şi Haidu nu se poate cîştiga seria.

Asta ca să nu ameţim.

Concluzii:

— Nici unul din cele trei goluri n-a fost marcat din acţiune.

— Ce ne facem, tovarăşi — şi întrebarea o pun cu nelinişte — ce ne facem dacă ajungem în finala Campionatului mondial şi jucăm aşa cum am jucat cu turcii? Luăm bătaie în prelungiri, pe cuvînt de onoare!

Fănuş NEAGU

CINCI CRITICI DESPRE:

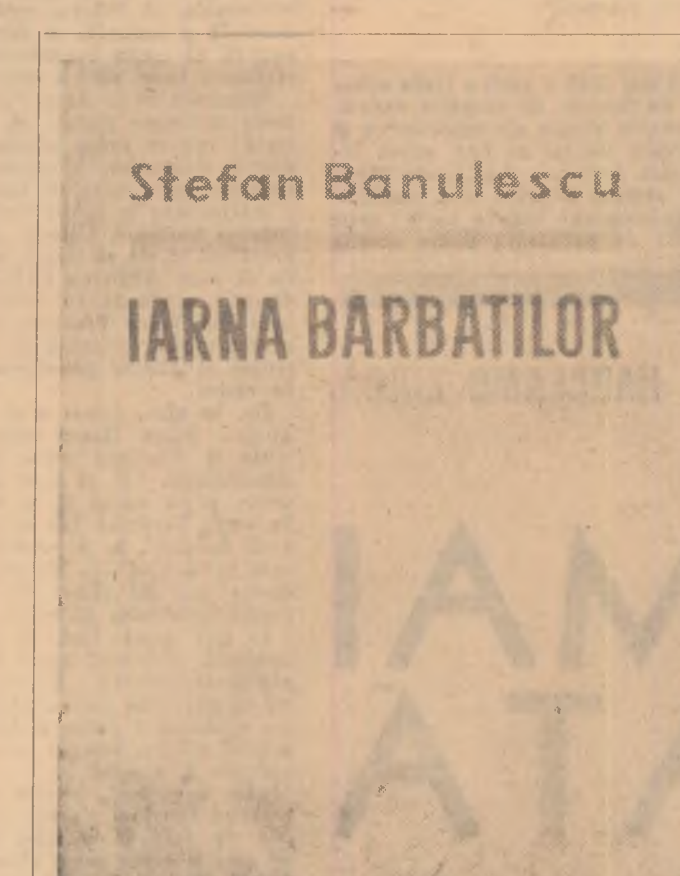

EUGEN SIMION: V-am solicitat prezența aci pentru a discuta recenta carte a lui Ștefan Bănulescu **Iarna bărbaților**, care, după impresia noastră, merită a fi examinată cu atenție de critica literară. V-aș propune să vă spuneți deschis opiniile despre valoarea volumului, să faceți considerații despre universul epic, formula literară etc.

E necesar, cred, să facem o scurtă prezentare a principalelor piese din **Iarna bărbaților.** Mi-aș permite să reiau, în acest sens, cîteva păreri exprimate într-un număr mai vechi din **Luceafărul.** Bănulescu se afirmă mai întîi ca un nuvelist de o rară forță de pătrundere analitică. În timp ce tinerii prozatori fac efortul de a trece la roman și criticii literari nu mai obosesc speculînd pe marginea acestui fenomen, Bănulescu publică un volum de nuvele care-l impun, deodată, în rîndul celor mai înzestrați scriitori contemporani El duce, astfel, mai departe o tradiție epică românească, ilustrată, cu strălucire, de la Costache Negruzzi pînă, să zicem, la Marin Preda și Eugen Barbu.

Mistreții erau blînzi, Satul de lut, Dropia (toate antologice!) aduc în literatură o lume elementară, halucinantă (în chip folcloric). Oamenii care populează aceste nuvele par, asemeni oierilor și pădurarilor sadovenieni, desprinși din mit, au gesturi hieratice. Fantasticul e o dimensiune a existenței lor. În **Mistreții erau blînzi**, sugestia unei umanități fruste, rezistînd dezlănțuirii forțelor stihiale ale naturii, e făcută în modul epic cel mai neașteptat. Timpul real istoric e dedus din simple detalii. Omul ignorat de civilizație duce o existență asemănătoare viețuitoarelor. E aici o sugestie de năprasnică primitivitate, văzută în implicațiile ei tragice. Viziunea e, cred, cea din **Bordeienii** lui Sadoveanu, dar epic ea se organizează în alt chip. Hohotul clocotitor de vitalitate ce întîmpină cîrdul amenințător al mistreților, din finalul nuvelei, dă o sugestie despre biruința omenescului asupra stihialului, teluricului. Bănulescu e, în aceeași măsură, poetul și analistul acestei umanități neieșite încă din zona unor aspre mituri și unei și mai aspre existențe. Limbajul lui e fin, modern, dacă voiți; poezia reiese din luminarea interioară a faptelor. E un exemplu, cum nu se poate mai lămuritor, despre felul în care se poate prelua o tradiție mare de proză (cea sadoveniană, în primul rînd).

Nuvela **Satul de lut** e construită pe ideea că o realitate nemilos haotică (războiul) provoacă, în existența individului sau în existența unei colectivități umane mai largi, un haos și mai cumplit. O lume smulsă din legăturile ei firești intră în convulsie. Sensurile tragice și comice ale existenței se suprapun, individul e o jucărie a destinului orb. **Dropia** are mai multe asemănări cu prima nuvelă. Bănulescu arată, aici, cum diverse forme de înstrăinare ale individului asociază tradiții milenare. Povestirea pare, iarăși, dezvăluirea unei „dureri înăbușite", intrate, prin trecerea timpului, într-o fază în care sensurile ei tragice s-au estompat. (Nota narațiunii e aceea a unui fantastic jovial — ca în **Moara lui Călifar** de Gala Galaction!). Miron, conducînd pe un străin **la dropie**, face cronica satului, dintr-o perspectivă aproape fabuloasă. Firul epic nu e riguros, planurile se întrepătrund, dar la sfîrșit rămîi surprins de unitatea viziunii epice, de pregnanța destinelor.

Pe o formulă asemănătoare, dar fără reliefurile epice puternice din **Dropia**, este construită și nuvela **Vară și viscol**, inspirată (ca majoritatea nuvelelor din **Iarna bărbaților!**) de realitatea aspră a războiului, surprinsă în cadrul de existență al acelei umanități izolate de civilizație, de care vorbeam la început. Despre **Masa cu oglinzi** și **Gaudeamus** voi discuta mai tîrziu.

MARIN BUCUR: Consider, și eu, că volumul lui Bănulescu, **Iarna bărbaților** constituie o apariție deosebită în viața noastră literară și critica e datoare să o înregistreze ca atare. Nu este vorba de o judecată apriorică, ci de o concluzie la care am ajuns urmărind îndeaproape întreaga activitate de pînă acum a tînărului scriitor, de la prima sa carte și pînă la apariția culegerii de nuvele **Iarna bărbaților.**

Bănulescu se așează în rîndul acelor prozatori care dovedesc, din momentul debutului lor, o anumită maturitate ca viziune, concepție, modalitate.

Este interesantă, la Bănulescu, această sinteză reușită între viziunea folclorică — pe o latură foarte speculată în trecut: fantasticul sau misterul folcloric, și o intuiție foarte nouă a faptului contemporan.

Interesant în nuvelele lui Bănulescu este că folclorul nu devine folclorizare și spațiul, într-un anumit fel pitoresc, în care se plasează acțiunile nuvelelor sale, nu este un spațiu poetizant, deși autorul, în fondul său sufletesc, este un poet veritabil. Viziunea lui Bănulescu are o dimensiune spațială imensă, fie că e acvatică, — cîntarea aceasta a bălților și a frunzișului, nu am avut-o decît la Panait Istrati — fie că este a cîmpiei dunărene. Evocarea Bărăganului reînvie tradiția scriitorilor munteni, cum îi numea G. Călinescu.

N. MANOLESCU: Văd că nu numai eu, cînd am citit **Iarna bărbaților**, am avut sentimentul unui talent ieșit din comun. Poți să nu fii de acord cu o povestire sau o alta, poți să-ți dai seama că nu toate sînt la fel de bune, dar talentul tînărului prozator impune și îl scutește practic de ratările făcute de obicei debutanților. Se recunoaște pretutindeni, chiar și într-o povestire ca **Gaudeamus**, care mie personal nu-mi spune mare lucru, o siguranță a relatării, un unghi foarte personal, care nu este la îndemîna oricui.

Ceea ce m-a izbit la început este pregnanța universului specific al acestor povestiri. Muntean ca și Marin Preda, Fănuș Neagu sau Velea, muntean nu numai biografic dar și prin structura spirituală, ca să zic așa, evocînd ca și ceilalți doi Bărăganul, împins pînă la Dunăre, pînă la Bălțile Brăilei, Bănulescu are simțul imensității cosmice a cîmpiei, crescînd pînă dincolo de cer. Sînt evocate drumurile subțiri, cu pulbere mărunță, fîntînile rare ca niște cocostîrci stingheri, zborul milioanelor de prepelițe, tremurul aerului fierbinte deasupra ierbii uscate, foșnetul lizierelor de salcîmi, ca și tăcerea cîmpiei, întrerupte doar de zgomote depărtate, necunoscute, care parcă vin din adîncul pămîntului. Vibrantă este poezia deltei, a spațiilor acvatice nesfîrșite.

D. MICU: Această poezie se cere neapărat reconstituită măcar în parte și metoda cea mai sigură e citatul. În **Mistreții erau blînzi**, Condrat și Fenia cutreieră cu barca nesfîrșitul apelor, în căutarea unei palme de pămînt în care să-și îngroape copilul mort de curînd. Vorbește Fenia:

„Unde zici matale, părinte, și unde zice Condrat, acolo îl îngropăm. Altfel cum? Dar unde, dacă nu găsim pămînt? La cumnatul Vlase, are curte înaltă, nu i-a înecat-o toată, în curte la el s-ar putea. De casa lui nu mai vorbesc, apa n-a ajuns nici la buza prispei, cum n-a ajuns nici la școală. Se ține bine casa lui Vlase, de la Sulina, stîlpii i-a cioplit un tătar de la Cișea. Dar Vlase nu poate, așa mi-a zis: «Nu pot, cumnată Fenia». Are în curte nutreț pentru vite..."

Ne aflăm, cum se vede, într-un imperiu acvatic. Parcă am fi în vremea potopului și barca lui Condrat e o altă arcă a lui Noe, avînd în ea nu viețuitoarele pămîntului, adică viața, ci moartea — într-un sicriu de copil. Imagine cu dimensiuni de simbol tragic, rezumînd condiția umanității evocate de povestitor. E umanitatea „împărăției stufului", despre care a scris la începutul secolului Nicolae Dunăreanu, și spectacolul deluviului nimicitor aduce aminte direct de schița acestuia **În Deltă** — cu deosebire că povestirea lui Bănulescu are o cu totul altă forță epică, e construită cu o tehnică profund diferită, modernă, și comunică o viziune tragică de o puternică originalitate.

S-ar cuveni să reproducem pasaje descriptive din **Dropia** (viziunea odobesciană a Bărăganului cu ierburi ce ajung pînă la umeri), din **Satul de lut** și din alte narațiuni. Deosebit de sugestivă găsesc evocarea (în **Satul de lut**) a cîmpului nesfîrșit, pîrjolit de secetă (ca în **Desculț**), umbrit doar ici și colo de cîte o lizieră de salcîmi („Nu-i pe Bărăganul spin / Decît numai un salcîm", — scria altădată Ștefan Bănulescu) sau aceea, din **Vară și viscol**, a bălților dunărene străjuite de sălcii și acoperite de mătasea broaștei, printre care nechează cai slăbănogi, lepădați de stăpîni din lipsă de nutreț.

Originalitatea lui Bănulescu — din unghiul de vedere în care m-am așezat — constă în insinuarea descripției în narațiune. Greu am putea izola pasaje descriptive pure, peisajul integrîndu-se intim în subiect, devenind un element inseparabil al acțiunii, tot astfel cum în general poezia este organic asimilată observației și cum fantasticul și realul formează un tot indislocabil.

S. DAMIAN: Sînt de acord cu observația că literatura lui Bănulescu cultivă fantasticul și misterul pe o linie folclorică. Cititorului nu i se propune însă dezlegarea unei enigme. Fantasticul este, la Ștefan Bănulescu, o prelungire a realului. Apelînd la simbol sau alegorie, la o atmosferă mitică, autorul încearcă să sintetizeze, într-o imagine expresivă, date esențiale ale realității. Vechile teme ca monotonia provinciei (**Masa cu oglinzi**) sau sentimentul de înstrăinare al inadaptabililor în defuncta orînduire burgheză nu mai sînt tratate cu exactitatea și meticulozitatea romanului descriptiv.

Prin concentrare, elementul înzestrat cu forță de definire capătă un relief tulburător. În cadrul discuției noastre a fost caracterizat foarte bine conturul imagistic al prozei lui Bănulescu. Toate datele converg spre nașterea unui univers neobișnuit: un spațiu difuz, neconcretizat, în care nisipul mișcător nu primește trupul copilului mort, lianele și vegetația luxuriantă nu pot fi străpunse de oameni, conturul orașelor nu se distinge clar, străzile sînt pustii și fără zgomot. Oamenii se destăinuie în metafore sclipitoare care acumulează o înțelepciune de veacuri. Decorul fabulos permite gesturile retorice și avîntul vizionar, profetic. Pe această cale transmite Bănulescu prezența războiului și a fascismului. Mi se pare interesantă tocmai încercarea de a pune în contact cadrul tradițional și lumea legendei cu temele grave ale veacului. Obsedat de marile dileme ale epocii, omul nu este smuls din peisajul lui cotidian, din împărăția bălților și a pădurilor, din ambianța de frustețe.

Dacă la Marin Preda sau Nicolae Velea, să zicem, sufocarea eroului în mediul burghez și efortul de a sparge încercuirea nu mai sînt înfățișate la nivelul senzorial și descriptiv — aceeași preocupare de modernizare a viziunii, de dezvăluire a implicațiilor de conștiință, a sensurilor intelectuale fără a părăsi perimetrul vieții omului simplu, o găsim și la Bănulescu. Refuzul înjosirii și al monotoniei se exprimă însă în **Iarna bărbaților** în forme sintetice tradiționale, de tipul ceremonialului fantastic.

MARIN BUCUR: Indiscutabil, că proza lui Bănulescu în **Mistreții erau blînzi, Dropia** și **Satul de lut** — și eu am rezerve în ceea ce privește **Gaudeamus** — care ieșind din cîmpul viziunii țărănești se reîntoarce la reportaj, și la narațiune, se înscrie ca o realizare importantă în etapa actuală a prozei noastre, în genere, nu numai a tinerilor. El încearcă să descopere folclorului valențe și expresii noi, așa cum a găsit după Grigorescu — Țuculescu sau, mai recent, un alt pictor talentat ca Brădut Covaliu, încearcă să deschidă în epica noastră o cale nouă de care literatura noastră are nevoie.

N. MANOLESCU: Nu e vorba de o viziune țărănească propriu-zisă.

MARIN BUCUR: Nici n-am spus acest lucru. Viziunea nu este țărănească, numai lumea este țărănească.

N. MANOLESCU: Viziunea este tot atît de puțin țărănească cum este și la Sadoveanu pe care îl urmează tocmai în această scoatere a lumii țărănești din determinarea obișnuită și plasarea ei pe un univers imens, atît istoric cît și spațial vorbind.

EUGEN SIMION: Cred că trebuie să ne fixăm la aspectele mai importante care au reieșit din discuțiile de pînă acum, pentru a putea continua examinarea volumului **Iarna bărbaților.** În primul rînd e definirea tipului de proză pe care îl reprezintă Bănulescu. S-a spus că este vorba de o proză fantastică în tradiție muntenească. Eu l-aș plasa, repet, într-o descendență sadoveniană, fără a ignora firește afinitățile cu coloriștii munteni. Oamenii din nuvelele sale gîndesc în simboluri mari și acționează parcă într-o atmosferă pregnant mitologică. Ei se supun unor ritualuri neobișnuite (vezi **Vară și viscol**), chiar și într-o epocă istorică mai nouă. Al doilea aspect pe care aș vrea să-l subliniez este universul epicii sale. S. Damian a făcut cîteva remarci utile. Este vorba de o lume rămasă încă într-o stare de uitare, într-o fază preistorică. Înfățișînd toate acestea, nuvelele lui Bănulescu sînt cinematografice, par niște secvențe de filme far-west.

În **Masa cu oglinzi** avem de a face cu niște fișe de roman, în care aflăm scene de mare originalitate. De exemplu aceea în care o femeie poartă, printr-un oraș prăbușit în uitare și indiferență, căruța în care se află fiul său muribund, apoi secvența cu țăranul care vine cu tunul acasă la nevastă, sau simbolul oglinzilor care răstoarnă lucrurile, ni se par de o puternică sugestivitate.

MARIN BUCUR: E cam anecdotic.

EUGEN SIMION: Nu. Este un amănunt de război. Totul se organizează ca niște secvențe dintr-un roman al provinciei din epoca războiului. Aș vrea să mai adaug că interesul pentru această proză vine și din formula ei aparte; Bănulescu scrie altfel decît scriu toți ceilalți prozatori din generația lui.

N. MANOLESCU: Apropo de formulă. Am avut și eu sentimentul de noutate izbitoare a formulei și poate din cauza aceasta căutăm cu toții să găsim niște înaintași. Scriitorii, care de obicei se crispează cînd se stabilesc filiații, pot să fie liniștiți. Nevoia de a căuta o tradiție este mai imperioasă atunci cînd scriitorul este mai original. Cînd scriitorul nu are originalitate, nu mai căutăm nici o tradiție. Mi se pare că dacă e vorba să vorbim de tradiție la Bănulescu — și eu sînt de părere că el este cel mai apropiat de Sadoveanu. Povestirile toate mi se pare că pornesc dintr-un motiv epic central indicat chiar în titlu și care are în povestire rolul unui sîmbure de uranium care iradiază o lumină invizibilă peste toată povestirea. Povestirile sînt în general foarte epice, uneori avînd chiar o tehnică cinematografică. Dar tonalitatea fundamentală a narațiunii vine din acest motiv poetic central. De pildă **Masa cu oglinzi** — și mi se pare că aici Eugen Simion a avut perfectă dreptate — în primele părți **Memorialul de amiază** are o notă sadoveniană, are ceva din **Însemnările lui Neculai Manea**: orașul de provincie cu agonia lui lentă. În **Mistreții erau blînzi** este reluată tema biblică a potopului dar spre a demonstra nu pieirea oamenilor ci înfrățirea lor în fața unui pericol universal.

S. DAMIAN: Pornind de la această observație aș face o precizare. Împărtășesc și eu părerea că Bănulescu descrie o lume în uitare, aflată într-o întîrziere a dezvoltării. Unde încremenirea în forme arhaice a atins un automatism de tip fantastic ca în **Dropia**, nuvela este desăvîrșită.

Nu cred însă că povestirile de la urmă necesită critici mai aspre. Ele nu egalează într-adevăr nici **Dropia**, nici **Mistreții erau blînzi**. În **Gaudeamus** se manifestă o nepotrivire destul de flagrantă între mijloace și idee. E evident că autorul nu mai comunică la fel de expresiv ca în alte povestiri nostalgia unei tinereți netrăite și imperativul de a o repeta în alte condiții, valorificînd-o. Încercarea este însă foarte interesantă și ea dezvăluie o dilemă în fața căreia se află Bănulescu. Cînd e vorba de existența unui timp mitologic imuabil, de o lume împietrită într-un ritual, Bănulescu fructifică o experiență literară seculară. Mă bucură însă că el năzuiește să arate urnirea acestei lumi dintr-un timp încremenit, intrarea ei în istorie. Astfel se produce o confruntare patetică, gravă și temele de largă circulație în epoca noastră, ca radicalizarea conștiinței în contact cu războiul și cu fascismul, forțarea de a rezista corupției prin platitudine (**Masa cu oglinzi**) etc. se sublimează parcă în limbajul parabolei. Multe obstacole trebuie depășite, corespondențele subtile și profunde ca semnificație nu sînt lesne de descoperit. Stăruința lui Bănulescu de a recupera mijloace tradiționale pentru a dezbate o problematică a vremii mi se pare cutezătoare și lăudabilă. Din această perspectivă trebuie judecate și lacunele existente.

MARIN BUCUR: M-aș opri, după cele spuse de S. Damian, la **Masa cu oglinzi**, mai recentă istoricește; ea mi se pare că întregește ideea de bază a cărții lui Bănulescu: scene din viața de cîmpie. Aici mi se pare că este tema adîncă, discretă a **Iernei bărbaților.**

Simbolul **Mesei cu oglinzi** este acela al unor drumuri paralele care trec prin cîmpie. Există o magie, o vrajă a cîmpiei, care atrage neamurile de moldoveni și de transilvăneni, care vin aci cu sentimentul de a ieși dintr-un cataclism al foametei... și pe urmă există atîtea drumuri care expulzează din universul cîmpiei pe rechinii ei care stăpîneau nu numai pămînturile ci și oamenii.

S. DAMIAN: **Masa cu oglinzi** simbolizează, cred, fețele diformate de nepotrivirile dintre om și mediul rutinier, al sterilității, orașul de provincie burghez.

MARIN BUCUR: Această imagine suprapusă reflectă o schimbare în componența socială a epocii, o conjunctură după care se vor limpezi nu numai orizonturile cîmpiei, dar în primul rînd, acelea ale oamenilor.

EUGEN SIMION: Sugestia de tragic care se desprinde din **Satul de lut, Masa cu oglinzi, Mistreții erau blînzi** vizează, după părerea mea, o existență umană în întîrziere, în divorț total cu civilizația (de tip capitalist) și, în al doilea rînd, realitatea brutală a războiului.

S. DAMIAN: Dacă Bănulescu a publicat mai de mult poezii și scenete comice, pe o linie anton-pannească, de data aceasta el se ferește de orice nuanță a comicului, de teamă că ar putea atenua pentru o clipă gravitatea care apasă asupra acestei lumi.

MARIN BUCUR: O trăsătură de tip anton-pannesc e vizibilă și la personajele din **Mistreții erau blînzi** alături de acel fantastic halucinant. Totuși, se resimte o evoluție de la tragismul de tip goyesc, din prima schiță, pe linia unor conflicte puternic umane, pînă la tragismul social determinat de urmările războiului.

N. MANOLESCU: Mă întorc la ideea viziunii autorului. Nu este adevărat că e vorba de o viziune folclorică. Mai degrabă este o viziune foarte modernă. Cam ca la Țuculescu, dacă se poate vorbi de folclor, dar privit altfel, intelectual. Ceea ce este foarte modern în narațiunile acestea este impresia permanentă că ea are mai multe fețe, adică nu te poți fixa pe anumite realități reale sau pe altele fantastice, pentru că numaidecît narațiunea alunecă așa fel încît se schimbă și planul. În **Dropia** există la un moment dat următoarea frază: „Dropia nu se poate prinde nici vara, nici toamna; este greu de zărit, stă la capăt de miriște, în soare, și în soare nu te poți uita". Fraza este semnificativă, într-un fel, pentru tehnica autorului. În același fel, nu se poate spune dacă întîlnirea cu Victoria, nevasta pădurarului, este reală sau numai o închipuire a personajului. Orașul din **Masa cu oglinzi** apare și dispare în aceeași clipă din fața ochilor (din cauza unui ciudat fenomen optic) precum Meca din poema macedonskiană. Un lucru asemănător (o iluzie asemănătoare) se întîmplă în unele din prozele lui Galaction. Prin urmare, dacă „mitologia" e mereu folclorică, viziunea e personală, intelectuală.

MARIN BUCUR: Pe cînd Fănuș Neagu merge mult mai mult pe latura pitorească, romantică, plină de culoare, Bănulescu e atent mai mult la nuanțele sufletești.

D. MICU: Aceste „nuanțe interioare" la care e atît de atent îl diferențiază pe Bănulescu nu numai de Fănuș Neagu, ci de mai toți scriitorii amintiți în cursul acestei discuții. Pitorescul devine în povestirile sale un mod al dramaticului. Nici un moment Ștefan Bănulescu nu se lasă furat, ca, de exemplu, Delavrancea sau Galaction (uneori), de feeric, de culoare în sine, peisajul revelă întotdeauna condiția umană. Receptăm permanent în scrisul său o tensiune lăuntrică, un zbucium, un dramatism comprimat.

Dramatismul lăuntric de factură cu totul modernă diferențiază net narațiunile lui Ștefan Bănulescu și de literatura sadoveniană. Oricît de tragice ar fi întîmplările evocate, Sadoveanu le istorisește cu o detașare filozofică, cu un sentiment al deșertăciunii tuturor celor trecătoare, cu o resemnare melancolic-înțeleaptă. Perspectiva sadoveniană este eternitatea. Și în povestirile de care ne ocupăm, naratorul se detașează de obiect în sensul că nu intervine în nici un fel în acțiune, nu-și îngăduie nici un moment să fie explicit liric. Însă pe cînd Sadoveanu împrumută eroilor spiritul său înălțat peste vremelnicie, ataraxic, personajelor — și nu numai personajelor —, narațiunilor din **Iarna bărbaților** le-a fost dăruit un suflet frămîntat, ars de febre, care nu cunoaște liniște, nedeprins cu resemnarea filozofică, cu înălțarea impersonală. De aci și stilul și construcția istorisirilor. Narațiunea se întocmește adesea din frînturi de secvențe (tehnica cinematografică), elementele frazei se adună cu oarecare dificultate, încearcă parcă să opună rezistență voinței de-a le uni, ritmul istorisirii are răsuciri ce sugerează vîrtejuri lăuntrice.

Călinescu scria că eroii sadovenieni suduie fără erori gramaticale. Putem adăuga că aceștia, orice ar vorbi, ...elaborează, conformîndu-se instinctiv regulilor retoricii. Au „gramatica" și „stilul" în sînge.

Vica cea izgonită din sat pe motiv că frumusețea ei ațîțătoare e prilej de zmintealā vorbește precipitat, trecînd de la o imagine de groază la alta și repetînd obsesiv rugămintea de-a nu fi lăsat pradă mistreților.

„...Se aude apa. Au trecut lupii înotînd prin apă. Am văzut ratele pitice de iarnă spărgîndu-și ouăle cu ciocul și fugind. Au să se repeadă turmele de mistreți să caute hrană și ascunziș. Că vine zăporul, știu că vine, or să se rupă sloiurile de pe Dunăre. N-am unde mă duce..." etc.

Dar mi-e teamă că am devenit didactic. Să trecem mai bine la concluzii!

EUGEN SIMION: Nu vom trage nici o concluzie. Consider că s-au făcut cîteva observații interesante despre cartea lui Bănulescu. Le vor completa alți comentatori sau noi înșine le vom îmbogăți în cronicile pe care le vom scrie. Dacă formula nu s-a uzat prea mult, să încheiem prin a sublinia faptul că volumul lui Bănulescu: **Iarna bărbaților**, constituie un real eveniment literar.

MEDALION

ÎNTÎI MAI

Răpăit de tobe, sunete de trompete, fîlfîiri de steaguri! Vin pionierii!...

1 Mai!

R.P.R.!

PACE!

P.M.R.

PACE!

1 MAI!

Zeci și zeci de baloane purtau spre înălțimi, sus, tot mai sus, pînă-n înaltul cerului, gîndurile mulțimilor scrise în culori pe borangic străveziu. Ca niște zmee netinute de nimeni, ca niște zmee purtătoare a unor mesaje menite să se răspîndească pînă departe, cît mai departe... în toată lumea.

„Trăiască partidul!"

Tot oceanul acela de forță, tinerețe, vuiet, lumină și cîntec care a vălurit cîteva ceasuri în fața tribunelor, s-a revărsat, pe urmă, în fluvii pe străzile din jur cu brațele pline de flori, cu copiii purtați pe umeri, cu steaguri fluturînde deasupra tuturor. Mulți sînt cu părul cărunt în mulțimea care-i cuprinde și îi duce ca o apă vie plină de încredere și de putere.

Sînt bătrîni cu inima tînără, veterani ai mișcării muncitorești care-și văd visele, ce păreau odată, unora, utopice ca submarinele lui Jules Verne, împlinite.

— Hai mai repede, spune unul, că rămînem aici.

— Nici o grijă îi răspunde celălalt. Dacă ne-au chemat nu pleacă ei, la iarbă verde, fără noi. Și mai repede nu pot pentru că mă doare piciorul și nici nu vreau, că doar nu mă gonesc din urmă jandarii...

Jandarii...

...Porneau atunci din mai multe puncte deodată. În grupuri mici. Și numai cînd erau în coloană își prindeau cocardele roșii în piept și desfășurau steagurile. Ici și colo cîte un steag roșu cu secera și ciocan. Mai departe se auzea un început de „Internaționala", și pe lîngă coloană cei care împrăștiau manifeste. Nu odată, de Arminden, acolo la iarbă verde, în jurul păturei pe care cizmele jandarmilor striviseră hartanele și drobul de miel încă neatinse, rămîneau copii speriați, femeile și prietenii celor urmăriți și dibuiți de siguranță.

— Uite autobuzele!

— Ți-am spus că ne așteaptă.

Doi bătrîni, doi veterani ai mișcării muncitorești, își făceau loc în mulțime și fiecare din ei reprezenta, poate fără să se gîndească la asta, cîte un paragraf din filele mișcării noastre muncitorești.

Dorina RĂDULESCU

NOTE LA POEZIA NINEI CASSIAN

Universul poetic este un univers metaforic. Această definiție banală și de ordin atît de general se arată totuși inepuizabilă în perspectivele oferite neconteniț cercetării critice a poeziei. Pornind de la faptul că, în analiza modernă a lirismului, metafora — ca figură de stil propriu zisă, frecventată cu predilecție de poeții ultimului veac, a devenit punctul celui mai activ interes, locul cel mai propice definirii actului poetic, fiind chiar indicat de filozofii idealiști drept locul „misterului" poetic, unde limbajul pare să se obscurizeze la maximum pentru a desăvîrși o „altă" cunoaștere, sensul ei s-a îmbogățit atît de mult estetic, încît a ajuns categoria fundamentală a lirismului. Toate uneltele poetului, de la sentiment la expresia lui divers figurată, precum și vizionarismul care îi încoronează personalitatea artistică, s-au integrat termenului de metaforă. Melancolia eminesciană, cu pregnanța-i unică, melosul versului eminescian prea caracteristic poetului, sau luminozitatea și exuberanța decantate în strofele lui Macedonski au sfîrșit prin a fi considerate metafore. Și dacă cercetarea stilistică nu poate renunța la conceptul metaforei propriu zise, a cărei realitate impune o atenție specială, nu e mai puțin adevărat că aplicarea sa la totalitatea arsenalului poetic, la facultatea creatoare însăși a poetului, răspunde și ea unei realități și mai cu seamă unei necesități metodologice în critica tinzînd să surprindă momentul esențial al lirismului, trăsătura de bază a creației lirice, originalitatea emotivă și originalitatea de mijloace a plăsmuitorului de versuri într-un singur tot.

Luînd la întîmplare două versuri — și în același timp un grup metaforic — din poezia Ninei Cassian, dublul aspect al problemei metaforei se desprinde de la sine. În poemul „Instantaneu burghez" găsim: „În absurda ordine bătrînă / frumusețea se lasă pe-o rînă".

Antinomia termenilor puși în raport de identitate „ordine" și „bătrînă", pe de o parte, „frumusețea" și „se lasă pe-o rînă", pe de alta, constituind structura acestor tipice metafore, poate duce la orice de savante și subtile considerații estetice ori stilistice, care nu epuizează și desigur nu rezolvă, în singura lor formalitate, problema mai adîncă: sensul acestor figuri de stil în complexiunea expresivă a poemului, cauza lăuntrică din care s-au născut, motivele sensibilității lirice, care le-au generat și a căror purtătoare sînt. Pentru că în artă nu există fond fără formă și formă fără fond, distincția între cele două fețe ale obiectului artistic fiind doar o convenție, am putea spune că analiza formală a metaforei cată a fi implicit o analiză de fond, fără de care substanța lirismului se pierde. A reda înțelesul deplin al versurilor mai sus citate înseamnă nu numai a le reintegra în textul din care au fost scoase, dar și a le filtra prin cunoașterea generală a lirismului Ninei Cassian. Aceste figuri de stil individuate trimit în mod necesar la universul metaforic al poetului, adică la motivația lăuntrică a creației sale metaforice în general.

În poem așadar, „absurda ordine bătrînă" și „frumusețea se lasă pe-o rînă" reflectă atmosfera bulevardelor bîntuite de suflul destrămării lumii burgheze, după dezastrul material și moral al veacului de sînge și moarte. Triumful materialității burgheze s-a întors împotriva lui însuși, arhitecturile trufiei zac în reversul lor, fără absolvire. Simbolurile înalte, sărbătorescul nobilei forme, insultate, s-au prăbușit, neînvrednicite să mai ceară pentru asasini iertare. Exprimînd ortfianta catastrofă, cristalinul abstract al cuvîntului „ordine" se tulbură la contactul cu organicul compromis din cuvîntul: „bătrînă". Aliaj incongruent, pecetluit ideologic de epitetul „absurdă", pregătind apariția celeilalte metafore, antinomic paralelă, „frumusețea se lasă pe-o rînă", unde de asemeni limpezimii neclintite a ideii, ca dintr-o sferă platonică, i se opune, violentînd-o, impuritatea gestului concret, declinant. În orînduirea capitalistă sortită pieirii, nu numai civilizația, dar și arta cedează, îngenunche. Spărgînd limitele imaginii propriu zise, această metaforă vizează manifestările artistice ale declinului burghez, în care frumosul își deviază puterile, formele cad. Din grupul celor două metafore se desfac, dincolo de imaginile circumscrise, alte imagini, precum toate celelalte versuri ale poemului se răsfrîng de asemenea într-însele — și la baza acestui bogat joc formal stă o emoție profundă și o concepție filozofică a istoriei, adică ideea năruirii sistemului capitalist scăldată de undele lirismului, în componența căruia intră sentimente de gravitate (față de importanța momentului istoric), durere (față de suferințele aduse oamenilor în această jalnică epocă), repulsie (față de iraționalitatea sistemului). Iată cum cele două metafore dezvăluie un conținut politic și iată cum starea spirituală din care s-au născut se dovedește a fi ea însăși puternic colorată politic.

De altminteri, Nina Cassian a găsit nu odată prilejul de a caracteriza estetic lirismul, prin chiar mijloacele lirismului. Ea cîntă ideea și luciditatea nu numai cu emoția puternică ce o resimțea Camil Petrescu în fața rațiunii umane și a produselor ei pure, ci cu deplina terminitate ideologică a inteligenței sale formate la școala marxismului: „Cine spune că ești zăpada care acoperă fructul, / Cuțitul care înjunghie vietatea elanului, / Lațul care sugrumă emoția? / Cu luciditate cercetînd istoria, / Marx a stîrnit incandescența Revoluției" („Odă lucidității").

Darul de a stîrni imaginația poetică prin idei (idei politice) determină de bună seamă identificarea metaforei cu ideea, atunci cînd Nina Cassian vorbește de „o formă a inimii, poate aparte, / semănînd a metaforă, semănînd a idee" („Postfață la o iubire sfîrșită") sau de idei care „să desăvîrșească forma inimii" („Să ne facem daruri"). Aceasta e cu putință, deoarece rațiunea și-a însușit o sensibilitate proprie: relațiile ei nu țin doar de tărîmul abstracțiunii, ci și de acel al simțurilor: „și acest magic cuvînt COMUNA / sună ca ploaia, ca vuietul soarelui / cu inimitabilul sunet / pe care-l au ideile vaste și exacte" („Noaptea în sala de ședințe").

Corespondența între cîntec, formă, element al naturii și ideea hipostaziată aproape extatic duce la o izbucnire metaforică în care sensul metaforei ca act poetic-politic e cu prisosință conținut, la fel ca-n muzica altui poem, care devine „cupolă și fruct, / ploaie fertilă și arc de triumf al ideii" („Cîntec fără sfîrșit"). La rîndul ei, însăși concepția materialist-dialectică a istoriei fiind metaforizată, în imagini care se acumulează spre viziune: „Istoria, în urmă, e o stihie deasă / cu seminții, migrații, războaie și statui, / un vălmășag pe care-n memorie-l supui / suind pe scara luptelor de clasă". („Portretul timpului", II).

Generalizîndu-se, metafora încetează de a mai fi deci o simplă formă poetică sau chiar, ca stare spirituală creatoare, un izvor de forme artistice; ea devine, prin însăși declarația metaforică a poetului, o formă a vieții, a vieții sociale, potențate prin politic: „Soldați, muncitori, țărani, / cu bărbi și mantale, / cu arme și probleme, / au străjuit aceste uși, / au intrat și-au ieșit din odăi, trasînd / cu fiecare pas — o etapă,/ cu fiecare gest — o metaforă!" („Spirală").

Prin gîndirea purificată de reziduurile istoriei și care scaldă în limpezimile ei lumea și poetul, veacul socialismului se vădește a fi deopotrivă îmbibat de politică și poezie („Sîntem încărcați de mesaj, / Ca pămîntul tropic de ploaie" — „Cer curat") și sentimentul cel mai adînc, pe care îl dezvoltă în conștiința creatoare această realitate, este acela al responsabilității mînuitorului de cuvinte: „Nu se cuvine să ne jucăm / de-a arta, de-a dragostea, / de-a floarea, de-a conștiința. / Veacul e crîncen / Ușurința se plătește cu moartea" („Cer curat").

Dacă între forma vidă și mesaj poeții au ales adeseori după tragice dezbateri în forul spiritualității lor creatoare, dacă subtilitatea proprie a deschis implicit în poezia Ninei Cassian perspectiva posibilităților imposibile, pe care ea le-a înlăturat cu pricepere, existența perspectivei aberante i-a oferit prilejul unei dezbateri de mare prestigiu în conștiința metaforică, dezbatere transpusă printr-o risipă de imagini, în poemul „Tînguirea lui Adrian Leverkühn", unde falsele străluciri ale formei goale sînt ca magic înnobilate de ideea care străbate poemul și-l transformă într-o construcție de metafore politice. Versificînd pe marginea romanului lui Thomas Mann, Nina Cassian a căutat să unifice într-o viziune poetică marile implicații de ordin politic, ale modelului atît de ilustru. Important roman politic, „Doktor Faustus" este, la cel mai înalt nivel al expresivității artistice, un act de acuzare împotriva intelectualității germane care a trădat umanitatea culturii și prin această trădare a prilejuit, din adînc, explozia barbară a nazismului, cu întreaga acea orgie de monstruozități ce a stupefiat veacul 20. Jocul fatal al formei, arta desumanizată, spiritul mutilat de aripa sa morală, iată rădăcinile răului, smulse din întuneric de un autor care poate mai bine decît toți contemporanii săi a știut ce înseamnă lupta cu îngerul formei, demonia irezistibilă a intelectului în goala sa desfacere de sine, metafora ridicată la puterea n a gravitații.

Ca o altă „corabie beată" și cu terori sufletești de coloratură romantică, poescă, imaginația „tînguitoare" e atrasă spre zonele absurde și mirifice ale pustiului formal, dar nu spre a trăi îmbătarea vizionară, ci spre a verifica dezgustul, spre a întări sentimentul ororii, spre a respinge la țărmul de ceață și groază ispita unei lucidități alienate, desfigurate.

În ținuturile dezvoltării, însingurării și deznădejdii, acolo unde se află temutul „gravul loc viran", în toamna „zgîriată de-acizii verzi ai serii", în peisajul conturat de „șeaua spînă a cîmpului" și de „fantasticul bolovan" fosforescent, care încorporează geniul demonic, în decorul acesta de „cifrată asceză" cu „funia lichidă plezniind în matca seacă", prinde cheag din agonia lumii burgheze, imaginea artei deviate a lui Leverkühn: „Silabe despărțite-ntre ele de non-sens / candori infanticide, o, termeni antagonici, / ținuți în frîu, o vreme, de crunți stăpîni agonici, / cu-antenele-ngroșate de-un leneș sînge dens..." — „Se tînguia întreaga priveliște. Un vaer / de clape asuprite îmi năvălea-n timpan. / Desfigurate tonuri se răsuceau în aer..."

E arta strigoilor, a non-sensului, a erorii, a haosului, arta seacă, „lipsită de criterii". Pusă ca o problemă politică în „Doktor Faustus", dilema artistului în fața formei apare ca o problemă politică ce tinde să se rezolve în poemul Ninei Cassian. Această tendință de rezolvare e implicată în metafore aparent independente, ca „acizii verzi ai serii", „funia lichidă plesnind în matca seacă", „un gol pe dinăuntru îl risipea în spații", „flora se trase-n sine", în imaginile „cifratei asceze", în viziunea integrală a poemului, în sublunaritatea lui romantică, prin care ideologia transpare vehement, cu toată aplicarea metaforică a lucidităților Ninei Cassian. Starea poetică din care s-au născut formele stilistice ale „Tînguirii lui Adrian Leverkühn" presupune deci o conștiință ideologică matură, care unifică în fond lirismul poetei, oricare ar fi temele abordate și modalitățile de realizare. În poemul leverkühnian versurile răsfrîng fața dublă a metaforei angajate și în același timp proprie poeziei pure, jocului estetic absolut, tocmai pentru a sublinia dezbaterea dramatică între cele două chemări, umană și anti-umană. Foarte interesantă din acest punct de vedere este metafora „gravul loc viran", aparent simplă și cu redusă tensiune între cei doi termeni antinomici: „grav" și „loc viran". Fiind însă o metaforă politică, cine o percepe ca atare descoperă atît complexiunea ei cît și încordarea puternică dintre antinomii. În adevăr, „loc viran" rămîne în planul ontic al lumii fizice, în timp ce adjectivul „grav" se încarcă axiologic prin viziunile din poem care se adună și se oglindesc în el, și care circumscriind pustietatea morală, sînt „cumplite și reci masacre", „veacu-nstrăinării, veac ucigaș de genii", „sclavia fastuoasă", „ilustra infamie", „procesiuni de crime, nopți pline de cuțite", „concepții amputate, miracole abile", „sumbru clan".

Iată de ce, în opera lirică a Ninei Cassian „Tînguirea lui Adrian Leverkühn" e revelatoare atît pentru definirea poziției morale a scriitorului socialist, cît și pentru determinarea funcției și modalității metaforei politice.

I. NEGOIȚESCU

ZIUA CEA MAI AȘTEPTATĂ

EVOCARE DE HARALAMB ZINCĂ

Zăceam într-o groapă. Ca într-un mormînt zăceam. Se numea groapa—adăpost soldățesc. Și era acoperită cu bulgări de pămînt. Nu vedeam cerul. Și era un cer de primăvară. Nu vedeam lumina; o lumină limpede de mai, de parcă dintr-odată oamenii ar fi descoperit toate adevărurile vieții.

Zăceam într-o groapă. La o ureche îmi atîrna receptorul unui telefon de campanie. Auzeam prin cablu glasul artileriei. Cu cealaltă ureche, simțeam respirația gravă a pămîntului care se chinuia să nască ghiocei.

Zăceam într-o groapă. Și mă simțeam obosit ca un infanterist ajuns la capătul puterilor. Mărșăluisem fără contenire ducînd în spate, ca pe o raniță, pămîntul împovărat de tancuri și tunuri, de obuze și bombe, de cimitire... Da, mărșăluisem ducînd în spate, ca pe o raniță, pămîntul în flăcări.

Deodată, un soldat, mai ostenit decît mine, dădu la o parte bulgării de pămînt care mă fereau de lumină și moarte și străpunse groapa. Razele soarelui mă plesniră peste ochi, orbindu-mă. Cînd îi deschisei, îl văzui pe soldat șezînd pe buza gropii și rînjind la mine. Privirile-i încercuite de pleoape roșii, congestionate, mă cîntăreau cu blîndețe de nebun. Mă speriai. Crezui că trebuie, pe nesimțite, să apuc arma și să-l împușc. Dar el, soldat îmbătrînit pe front, îmi ghici simțămintele și-mi șopti stins, din vîrful buzelor crăpate de vînt și de sete:

— Nu, mă, n-am înnebunit... S-a terminat războiul.

Rînjea la mine. Îmi vorbise ca și cînd liniștea care se lăsase ar fi însemnat și sfîrșitul nostru.

— Ieși din groapă, mă îndemnă el.

Iar eu iarăși crezui că e nebun.

— Ieși, mă, n-auzi, războiul s-a terminat...

Stăteam în picioare, cu trupul în strînsoarea gropii, cu capul în lumină. Un gînd idiot parcă scotea limba și se hlizea la mine: „Adică, cum vine asta, nu mai e război?! A venit pacea?! Ce-i aia pace? Ce să faci cu ea?" Instinctiv, vrui să mă las din nou în groapă și să aud pe cablu glasul războiului.

— Ieși din groapă, mă! îmi ordonă el și-mi trase o înjurătură.

Era mai mare în grad decît mine și-l ascultai. Ieșii din groapă și, brusc, simții cum liniștea mă asurzește.

— Bea! mă îndemnă el. Bea să ne bucurăm! zise cu tristețe.

Îmi întinse bidonul. Era spirt amestecat cu apă. Băui lîngă groapa pe care un obuz, o bombă sau un cartuș ar fi transformat-o într-o zi în mormîntul meu. Băui cu nesaț și simții cum pacea, puțin cîte puțin, punea stăpînire pe mine. Mai întîi, mă elibera de povara pămîntului din raniță; îl luă și-l aruncă ca pe o minge, și-l văzui rotindu-se firesc între soare și lună, între noapte și zi, între un anotimp și celălalt. Apoi, simții cum pacea mă dezbracă de uniforma îmbibată de sare și pulbere, lăsîndu-mă ca pe un Adam la porțile raiului. Pacea îmi vorbea: avea glasul învățătoarei mele. Auzeam cuvinte pe care le credeam de mult ucise de emoția zilelor și nopților de război. „După iarnă, vine primăvara. Copii, primăvara este anotimpul cel mai frumos, cînd natura..." Fără să vreau, izbucnii în rîs. Tot fără să vreau, începui să cînt: „Vine, vine primăvara..."

Cînd m-am trezit era pace. Și mă împăcasem cu gîndul ăsta. Și mă priveam de parcă m-aș fi regăsit. Mă așezai cu mine însumi la umbra unui castan mutilat de schije și am încercat să-mi imaginez **ziua păcii** pășind pe meridianele lumii. Bineînțeles, n-am izbutit. Aveam o minte de soldat, obosită. Curiozitatea de atunci avea să mi-o satisfacă abia acum, după douăzeci de ani, presa vremii, documentele epocii, memoriile unor oameni de seamă.

2 mai

După miezul nopții.

Corpul 36 german de tancuri trimite prin radio următoarea comunicare Diviziei 79 de gardă sovietice: „Rugăm încetați focul. La orele 12,50 de minute (ora Berlinului) trimitem parlamentari pe Podul Potsdam. Semn de recunoaștere un steag alb".

Către sfîrșitul zilei Berlinul capitulează.

Din jurnalul sergentului Cernișev: **„Da, spuse căpitanul Cudiacov, acum ne putem spăla în canalul acesta, lîngă care Göbbels visa în nopțile cu lună"**

VICTORIE! VICTORIE!

6 mai

Amiralul Dönitz, Führer-ul ultimelor zile ale Germaniei naziste, îl trimite pe generalul Jodl la Statul Major al generalului Eisenhower, la Reims. Misiunea sa, ca și a colegului său, amiralul Friedburg, se încheie cu un eșec. În numele lui Eisenhower, generalul locotenent Badell Smith respinge ideea capitulării grupării germane din sud și cere capitularea necondiționată a Wehrmacht-ului fascist.

Lui Jodl i se acordă jumătate de oră de gîndire. Acesta îi cere lui Dönitz împuterniciri pentru a semna actul capitulării necondiționate. Noul Führer n-are încotro. I le dă.

7 mai

Reims. Orele 2 și 30 de minute. Jodl semnează documentul în care se spune: „Subsemnatul general-colonel Jodl predau Comandamentului suprem al forțelor armate ale aliaților și, în același timp, Comandamentului suprem sovietic, în condiții de capitulare, toate forțele armate. Comandamentul suprem german va emite imediat ordinul de încetare a tuturor operațiilor active..."

Se mai stabilește ca actul capitulării necondiționate a Germaniei hitleriste să fie semnat ulterior de Keitel și comandanții diferitelor genuri de arme. Data și locul semnării urmînd să fie stabilite de aliații învingători.

DIN PRESA VREMII

„Universul" din 9.V.1945

„7 mai la Reims". Transmite agenția Reuter prin corespondentul său Marshall Jarow:

„Școala industrială din Reims. O clădire cu ziduri din cărămidă roșie. Aici e Statul Major al generalului Eisenhower. Într-una din clase are loc evenimentul. Pe pereți — hărți ale operațiilor militare. În mijlocul încăperii, o masă simplă, neacoperită, lungă de 7 metri și lată de 3 metri. În capul mesei, două scaune...

...La Reims, generalul Jodl a sosit cu un avion „Dakota". Avea un chip lipsit de expresivitate. S-a îndreptat mîndru, chiar arogant, către mașina ce avea să-l ducă la Marele Cartier...

...În clasă domnea o liniște adîncă. Doar aparatele de fotografiat fulgerau și țăcăneau. Delegații aveau în fața lor documentele respective, cîte un toc, cîte o scrumieră. Dar nimeni nu fuma...

...Semnăturile au fost făcute cu două tocuri de aur pe care generalul Eisenhower le adusese cu sine, în vederea acestui scop, chiar de la începutul campaniei din Africa".

8 mai

Berlin. Se semnează definitiv actul capitulării Germaniei fasciste.

Pe aeroportul berlinez Tempelhov sosește Keitel (este același Keitel care în 1940, a dictat Franței la Compiègne, condițiile rușinoase ale capitulării), Friedeburg și Stumpf. Sînt împuterniciții guvernului Dönitz. De la aeroport, coloana de mașini, escortată de militari englezi, se îndreaptă spre Karlshort.

Orele 0,42

Din cartea lui G. L. Roznov „Ultimele zile ale lui Hitler". „Sala de festivități a Școlii militare de ingineri era puternic luminată. La masa prezidiului se aflau reprezentanții comandamentului suprem al Uniunii Sovietice, Statelor Unite ale Americii, Angliei și Franței. Corespondenții organelor de presă, ai ziarelor și societăților de radiodifuziune se grăbeau să imortalizeze acest eveniment... În sală intră delegația germană, Keitel, Friedeburg și Stumpf, însoțiți de alți doisprezece membri ai delegației, s-au îndreptat spre masa prezidiului și și-au prezentat împuternicirile. S-a dat citire actului de capitulare... Keitel aruncă pe masă bastonul de mareșal, și luă poziția de drepți. În numele comandamentului suprem german, Keitel, Friedeburg și Stumpf semnară actul de capitulare a forțelor armate germano-fasciste. ...Orologiul arată orele 12 și 2 minute: actul de capitulare a Germaniei intrase în vigoare."

CE NU SE CALCULASE ÎNCĂ LA ORA ACEEA...

Nu se calculaseră multe. Dar mai cu seamă nu se calculaseră pierderile pricinuite omenirii de cel de al doilea război mondial dezlănțuit de Germania nazistă. În Europa, războiul a ținut 5 ani și 8 luni. A început într-o zi de toamnă și s-a terminat într-una de primăvară. Cînd s-a terminat, lăsase în urmă:

— 32 milioane de morminte militare.

— 25 de milioane de morminte civile (victimele bombardamentelor aeriene).

— 6 milioane de cadavre pe care lagărele naziste le-au prefăcut în cenușă, în bucăți de săpun, sau le-au ciopîrțit ca să le conserve în borcane cu spirt.

— 29,5 milioane de răniți și mutilați.

Ultimul război mondial, opera lui Hitler și a imperialismului german, a devorat oameni, sate, orașe. Masa îmbelșugată la care s-a ospătat războiul a costat 935 de miliarde de dolari.

Nu cred că de atunci și pînă-n prezent, prețul de cost al vreunui război să se fi ieftenit.

ZIUA MULT AȘTEPTATĂ

Anglia

● Vestea cea mare a fost anunțată, la posturile B.B.C., de Winston Churchill în persoană. Fusese marea sa dorință.

„Ustilitățile vor înceta oficial, mărturisea el cu emoție, **la un minut după miezul nopții de azi 8 mai, dar pentru a salva vieți omenești. încetarea focului a fost sunată de-a lungul întregului front. Așadar, războiul în Germania s-a terminat."**

● Anglia trecuse prin 1224 de alarme aeriene. Londra fusese obiectivul numărul 1. Terorizați de faimoasele proiectile zburătoare, londonezii se evacuaseră în interiorul țării. În ziua aceea, ziarele britanice lansaseră un apel către cei evacuați: **„Londonezi, înapoiați-vă la casele voastre".**

U.R.S.S.

● La Moscova, 30 de salve trase din 1000 de tunuri au salutat zorile mult așteptatei zile.

● I. V. Stalin, comandantul suprem al Armatei Sovietice, se adresase popoarelor sovietice, spunînd:

„Marele Război pentru Apărarea Patriei s-a încheiat prin victoria noastră totală. Perioada de război din Europa s-a terminat. Începe perioada dezvoltării pașnice. Dragii mei compatrioți, bărbați și femei, vă felicit cu prilejul victoriei".

● **„Noaptea tîrziu, s-a transmis, în sfîrșit, comunicatul despre capitularea semnată la Berlin,** își amintește Ilya Ehrenburg în memoriile sale. **Dacă nu mă înșel, era în jurul orei două. M-am uitat pe fereastră, aproape pretutindeni ferestrele erau luminate — oamenii nu dormeau... La ora patru dimineața, strada Gorki era plină de lume: unii stăteau în fața caselor, alții se îndreptau spre Piața Roșie. După zile și zile ploioase, cerul s-a curățat de nori și soarele a prins să încălzească orașul. Așa a început ziua pe care noi am așteptat-o atît de mult. Mergeam și nu mă gîndeam la nimic. Era o zi neobișnuită atît în bucurii, cît și în tristeți: e greu de descris — nu se petrecea nimic deosebit și, totuși, toate erau încărcate de o anumită semnificație — fiece cuvînt, fiece om întîlnit. O bătrînă arăta oamenilor fotografia unui tînăr în uniformă și explica tuturor că este vorba de fiul ei căzut pe front în toamna anului trecut; plîngea și zîmbea... Am mai spus era multă tristețe — cu toții ne gîndeam la cei căzuți".**

S.U.A.

● Harry Truman, proaspătul președinte al S.U.A. (Franklin Roosvelt murise la 12 aprilie 1945, înainte de a vedea „ziua cea mai așteptată"), se adresă și el poporului american:

„Clipa aceasta este solemnă, dar glorioasă. Cer populației Statelor Unite, oricare ar fi credința ei, să aducă duminică 14 mai mulțumiri de bucurie Domnului pentru victoria dobîndită".

(Peste cîteva zile, Președintele avea să semneze decretul lege pentru prelungirea serviciului militar obligator cu încă un an).

● La San Francisco, nu departe de celebra „Poartă de aur", continuau lucrările celor 46 de națiuni în vederea elaborării Chartei Organizației Națiunilor Unite.

Franța

● Din memoriile generalului de Gaulle:

„Războiul s-a terminat. Iată Victoria: E Victoria Națiunilor Unite și a Franței. Puțin mai tîrziu mă duc în Piața Étoile. Piața e plină de o mulțime care, după sosirea mea, devine în cîteva clipe imensă. Numai ce-mi aduc omagiul la Mormîntul Soldatului Necunoscut și mulțimea izbucnește într-o furtună de aclamații, rupînd cordoanele. Mă smulg cu greu torentului. Totuși, această manifestație, cortegiile organizate, dangătele clopotelor, salvele de artilerie, discursurile oficiale nu împiedică ca bucuria poporului, ca și a mea, să rămînă gravă și stăpînită".

● Cunoscutul poet comunist Paul Eluard a închinat zilei mult așteptate o poezie, intitulată „Despre o victorie": **„Ce ciudate orașe / Am cucerit, / Ce ciudați luptători / Am învins. / Oameni asemeni nouă / Ce pică-aveau pe oameni / Și biata noastră lume / Voiau s-o zăvorască. / Noi am văzut prea bine / Și măreția lor, / Prostia și puterea / Și răutatea lor. / Sub casca de-ntuneric / Nu înțelegeau nimic, / Batjocoreau pe înfrînții / Mai tari cu mult ca ei. / Credeau și ei că-s oameni / Cum un copil nebun / Copil s-ar putea crede / Și morți, se credeau morți / Deci moarte voiau morții, / Morminte în noroi / Mergeau cu pasul morții / Pe drumuri, înapoi, / Mulțimea s-o înfrunte, / Speranța fără moarte / Ce-o să alunge ura / Pe veci din noi, departe".**

● Jean Paul Sartre scria într-un eseu apărut în nr. 1 al revistei „Les temps modernes" și intitulat „La fin de la guerre":

„Nimic nu s-a schimbat în viața cea de toate zilele, mărturisea el cu tristețe. **Bîzîitul radio-ului, literele mari ale ziarelor nu izbuteau să mă convingă, aș fi vrut să se înfăptuiască o minune, să se arate un semn al cerului pentru a ne dovedi că pacea s-a înscris în ordinea lucrurilor. Un tunuleț trăgea în splendida după-amiază. Oamenii treceau peste poduri, pe stradă, cu ochii morți, preocupați de foame și grijile lor cronice. Cum să te bucuri cu burta goală de sfîrșitul acestui război care nu mai apuca să se sfîrșească și care, după ce a răscolit pămîntul nostru s-a dus să moară la dracu-n praznic..."**

Italia

● 9 mai 1945 a găsit o Italie eliberată de fascism, de ocupația nazistă. Insurecțiile armate ale muncitorilor și patrioților italieni au fost, astfel, încununate de succes. La luptele împotriva armatei hitleriste și a fascismului mussolinian luaseră parte peste 350 000 de partizani; dintre aceștia 210 000 au fost membri ai Partidului Comunist Italian. 70 930 de partizani italieni au căzut pentru a grăbi zorile păcii.

● Iar cunoscutul prozator Alvaro consemna în jurnalul său, în cuvinte laconice, „întoarcerea fiului rătăcit":

„Băiatul nostru s-a întors. Mama a început să plîngă la gîndul că el ar fi putut comite violențe pentru a-și apăra viața. A ucis pentru a nu fi ucis. Culcată în pat ea plînge și, fiindcă el a ieșit, îmi zice: „A plecat cînd era doar copil și a ucis".

Japonia

La Hiroshima 247 000 de japonezi își văd de treburile lor cotidiene. N-au de unde să știe că la 6 august, exact peste trei luni, la orele 8 și 15 minute, vor fi topiți în foc atomic, lăsînd doar, ca niște icoane negre, umbrele lor.

Cehoslovacia

Comunicat asupra operațiilor din ziua de 9 mai 1945.

„În cursul zilei de 9 mai trupele române, în strînsă legătură cu cele sovietice, au continuat operațiile ofensive spre vest atingînd linia Molesburg (28 km nord, nord-vest de Brno) **Ostrov — Veversche** (13 km nord-vest de Brno).

Înaintarea continuă".

Praga

Răscoala muncitorilor și patrioților praghezi izbucnită în noaptea de 4 spre 5 mai împotriva ocupanților naziști este în pericol. Cele 1600 de baricade de stradă ridicate de răsculați fac cu greu față celor 40 000 de soldați nemți înarmați pînă-n dinți.

Dar Ziua Victoriei a răsărit și pe cerul îndoliat al Cehoslovaciei. Răsărea din singele vărsat în comun de ostașii sovietici, români și cehoslovaci.

● Din jurnalul de operații al **Diviziei române 9 infanterie:**

9 mai

La ora 5, Divizia trece în urmărirea inamicului pe direcția Mislociovice — Dubrovice...

11 mai

Azi încetează operațiunile și pentru Divizia 9 Infanterie. În trei zile s-au parcurs 207 km, urmărind fără răgaz inamicul. De acum începe și pentru Divizie un repaus binemeritat, pe care nu l-am avut de la începerea operațiilor.

In această zi (11 mai 1945 — n.a.) **se încheie războiul pentru viteaza Divizie 9 Infanterie care, începînd de la 23 August 1944 a fost prezentă acolo unde greutățile erau mai mari.**

Peste tot a fost la înălțimea misiunilor ce i-au revenit. Dovadă stau numeroasele ordine de zi prin care i-au fost relevate acțiunile. Lungul șir de morminte semănat de la Mureș și pînă la Nov-Vesi (Boemia) **stă mărturie că Divizia a adus din plin jertfa sa pe altarul Patriei.**

S-au capturat 1311 prizonieri.

ACASĂ, LA NOI

În ajun, fusese o zi ca multe altele, ce se desfășura pentru oamenii muncii sub lozinca **Totul pentru front, totul pentru victorie!** Își luau, în zori, de la brutărie, rația de 300 grame de pîine neagră (fusese valabil bonul nr. 127). Mai puteau ridica de două ori pe săptămînă cîte 300 gr de mălai (fusese valabil bonul nr. 14). O pîine de 600 gr costa 75 de lei. Fabricile și uzinele mai erau încă în mîinile bancherilor și capitaliștilor. Moșiile erau în mîinile moșierilor. Cine urca în tramvai constata că tariful biletelor iarăși s-a majorat: clasa I 80 lei, clasa a II-a 40 lei și ofta cu tristețe că tramvaiul nu are decît două clase. Cine voia să cumpere un ziar număra 40 de lei. Inflația creștea de la o zi la alta. Ziarele din 7 mai 1945 arătau la rubrica „Finanțe, economie", că 1 leu din 1938 era egal la 23 februarie 1945 cu 30 de lei.

Da, în ajun fusese o zi ca multe altele care se desfășura pentru oamenii muncii sub semnul **Totul pentru front, totul pentru victorie!** De două luni, la cîrma țării, prin voința maselor largi conduse de Partidul Comunist se afla un guvern de largă concentrare democratică. O chemare a „Scînteii" se făcuse auzită în toată țara: **„Oameni ai muncii manuale și intelectuale, să ridicăm producția industrială și agricolă, să întărim țara noastră, să creăm condițiunile pentru realizarea bunei stări a muncitorilor".**

Muncitorii de la Asam-Pipera izbutiseră să repare gratuit un avion de luptă: într-un cadru solemn, îl predaseră aviatorilor. Muncitorii de la IAR își reconstruiau cu succes uzina și mărturiseau în public dorința de a construi tractoare. Uzinele „Astra" se pregăteau și ele să treacă la producția de pace. Atelierele CFR-Turda ridicaseră producția cu 200%. Petroliștii din Valea Prahovei, în frunte cu comuniștii, continuau cu eroism să repare instalațiile petrolifere distruse de război.

Da, în ajun, fusese o zi ca multe altele... Seara lăsase peste orașele triste și flămînde pînza neagră a camuflajului. Cel ce avea un leu de prisos putea merge și la spectacole. Pe scena Teatrului Mic se juca „Papucii fericirii", la Alhambra „Primăvara bat-o vina", la Național se mai curăța molozul rămas de pe urma bombardamentelor hitleriste.

În ziua aceea, însă, în ziua mult așteptată, „Scînteia" apăru în zori cu pagini sărbătorești. „Victoria" exclama cu majuscule pagina întîia. Un desen simbolizînd pacea și bucuria poporului nostru întregea aspectul sărbătoresc al ziarului.

„Am contribuit, printre altele, cu hotărîre fățișă și sinceră, scria Scînteia, **la grăbirea ceasului răsplătitor pe care îl trăim acum alături de întreaga omenire. Să stăruim pe drumul acesta, nimicind pînă la capăt toate urmele ascunse sau vădite ale fascismului și dîndu-ne partea cinstită la clădirea lumii viitorului, lumii adevărului și propășirii... Participăm cu entuziasm la bucuria impetuoasă a omenirii, prilejuită de victoria militară asupra fascismului. Să ne-o cîștigăm și pe aceea de a ne împărtăși din binefacerile senine ale păcii, să ne încordăm eforturile pentru a zidi o Românie luminoasă și fericită".**

CIFRE, DATE, ISTORIE

În perioada 23 August 1944 —9 mai 1945, România a participat la zdrobirea Germaniei hitleriste cu un efectiv de 538 536 de militari. Luptînd 260 de zile, umăr lîngă umăr alături de ostașii sovietici, trupele române au pătruns în dispozitivul inamicului peste o mie de kilometri de la Mureș și pînă la Praga. Trupele române au străbătut 14 masivi stîncoși, au desfășurat acțiuni pe timp de iarnă, cu zăpezi mari, în regiuni lipsite de localități și adăposturi. Au forțat 12 cursuri mari de apă, au eliberat 3830 localități, dintre care 53 de orașe importante, au capturat 117 798 de prizonieri. 167 525 de ostași români au căzut eroic pentru victorie, pentru libertatea, independența și suveranitatea României.

Faptele de arme ale trupelor române în războiul antihitlerist au fost citate în numeroase ordine de zi pe întreaga armată, prin 7 ordine de zi ale Comandamentului suprem sovietic, în 21 de comunicate de război sovietice.

Efortul economic al României pentru înfrîngerea Germaniei fasciste s-a cifrat la aproximativ 106,5 miliarde lei (valută 1938), ceea ce echivalează cu circa 767,5 milioane dolari.

La orele 9,30, la Președinția Consiliului de Miniștri, se ținu o ședință solemnă a guvernului român.

„Primul nostru gînd, spunea doctorul Petru Groza, **aleargă cu adîncă pietate spre acei care au plătit cu viața lor această zi măreață a Victoriei, să păstrăm deci un minut de reculegere în amintirea lor!"**

Ziua mult așteptată se transformă într-o mare sărbătoare. Muncitorii lăsară lucrul, funcționarii părăsiră magazinele, meseriașii traseră obloanele. Coloane nesfîrșite de bucureșteni se îndreptau spre Piața Victoriei. Oamenii se îmbrățișau, încingeau hore. Erau flămînzi, dar încrezători în cuvîntul Partidului Comunist, în viitorul patriei. Erau hotărîți să înalțe o Românie luminoasă și fericită.

La orele 13,45, sirenele din toată țara izbucniră într-un șuier prelung și cutremurător. De astă dată, mulțimile adunate în piețele publice, pe străzile centrale sau mahalale, n-o mai luară la goană spre adăposturi. Știau că sirenele din toată țara sunau pentru ultima oară încetarea alarmei. Era un omagiu proletar adus zilelor de pace ce aveau să vină...

Iar seara, în neuitata seară de 9 mai 1945, oamenii au smuls cu frenezie doliul camuflajului, lăsînd luminile ferestrelor, ale vitrinelor să se reverse firesc în tumultul vieții cotidiene.

Victorie! Victorie! Victorie!

Au trecut de atunci 7300 de zile.

DOUĂZECI DE ANI DE LA ELIBERAREA CEHOSLOVACIEI

VLADIMIR HOLAN

Vltava 1946

S-a-nțepenit copilul pe malu-acestui fluviu,
cu sacul plin de prune viermănoase,
și plînge-n hohote, se vaită că n-are bani
pentru luntraș
A flămînzit, se vede, îngrozitor de mult,
e-ngrozitor de slab,
i-au căzut unghiile,
și vocea lui e sugrumată de multă vreme
în gîtlej.
L-ai luat pe bac. El tace. Nu se încrede-n nimeni.
Dar după ce în apă își răcorește mîna,
ar vrea ca traversarea să țină zile-ntregi.
Din cînd în cînd, privirea de cîine izgonit
o-ndreaptă către tine,
simte că face parte și el din echipaj,
e fericit
și strigă, cuprins de fericire:
– Am fost în lagăr!
— Hai, nu minți, — spun oamenii.
– Vă jur!
– Ba minți!
- Vă jur, repetă el cu deznădejde.
Îl lași să treacă rîul, pe bac, de multe ori
de la un mal la altul,
pe urmă-i spui: Drum bun!
Copilul șovăie. Apoi, în semn de-adîncă
mulțumire,
ca și cum ți-ar încredința o taină nemaipomenită,
păstrată-n el cu străşnicie,
secretul lui cel mai de preț,
rostește în sfîrșit:
— La noi, știi, domnule, sînt iepurași de casă.

însă

Dă-mi zîmbetul întreg, și-atunci
am să-ți dezvălui ce e teama.
Dă-mi lacrimile din străfund
și-am să-ți dezvălui bucuria.
Însă asemenea dorinți
ar trebui rostite, poate
într-o nepămînteană limbă.

fără nume

Se teme să nu-și piardă firea.
Se teme să devină sfînt
Se teme de perfecțiune
împiedicînd divinitatea
să se preschimbe-n omenie.

PETR BEZRUCI

minerul

Sap, sap sub pămînt
bolovani scînteietori ca pielea de șarpe,
sap, sap sub Polska Ostrava.
Lămpașul s-a stins.
Păru-mi cade în ochi, mă orbește sudoarea,
îmi fumegă mîinile, capul,
văd roșu și sap,
sap sub pămînt.
Izbesc cu ciocanul și sap,
sap sub pămînt,
la Salmovca sap, la Rychvald, la Pevlad.
Lîngă Godula nevasta oftează și-nghiață
în poală cu pruncii flămînzi,
sap, sap sub pămînt,
izbesc cu ciocanul și sap sub pămînt,
sap,
sap la Dombrova, la Orlov,
sap la Porembo și-n Lazy,
Pămîntul răsună deasupra:
se plimbă-n trăsură boierul cu mica prințesă,
caii aleargă, fetița rumenă rîde,
sap sub pămînt,
nevastă-mea, turtă de ceară s-a dus la castel
să ceară făină,
secată-i e țîța de lapte.
Stăpînul e bun.
Castelul durat e din galbenă piatră.
În vale Oravița curge nebună.
La poartă de straje stau două cățele
mai negre ca noaptea.
Nevasta de ce s-o fi dus la castel după pîine?
Nu cresc pe cîmpia boierului grîne?
Sap la Mihalcovițe,
sap sub pămînt.
Ce-o să se-aleagă de băiat,
de fata mea ce-o să se-aleagă
cînd mă vor scoate, într-o zi, din fundul minei,
fără viață?
Feciorul o să-nceapă să sape sub pămînt
la Karvino și fata,
ce-o să ajungă fata de miner?
Ce-ar fi așa, odată, s-arunc lămpașu-n mină,
să îmi îndrept grumazul încovoiat, să calc
cu fruntea sus, nălțîndu-mi pumnul stîng,
și fulgerînd din ochi s-apuc ciocanul
rotindu-l scurt între pămînt și cer?

În românește de VIRGIL TEODORESCU

COMITETUL DE REDACȚIE

Teodor Balș; Ion Brad (redactor șef adjunct); **Ov. S. Crohmălniceanu** (redactor șef adjunct); **S. Damian; Eugen Simion; Tiberiu Utan** (redactor șef); **Haralamb Zincă** (secretar general de redacție).

Prezentarea grafică: Radu Georgescu

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

PRIMĂVARĂ VIENEZĂ

Deschizîndu-și largi porțile cetății, Viena primește sub arcadele ei milenare pașii noștri veniți din grădinile lui Bucur. Ne primesc în adierile ușoare ale lui april arborii îmbobociți ai Ringului și tulipele roșii din Volksgarten. Din jilțul neclintirii lui de bronz Goethe ascultă gîndul nostru românesc șoptit la un loc cu turturelele care cînt din crengi în fiecare dimineață.

Ne întîlnim cu o placă de pioasă amintire inaugurată de curînd pe fațada unei case din Kollergasse: Mihail Eminescu — 1871...

Momentele emoționante ale Vienei se multiplică pe măsură ce trecerea prin oraș se oprește pe epoci și inscripții, palate, monumente și grădini. Din anul 100 al erei noastre cînd așezarea de pe malul Dunării a devenit pentru viitoarea geografie a lumii vestita Vidobona romană și apoi Viena, celebra capitală imperială, s-au încrucișat pe aceste locuri evenimente în ale căror cronici sînt citate nume și personalități românești; Mihai Viteazul, Gh. Lazăr, M. Kogălniceanu, Ion Slavici...

Universitatea: 600 de ani de existență vor fi sărbătoriți în aceste zile — școală și tradiție! Universitatea care a găzduit cu cîteva zile în urmă unul dintre cele mai mari evenimente europene de cultură ale anului: decernarea premiului „Gottfried von Herder" unui număr de șapte personalități: Tudor Arghezi (București) — pentru literatură; Manolis Chatzidakis (Atena) — istoria artei, Emanuel Huska (Bratislava) — arhitectură; Zoltan Kodaly — pentru muzică; Laszlo Nemeth — pentru literatură (Budapesta); Hugo Rokyta (Praga) — pentru restaurări de monumente istorice și Christo Vakarelski (Sofia) pentru etnografie și folclor.

Premiul „Gottfried von Herder" decernat de „Stiftung F.V.S. zum Hamburg" și „Johann Wolfgang von Goethe — Stiftung im Basel" prin Universitatea din Viena este destinat strîngerii legăturilor culturale și universitare între oameni și popoare în spiritul înțelegerii pașnice europene. Premiul este acordat țărilor din sud-estul Europei cu scopul promovării legăturilor spirituale în Europa.

În marea sală de festivități ceremonia premierii s-a desfășurat după vechea tradiție universitară. În cortegiul protocolar al robelor de catifea, senatul universitar pășea grav însoțind înalții oaspeți, în timp ce dintre coloanele de marmoră orchestra intona cîntări de slavă. Deschideau cortegiul șase purtători de sceptre în aur... O defilare sobră prin mijlocul adunării ridicată în picioare: pălării turtite cu șnururi și bonete dreptunghiulare universitare, gulere cu blană de hermină, coliere de aur, catifele grele. Moment grav de profundă solemnitate.

Lîngă pupitrul universitar ca o catedră și ca un amvon de unde rectorul, Profesorul Doctor Dr. H. C. Karl Sellinger rostea discursul festiv, drapelul Universității prins într-o lance medievală: un dreptunghi de catifea neagră cu simboluri brodate în aur — un soare un pergament, o creangă și patru date comemorative 1365—1584—1884—1892... ultima dată de onoare pentru cei de față 30 aprilie 1965 se înscrie cu litere de foc în inima fiecărui participant la solemnitate...

Societatea cea mai aleasă a culturii și Universității vieneze și europene aplauda pe cei șapte stîlpi ai înțelepciunilor spirituale în fruntea cărora, omagial a fost ales să stea Tudor Arghezi venit din Gorjul străbun și din Bucureștii contemporani la Viena, în forul ei cel mai înalt. Este omagiul pe care poporul și cultura românească îl primesc din capitala unei lumi de vechi și adînci tradiții de literatură, muzică, știință, școală...

Viena e și locul unde o colonie de români trăiește sufletește atmosfera de acasă — „acasă" însemnînd familia, satul, orașul, amintirile adunate de cîte 30—40 de ani și poate că și de mai de mult. Evenimentul a constituit pentru românii vienezi prilejul unor bucurii manifestate printre lacrimi, cu atît mai mult cu cît unii dintre ei își revăzuseră de curînd țara după îndelungatele lor absențe. Un cocteil la sediul coloniei unde e și parohia românească a Vienei a iscat frumoase discuții și reflecții reciproce. Sărbătorit și pentru apropiata aniversare a celor 85 de ani, Tudor Arghezi a răspuns prin cîteva cuvinte:

„O coincidență literară, care bucură mult pe români.

Marele nostru poet Mihail Eminescu a trăit ca student odinioară la Viena, unde trăise și Beethoven.

Tot la Viena acum trei zile, a fost premiat la Universitate un alt scriitor care se numește Tudor Arghezi și care sînt eu, vă rog să mă scuzați.

Fără nici o fărîmă de orgoliu, nici literar nici omenesc, sînt nevoit să vă mărturisesc totuși mulțumirea mea fericită pentru asemenea dar primit la vîrsta de 85 de ani, o tinerețe întîrziată. Dar foarte tînără e și universitatea dumneavoastră care împlinește 600 de ani...

V-aș da făgăduiala că o să mă silesc și eu ca peste alți 600 de ani să fiu din nou prezent în milenara Vidobona și tot cu Domniile voastre dimpreună.

Pînă atunci vă doresc sănătate, ca și încîntătorului oraș întemeiat pe Danubiu de către strămoșii descălecați din Latium și Roma în mijlocul frumuseților peisajului dumneavoastră de farmece delicate și aș zice eterne — in saecula saeculorum, vivat!"

Alte cîteva momente: întîlnirea cu profesorul doctor C. Th. Gossen, de la Universitatea din Viena, autorul printre altele a unui foarte documentat și interesant articol „Filologia română la Universitatea din Viena" apărut în Almanahul parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1965. Scurtă și caldă întrevedere cu domnul Poppenhausen, președinte al Stiftung F.V.S. din Hamburg. Discuții cu studenții catedrei de limbă română în cadrul Institutului de filologie romanică al Universității din Viena, condusă de conf. Alex. Niculescu de la Universitatea din București... Vizitarea monumentelor Vienei, a orașului și împrejurimilor înflorite de primăvara vieneză.

Baruțu T. ARGHEZI

Viena 4 mai 1965

MAESTRUL TUDOR ARGHEZI PRIMIND PREMIUL „GOTTFRIED VON HERDER"

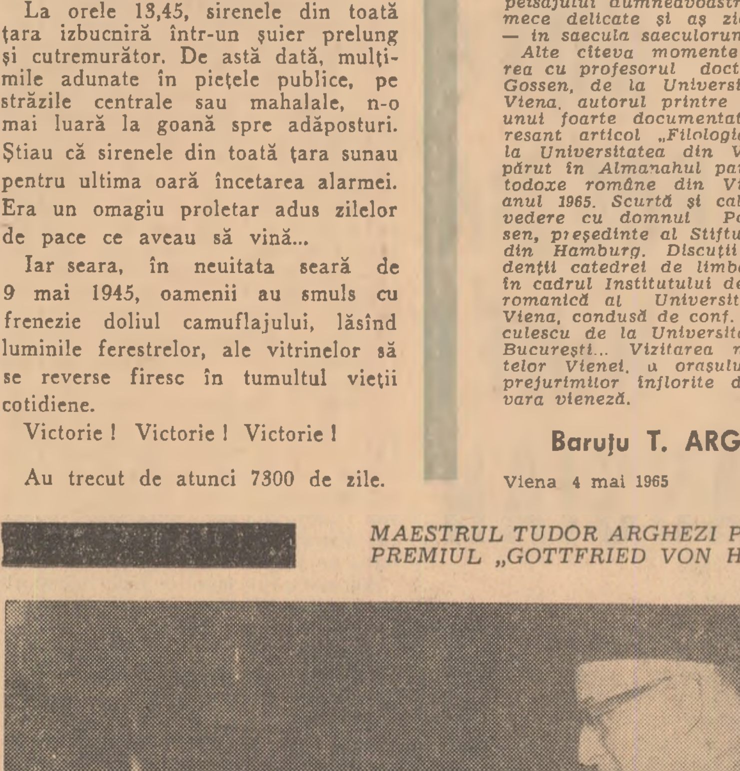

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon: 12.94.44; 11.30.36; 12.74.26 ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.33.99. ABONAMENTE: 3 luni 13 lei; 6 luni 26 lei; 1 an 52 lei
Tiparul: Întreprinderea Poligrafică „Informația", str. Brezoianu nr. 23—25